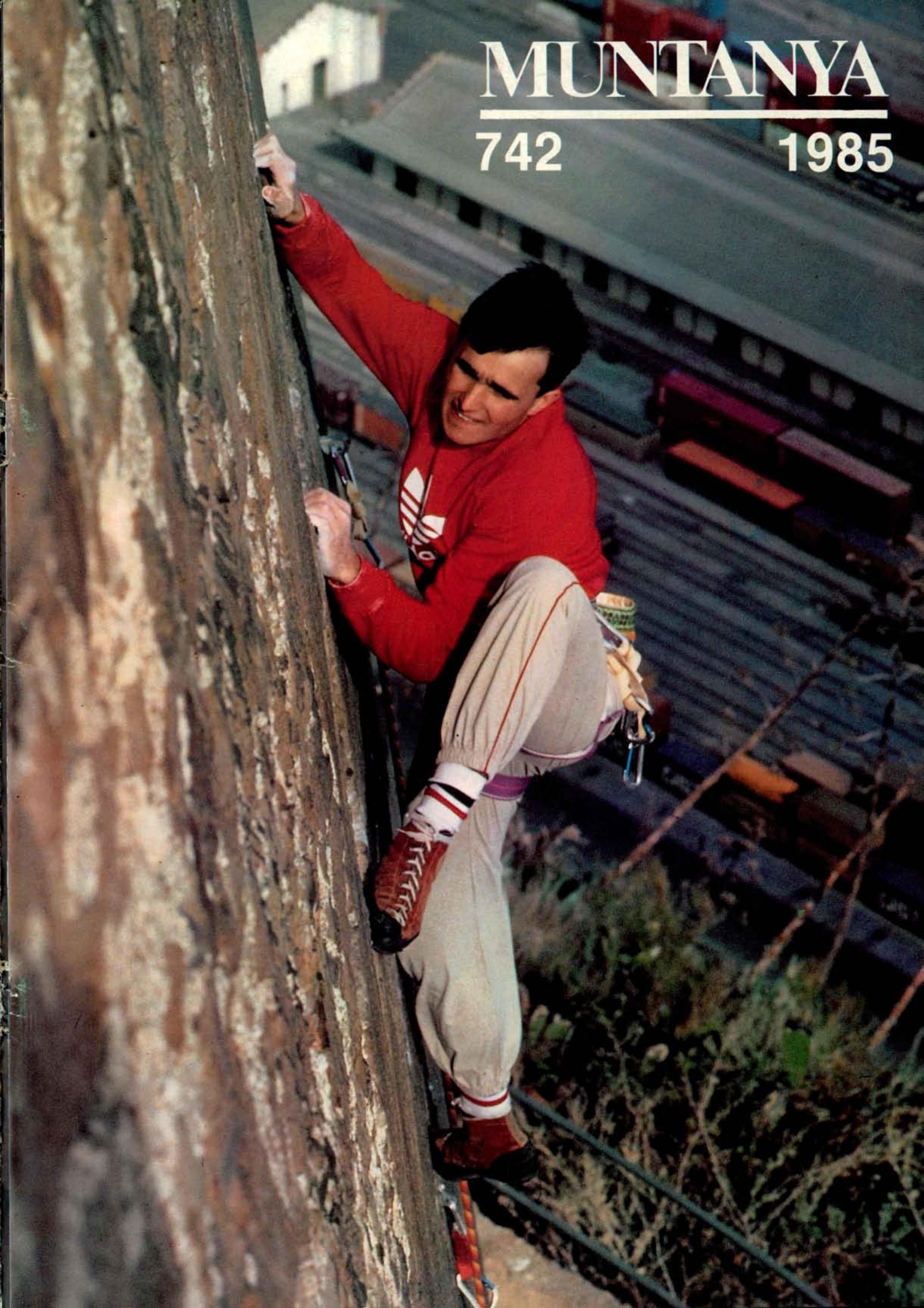

MUNTANYA

742

1985

TENDES SHERPA

Pirineu Aragonès: Vall de Tena. Sierra Telera (Foto Duce)

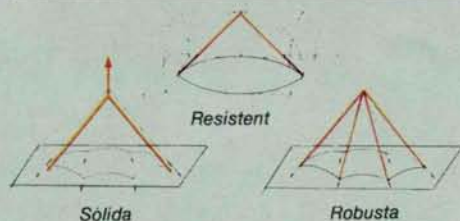
La geometria cònica, comparada amb altres tipus de tenda emprats en alta muntanya, proporciona, amb igualtat de superfície a la planta, una àrea lateral i un volum interior mínims. És, per tant, la geometria que per ella sola fa òptim el nostre primer concepte de MÀXIMA SEGURETAT amb el mínim de pes, ja que és, a més a més:

SÓLIDA, perquè els esforços de tracció dels seus ancoratges al sòl, distribuïts simètricament al llarg del perímetre de la base, actuen sense descomposició sobre el vèrtex zenital, punt d'aplicació de les forces de resistència dels pals de suport;

ROBUSTA, perquè, en el tall de la tenda cònica, les costures dels plans de tela propaguen directament i de manera natural els esforços de tracció. La confecció a base de costura sobrecarregada amb cinta longitudinal de reforç, i el cosit de doble agulla i puntada de cadeneta, realitzada per ARTIACH, formen així una nervadura estructural més eficaç i robusta que no pas en altres tendes de diferent geometria;

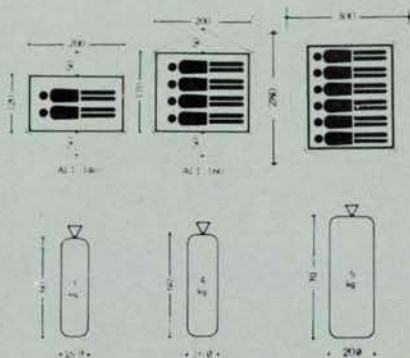
LLEUGERA, perquè, pel fet de ser el con la figura d'àrea lateral mínima, a igual densitat superficial de materials emprats, el seu pes serà menor. En doble sostre hem emprat poliamida 66, la qual, a l'elevada resistència (85 Kg/cm) uneix una densitat (50 gr/m²) mínima, i alumini 7707 com a aleació per als pals de l'armadura. Per a l'interior i el sòl, hem eleccionat el polièster en textura (40/45, 31/70). Amb això, continuem primant el pes d'aquesta configuració;

RESISTENT, ja que la secció eficaç que presenta la geometria al vent i a la pluja és mínima i, des del punt de vista aerodinàmic, és sens dubte la més idònia.

això, la SHERPA inclou l'originalitat, introduïda per ARTIACH, de disposar de dues portes simètriques per a accessos independents i màxim airejament en dies calorosos. Finalment, el disseny en planta rectangular del dormitori proporciona dos amplis absis exteriors d'alleujament i magatzem independents.

SHERPA-2 SHERPA-4 SHERPA-6

Quant al CONFORT a muntanya, la segona exigència per a ARTIACH, la geometria cònica ens forneix immediatament unes excel·lents condicions TÈRMiques, ja que no tan sols el volum d'aire que ha d'escalfar el cos és mínim, sinó que, a més a més, en estar la major part d'aquest volum proper al sòl, l'habitant es troba amb aquesta geometria més proper a la zona d'aire més calent. L'HABITABILITAT ha estat un motiu d'un curiós estudi, i la tenda ha estat dotada de pals en V solidaris, per tal que, a més d'aconseguir un MUNTATGE RÀPID automàtic, s'hi tingui un aprofitament de l'espai amb tota l'amplitud possible. Ultra

DEMANI LA NOSTRA
"GUIA TECNICA DE PRODUCTES
D'ALTA MUNTANYA"

edelweiss:

CAP AL CIM

 esports
edelweiss Gran Via, 527 (xanfrà Urgell)

Tel. 254 83 00 - Barcelona-11

TOTS ELS ÀMBITS DE L'ESPELEOLOGIA
AL TEU ABAST AMB

speleon

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

SUBSCRIU-TE

Vehils

fundat l'any 1908

Plaça Universitat, 7 - Telf. 317.91.86

Parking Plaça Castilla

Portal de l'Àngel, 32-34 - Tels. 317.91.86 - 317.91.90

Parking SABA - Plaça Catalunya

BARCELONA

CATALANA DE
FOTOCOMPOSICION, S.A.

- Empresa líder, dedicada al servei del món editorial.
- Alta tecnologia en mètodes de fotocomposició amb la incorporació dels nous mètodes de:

★ **AUTOCOMPOSICIÓ**

★ **AUTOCORRECCIÓ**

★ **TRANSCODIFICACIÓ DE TEXTOS PEL SISTEMA «MEDIACOM 4000»**

★ **TRACTAMENT DE TEXTOS A TRAVÉS DEL SISTEMA «MODEM TELEFÒNIC»**

- Adquisició contínua dels últims sistemes de fotocomposició presentats al mercat.
- Personal altament qualificat en

★ **Fotocomposició**

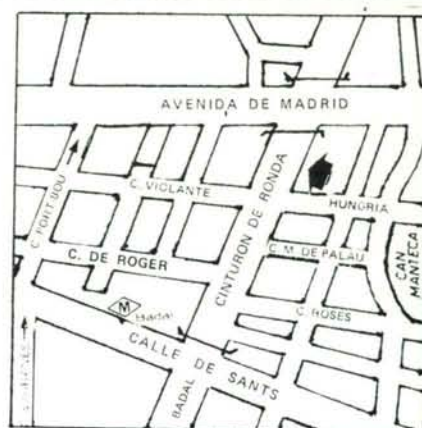
★ **Muntatges**

★ **Fotomecànica**

Oficines: Sardenya, 221-223, entrol. 3.ª. Teléf. 232 41 62 (3 línies). 08013-BARCELONA
Tallers: Consell de Cent, 500, 6.ª planta. Telèfon 245 68 05/06

PEDRA-NEU

COMUNICACIONS

METRO

LÍNIA-V-BADAL

LÍNIA-III-PL. CENTRE

BUS

15-54-70-72-43-56-57

NOVA ADREÇA

CINTURÓ DE RONDA
AVDA. MADRID

OFERTA D'ESQUÍ 85-86

PEDRA-NEU

PISTA

ESQUÍS (1.ª Marca)
FIXACIÓ (Max. Segu-
retat)
BASTONS
BOTES (1.^a Marca)

ADULT

~~32.637,-~~
23.500,-

JOVES

~~27.307,-~~
20.800,-

INFANTS

~~25.422,-~~
~~18.200,-~~
16.700,-

FONS

ESQUÍS (1.^a Marca)
FIXACIÓ
BASTONS
SABA

~~19.825,-~~
14.500,-

MUNTANYA

ESQUÍS
FIXACIÓ (Max. Segu-
retat)
BASTONS

~~34.562,-~~
26.900,-

PEDRA-NEU

NOVETAT

LLISTES DE NOCES

C/ BRASIL, 48 - CINTURÓ DE RONDA
AVDA. MADRID
BARCELONA 08028 TEL. (93) 330 27 74

LLOGUER DE:

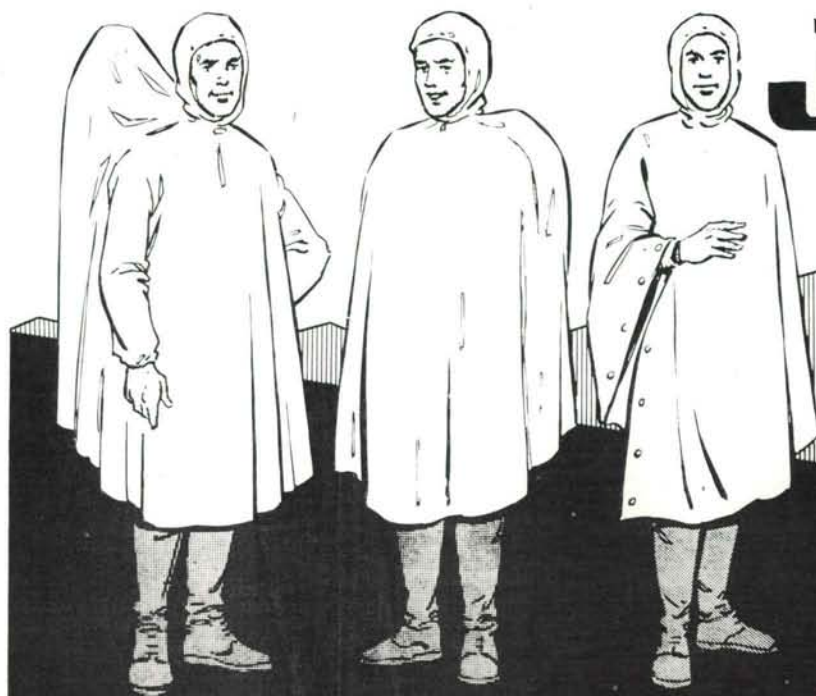
ESQUÍS DE MUNTANYA ESQUÍS DE PISTA
ESQUÍS DE FONS GRAMPONS I PIOLETS

PEDRA-NEU

capel·lines i "ponchos"

per excursionistes

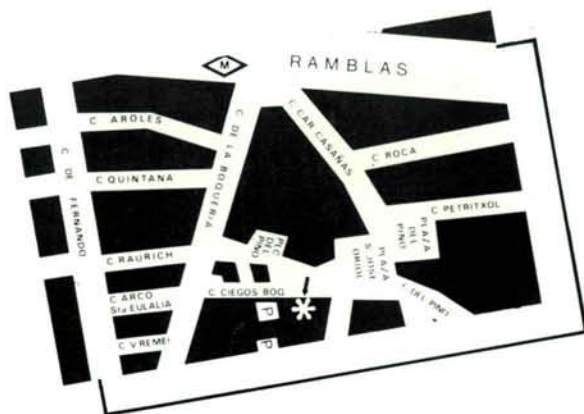
JABALÍ

FABRICAT PER
MANUFACTURES PLASTIQUES ALEU
BARCELONA

FONT SPORTS

**ESPECIALITZATS EN ESPORTS DE MUNTANYA
ESPELEOLOGIA-ESCALADA-ESQUÍ**

Plaça Sant Josep Oriol, 8 (Plaça del Pi)
Tel.- 302-44-89 08002 BARCELONA

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpi Català

ANY CIX N.º 742 VOL. 90 DESEMBRE 1985

Redacció i administració:

Paradís, 10 - 08002 Barcelona

Tel. 315 23 11

Director:

Alfred Montserrat i Nebot

Adjunt al director:

Josep de Tera i Camins

Secretari:

Joaquim Bordons i Serra

Maqueta:

Antoni Inglès i Alcon

Disseny:

Emili Civis i Abad

Enric Franch i Miret

Corrector:

Joan Costa i Costa

Publicitat:

Centre Excursionista de Catalunya

Paradís, 10

Tel. 315 23 11

08002 Barcelona

Col·laboradors:

David M. Aloy, Jaume Altadill,

Armand Ballart, Lluís Belvis, Miquel

Bosch, Josep Casanovas, Francesc Herrera,

Agustí Jolis, Manuel Mateu, Martial Moioli

(Chamonix), Modest Montlleó, Jordi Mullor,

Ramon Pujol i Alsina, Lluís Puntís i Pujol,

Joan Quintana, Joan Sabadell,

Josep M.ª Sala, Alfons Valls,

Suscripció:

2.000 pessetes l'any (sis exemplars).

Estranger: 2.800 pessetes.

Preu d'aquest exemplar, 375 pessetes.

(Comanda de números endarrerits, a la redacció de la revista.)

Dipòsit Legal: B. 545-1958

Fotocomposició i Fotomecànica:

Catalana de Fotocomposició, S.A.

Consell de Cent, 500

Impremta:

Gràfiques Encina

Encina, 31

Barcelona

ISSN: 02112-2111

SUMARI

Editorial	530
La recerca de la situació límit en l'escalada <i>Antoni Rafé i Tarragó, Salvador García Sánchez, Josep M.ª Ferrer i Pons, Mireia Grañó i Arcarons</i>	531
I a l'Olan? Anar pujant <i>Alfons Valls</i>	536
Sis dies «enduro» a la Cerdanya <i>Jordi Garcia i Petit</i>	538
El trial i el motocross <i>Joan Millet</i>	540
Ski-Raid 5000. Ascensions amb esquís pels Andes Centrals de Xile <i>Francesc Xavier Gregori</i>	541
Barcelona: escalada esportiva <i>Joan Belego, Sergio Mestre, Salvador Serrano</i>	548
Pic Russell, per la vall de Salenques <i>Josep de Tera i Camins</i>	554
Estudi sobre Sant Joan de l'Erm <i>Joaquim Bordons i Serra</i>	558
II Congrés Internacional de la Llengua Catalana <i>Anna Borbonet</i>	569
Crònica excursionista <i>Equip redacció crònica</i>	
Alpinisme	572
Espeleologia	573
Actes	574
Bibliografia	575
D'ací d'allà	576

Portada: L'esperó del Mar. Castell de Montjuïc. (Foto: J.M. Bravo.)

Queda prohibida la reproducció total o parcial dels articles de la revista «MUNTANYA» sense citar-ne la procedència. Els articles publicats a «MUNTANYA» expressen solament l'opinió de llurs autors. La revista «MUNTANYA», editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpi Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

Quatre mesos després de l'aprovació, pel Parlament de Catalunya, de la *Llei d'Espais Naturals*, en la qual, d'una manera solemne, es declara que: *«tothom té el deure de respectar i conservar els espais naturals, protegir els sòls de l'erosió, evitar l'emissió de gasos contaminants, preservar les espècies vegetals de qualsevol dany, evitar els sorolls innecessaris, protegir la fauna salvatge...»* i altres delicadeses semblants, s'ha celebrat a la Cerdanya, a primers del passat octubre, amb tots els permisos necessaris i tots els pronunciaments favorables per part de les autoritats –i l'alt patronatge de tota la gent més important– una mena de campionat del món anomenat «Sis dies d'enduro», prova en la qual uns cinc-cents motoristes, a cavall de sengles poderoses màquines, i flanquejats pels alegrois d'uns quants milers d'entusiastes admiradors, sovint també motoritzats, han competit amb un entusiasme digne de millor causa en la tasca de llaurar, empolsegar, empudegar i eixordar els més bells paratges cerdans, sense oblidar de fer-ho també –malgrat les farisaïques rectificacions de recorregut portades a terme a darrera hora– per sectors del parc natural Cadí-Moixeró on, a més dels manaments protectors que la llei encomana a tothom i per a tots els espais naturals, n'hi ha de concrets i específics aprovats per Decret i referits a la prohibició de circular amb mitjans motoritzats fora dels camins de pas autoritzats.

Malgrat l'oposició del CENTRE, i de moltes altres entitats, des d'un principi, a la celebració de la prova en

els paratges escollits –i no pas, si era imprescindible (?), en altres llocs de possible ecosistema menys feble o de irreversible degradació– oposició de la qual els mitjans de comunicació es feren ampli ressò, els «Sis dies d'enduro» han tirat endavant i els danys han estat importants, especialment en indrets com, per exemple, el Pla d'Anyella, tot i que, des de l'Administració, hom pretengui dissimular aquesta realitat i prometi una acurada restauració... que és una cosa a veure-la.

Però allò que sembla evident, a la vista de la Llei d'Espais Naturals aprovada, i de l'olímpica i quasi immediata transgressió mitjançant l'aprofitament de les habituals esclatxes legislatives, és que tot això de la salvaguarda de la natura i la protecció del medi natural és, en el millor dels casos, una capa de vernís disposada per a embellir la parada de governants i polítics, sempre que no hagi de perjudicar altres interessos més immediats, rendibles i concrets. Per desgràcia, ja sabem que, encara avui, el poble –en aquest cas comerciants i hotelers de la Cerdanya– va de cara a la pela abundant i rodona que es pugui ensumar, sense parar esment en si cal obtenir-la matant la gallina dels ous d'or o hipotecant el futur. Però, allò que resulta molt més greu és que, els qui ens governen, semblin estar força més atents a seguir la veta dels súbdits –no fos que s'enfadessin i els retiressin el suport– que no pas a fer complir allò que és just: la llei, en obligada defensa del país i en benefici de l'avui i el demà de tots.

LA RECERCA DE LA SITUACIÓ LÍMIT EN L'ESCALADA*

Antoni Rañé i Tarragó
Salvador García Sánchez
Josep M.ª Ferrer i Pons
Mireia Grañó i Arcarons

*«¿Què hi ha a l'interior de l'home, que, des del principi dels temps, l'impulsa a abandonar el benestar i la seguretat per a posar-se en perill, per a cercar coses noves, i enfrontar-se fins tot a la mort?»
(S. Kierkegaard).*

Què té sentit? ¿Quines són les motivacions psicològiques que impulsen un individu a arriscar la vida una i altra vegada, enfrontant la situació límit d'estar suspès en el buit, tractant de superar una paret vertical de pedra? Aquest festejar amb la mort és, a la vegada, una experiència de màxima vitalitat: acostar-se a la vorera de la mort, allà on la vida és més intensa. Els psicòlegs anomenen «contrafòbics» els mecanismes que condueixen a reduir o superar fòbies i temors. L'escalada d'alt risc és un paradigma d'aquest tipus de situacions: la por a reconèixer la pròpia debilitat; la por a la soledat; la por a la mort; la por, fins i tot, a l'alçada o a la caiguda... totes queden vençudes i contrarestades mitjançant la repetició d'un acte psicomotor tan perfecte i arriscat com l'escalada. L'enfrontar-se a situacions límit pot servir per compensar sentiments d'inferioritat, de por o de soledat, i per integrar, així, la personalitat: en definitiva, per augmentar la pròpia autoestima.

DESENVOLUPAMENT HISTÒRICO-SOCIOLÒGIC DEL FENOMEN DE L'ESCALADA

Encara que situéssim l'inici de l'alpinisme en l'ascensió de Francesco Petrarca al Mont Ventoux, el 1336, hauríem de considerar aquesta i altres ascensions aïllades com a episodis únics, sense caràcter de fenomen cultural o social. És cap a finals del segle XVIII quan, a Europa, neix un veritable interès cap als Alps i a la naturalesa alpina. L'esperit innovador de l'il·luminisme, amb el seu pensament

*El desig d'aventura i l'emoció de la recerca són motivacions que porten l'escalador a obrir noves vies.
Montserrat (Foto: A. Rañé.)*

racional, lògic i matemàtic, incità els científics i aventurers a l'estudi i conquesta dels Alps. A Anglaterra, l'alpinisme hi va trobar el terreny abonat, perquè el procés industrialitzador ja contribuïa a destruir la llavor creativa i artesana, tot generant fenòmens de despersonalització i necessitats d'evasió.

Durant el segle XIX, l'habitant de la ciutat va començar a envair les valls i els cims. Amb això va crear, al mateix temps, una nova forma de viure en els propis habitants de les valls: aquests gairebé es van veure forçats a escollir

l'ofici de guies. Abocats per uns fets superiors a llur resistència, i amb el rerafons econòmic que suposava l'intercanvi de serveis, intentaven millorar així les dures condicions de vida. Si recordem Whymper, se'ns perfila la figura clàssica, ciutadana, científica, metòdica i certament agressiva i neuròtica, de cara al context ambiental que l'envoltava. L'habitant de la vall es

* Treball presentat a les «VI Jornades de Medicina de Montaña», Sant Sebastià, maig del 1983.

presenta com una figura més calmada i fatalista: està més en harmonia amb l'ambient natural i no arriba a identificar-se amb la mentalitat de conquesta, lluita i passió que empenyia els de la «ciutat».

A poc a poc, es conqueriren tots els cims del Alps. Com a data clau, podem recordar el 1786, en què es va arribar al cim del Mont Blanc (Balmat-Paccard). En posterioritat a la conquesta dels cims, s'inicià el procés d'atac per les diferents arestes i cares de les muntanyes més importants. A poc a poc, la història va anar canviant el sentit de l'aventura, i la fascinació de la muntanya verge va quedar relegada. Es domesticava allò que era desconegut. Les vies es repetien un cop i altre. «L'encant» quedava trencat. L'«obra d'art» del primer deixava pas només a un treball tècnic i atlètic dels que el seguien. Els dissenys i les emocions havien de canviar de meta. Aleshores, el concepte de l'«encara més difícil» va entrar amb força. Es buscava la paret més llarga, la més vertical, el mixt més dur i difícil, la cara nord més impressionant... La introducció dels mitjans artificials de progressió de l'escalada (Emilio Comici, 1929) va donar una momentània impressió d'ampliació dels límits de la dificultat en parets considerades com a impossibles.

Amb Hans Dülfer (1912) s'inicià l'era d'allò que més tard s'anomenaria el «sisè grau», entenent com a tal el límit de les possibilitats humanes enfrontades a una escalada en roca. De totes maneres, no és fins el 1926 quan Willy Welzenbach proposa la creació d'una escala de dificultats d'escalada en roda (de l'I –fàcil– al VI –extremadament difícil–) per a intentar quantificar, classificar i comparar diferents vies. Però, potser, el punt més important (com a evolució de l'alpinisme) el marcà Paul Preuss, prenent una clara posició en contra de la utilització dels mitjans artificials en l'escalada en roca. L'any 1912, pronuncià una conferència, a Munic (Baviera), i hi exposà els seus principis bàsics, que es poden resumir en dos de molt significatius:

- 1) No solament cal estar a l'altura de la dificultat amb què ens enfrontem, sinó que cal ser superior a ella.
- 2) La mesura de la dificultat a què un escalador pot fer front amb seguretat en descens, sense l'ús de la corda i amb ànim tranquil, ha de representar el límit de la dificultat a què ell pot fer front en una ascensió.

Amb aquests principis, Preuss va iniciar el cercle que actualment s'està tancant en l'alpinisme. El «sisè grau» va suposar el límit, un impossible de superar. S'utilitzaren mitjans artificials de progressió, amb la il·lusió de fer caure aquests límits, però Preuss proposava el

de fer front a l'escalada amb mitjans «lleials»: *«by fair means»*.

No predominà el seu esperit, i deixà pas a tota una ferotge activitat sobre els Alps, que ha culminat, els anys 1960-1970, amb una agressió estival i hivernal sense precedents, on cada escalador buscava el seu espai de lluita individual, i omplia les vies de claus i de material, tot descarregant-hi l'agressivitat. Al darrera d'això, el desig d'afirmació i victòria.

És a Califòrnia, a la dècada dels 70, on s'ha recollit en certa manera l'esperit de Preuss: l'escalada neta, lliure, que implica una preparació atlètica metòdica i dura. En ella, l'aspecte psíquic és fonamental, tot intentant d'arribar a un control de la ment i a una nova capacitat sensorial: el gest simple, buscant el límit de la perfecció dins d'una espontaneïtat sincrònica d'acció-decisió. Es contempla l'escalada com la recerca d'una dimensió perduda, com la «reconquesta» d'una capacitat sensitiva i cognoscitiva oblidada. Es viu com a una expressió vital i existencial. Deixa de ser agressiva, i busca l'harmonia amb tot allò que envolta l'ascensió.

Traslladat el concepte a Europa, és Reinhold Messner qui el recull. Se'n converteix en el defensor i difusor, i n'amplia el camp a l'himalaisme. La idea *«by fair means»* es porta a les seves màximes conseqüències (Everest sense oxigen), i el sisè grau deixa pas al «setè», on cada situació que allunyi el límit absolut apropa més al propi coneixement individual.

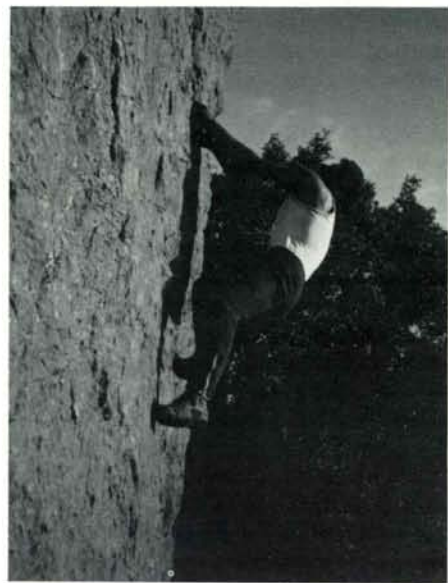
ASPECTES MOTIVACIONALS DE L'ESCALADOR

Aquesta perspectiva històrica ens porta a considerar un aspecte fonamental de les motivacions de l'escalada: **la necessitat de conquesta i domini** dins de la cultura occidental. L'home, centre de l'univers, ha de sotmetre jeràrquicament tot el seu entorn. La Naturalesa estarà sempre en funció de l'home, i aquest pot utilitzar-la, modelar-la, agredir-la i destruir-la –si això és necessari per a la consecució de les finalitats humanes.

Per un mecanisme de defensa fàcilment comprensible, l'home occidental ha intentat desprendre's del sentiment de culpa, en la seva relació amb el món. L'única força vital i espiritual és l'home: la resta són «coses», i no hi ha cap problema derivat de llur destrucció. Motti, en la seva magnífica obra, *Història de l'alpinisme i l'esquí*, considera, al respecte:

...Amb això es crea una relació jeràrquica davant la naturalesa, amb

El domini del propi cos en el pla vertical, cercant un ritme que enllaci una presa amb l'altra, proporciona a l'escalador una profunda i gratificant satisfacció. Boulder a Mont-rebei. (Foto: M. Hernández.)

L'enduriment i l'estoïcisme són dos dels factors importants de cara a resoldre moltes activitats a muntanya. (Foto: A. Rañé.)

connotacions sadomasoquistes, en la qual es delimiten fortes pulsions i contrastos com l'amor/odi. L'home diu: «t'estimo, però haig de viure; aleshores, he de matar i destruir». I la Naturalesa respon: «També jo t'estimo, però he de defensar-me i intentar destruir-te abans que tu em matis».

La cultura occidental nega aquesta suposició, intentant justificar el dramatisme existencial, i la defineix com a necessària per a l'evolució. En contraposició, el pensament oriental considera totes les coses com a animades i intel·ligents, des d'una pedra a l'home. D'altra part, la lluita contra la mort i la defensa contra el dolor es contemplen com a inútils i sense sentit. L'altíssim nivell intuïtiu i cognoscitiu d'aquestes cultures (Índia, Tibet, Xina)

Risc, superació, joc, equilibri i reafirmació en les pròpies possibilitats són molts factors que potencien la dèria cap a l'escalada de dificultat. Maupar, cara Sud. (Foto: A. Rañé)

proposen una harmonia suprema amb totes les coses existents. Es sintetitzaria en l'anomenat «Amor Universal», sense diferències jeràrquiques. Per a aconseguir aquesta harmonia, l'home ha de renunciar a la vida material. Mitjançant una sèrie de disciplines molt dures, es realitza el contacte íntim amb el Cosmos, cercant paral·lelament el coneixement interior. En contraposició, l'occidental, mitjançant la ciència i la tecnologia, cerca el coneixement extern a l'individu, la dominació i el control de l'«impossible».

Totes aquestes consideracions són importants per a comprendre el procés seguit per l'home occidental enfront de la «seva» Naturalesa, incloses les muntanyes. Al mateix temps, permetrà de situar l'actual crisi de l'alpinisme, en

el qual comença a sorgir una sensació de buit i d'inutilitat: l'alpinisme agressiu i competitiu, el cim verge, la «primera» inèdita, l'acumulació obsessiva d'ascensions, el palmarés de l'escalador punta (cobdiciat per la resta), la cursa

patriòtica i nacionalista en la conquesta dels «vuit-mil», l'adoració ritual i simbòlica a tot el desplegament tecnològic d'equipament utilitzat en l'alpinisme, etc...

En aquest sentit, és interessant de ressaltar que l'única comunitat asiàtica que s'ha llançat massivament a l'alpinisme és la japonesa, la qual presenta un desenvolupament socio-econòmic clarament occidentalitzat, i una història igualment imperialista. No és estrany la inclusió del concepte de l'**imperialisme** (amb les seves connotacions militaristes i expansionistes) en un treball d'aquest tipus, perquè la terminologia emprada en l'escalada és plena de conceptes d'equivalència militar (veure taula I).

S'accepta generalment que l'alpinisme es un **mitjà de descarregar agressió**, a l'igual que quasi tota mena d'esport. «Es necessita estar fortament motivat per escalar una roca difícil; i, aquí, l'agressivitat és un fet important. Els psicòlegs estan d'acord que els factors agressius i competitius van més associats a activitats que requereixen audàcia i coratge».

En l'interessant treball de R. Mighell, *The psychology of climbing*, es diu que: «Potser és cert que els muntanyencs generalment s'interessin més per la mort i tenen un major temor a la mort del que és habitual». Les declaracions de diversos escaladors confirmen aquesta impressió: «¿Des del moment que es planteja la disjuntiva de continuar vivint o morir, deixa d'interessar-me el cim... Fer mitja volta o qué? O arriscar l'última oportunitat que em queda: escalar fins al cim per la línia més curta...? (R. Messner). «És una lluita (...) vèncer els propis desigs en ocasió de descobrir el teu veritable rostre (...) vèncer la por, acostar-me a l'abisme de la vida i assaborir-lo per complet» (W. Bonatti). De fet, aquest temor i la seva contesta contrafòbica, a través de la repetició de la recerca de situacions límit, forma part del nucli motivacional de l'escalador. En aquest sentit, el temor a la soledat també es pot veure contrarrestat per l'escalada: «(...) en realitat, es tracta d'una lluita amb la soledat i amb soledat; una lluita contra les dificultats

TAULA I TERMES D'EQUIVALÈNCIA MILITAR EMPRATS EN LITERATURA ALPINA

ASSALT
ATAC
BATALLA
CAMPAMENT
CAP
CENTINELLA
CONQUESTA
DERROTA

DESAFIAMENT
ENEMIC
ESTRATÈGIA
EXPEDICIO
GENDARME
INEXPUGNABLE
INVENCIBLE
LLUITA

MURALLA
RECONeixEMENT
RETIRADA
SETGE
SUPREMACIA
TÀCTICA
TORREÓ
VICTÒRIA

de la naturalesa alpinística i, també, una lluita amb un mateix, amb les pròpies debilitats, amb la por i amb el sentiment d'inferioritat» (Z. Ryn).

Un dels atractius de l'escalada és la satisfacció obtinguda pel perfecte control psicomotor necessari per a coordinar equilibri, força, agilitat i intuïció. L'autoobservació de totes aquestes qualitats pot arribar a satisfer **moltes necessitats narcisistes** (d'altra banda, normals, mentre no es converteixin en factor imprescindible).

Per arribar a tolerar, i fins i tot buscar repetir, els dolors i incomoditats de l'escalada (canvis climatològics molt durs, sed, gana, cansament físic extrem, congelacions, erosions a les mans, reunions que suposen una immobilització física prolongada en posicions forçades, etc.) han d'existir raons de satisfacció masoquista.

Quan més llarga i difícil és l'escalada, hi ha més sofriment; i menor és la satisfacció produïda en arribar al cim; fins i tot, aquesta arribada pot produir decepció i desig de fugir, retornant a la vall.

«...Aquí és el cim. Per això he lluitat i he viscut? Valia la pena? (...) em fa fàstic aquest cim; em fa fàstic aquest vent, les fotos fetes, la firma dipositada. No, no valia la pena, anem-nos-en de pressa (...) Em sento indiferent, embuit pel cansament, amb els nervis detrossats...».

Aquestes declaracions de Cesare Maestri, en la seva ascensió al Cerro Torre —primera, amb Toni Egger— mostren que la idea fantàsica d'arribar al cim no seria la motivació real de suportar el patiment necessari per arribar-hi.

Una altra de les possibles motivacions d'aquesta activitat és la **necessitat de singularització** existent en un context social estàndard i monòton que permet a l'individu poques possibilitats per a desenvolupar-se de manera personalitzada i creativa; i la recerca de la situació límit que permet l'escalada pot conferir un sentiment d'orgull i d'individualització.

La taula II mostra alguns dels termes emprats en escalada i alpinisme amb clares **equivalències sexuals**.

La preparació d'una escalada implica una sèrie d'elements de molta atenció, i de plaer i nerviosisme davant l'expectativa, els quals més tard es substitueixen per altres d'aproximació i templeig, fins arribar a l'inici de l'excitant ritual de l'ascensió, que ha de culminar amb la conquesta del cim i el seu posterior abandonament. Aquest punt de vista és compartit per diversos autors. Òbviament, aquestes equivalències sexuals poden considerar-se típicament «masclistes».

La reducció del marge d'incertesa és —per paradoxal que a primera vista

La soledat dins l'alta muntanya permet, sovint, integrar la nostra personalitat i aprofundir sobre moltes de les nostres motivacions (Foto: A. Rañé)

El desig d'aventura i exploració porta el muntanyenc a cercar noves ascensions arreu de les muntanyes del planeta. Aiguille du Fou, Fiord I Viamint, Groenlàndia. (Foto: A. Rañé)

TAULA II TERMES D'EQUIVALÈNCIA ERÒTICO-ESTÀSICA EMPRATS EN LITERATURA ALPINA

ATRACCIÓ
CONQUESTA
CULMINACIÓ
ENTREGA
EXTASI

FALDA
IMMACULADA
INVIOLADA
PASSIÓ
REBUIG

SEDUCCIÓ
TEMPTEIG
VERGE
VIOLACIÓ

sembla— un altre dels principals motors motivacionals de l'escalada. En un model social (en el qual predominen l'existència d'objectius poc definits però amenaçadors, la confusió de parers, la impracticabilitat de la decisió personal i la poca definició dels valors de bo/dolent, el recurs de plantejar un model experimental en el qual els marges d'incertesa es redueixen, es controlen i es resolen mitjançant la tècnica i un aprenentatge progressiu, proporciona a l'escalador una profunda sensació de «domini de la situació». Així, l'escalador arriba a mantenir la il·lusió de perfecció i control sobre ell mateix, i sobre els altres i l'ambient.

Finalment, una de les motivacions fonamentals de la recerca de la situació límit en l'escalada és la **consecució de l'experiència extàsica**. En un dels seus treballs, Ryn cita Messner quan comenta: «(...) es dona el fet que, quan s'està al fil de la mort, pràcticament no se sent por, atès que allà s'obren noves regions de la consciència». Aquest és un dels estímuls més importants que empenyen vers l'alpinisme, fins i tot subconscientement, els qui encara no el coneixen. Principalment, tres factors són els que afavoreixen l'experimentació d'aquest tipus especial d'estats de consciència: la majestuositat i bellesa de l'entorn natural; l'esgotament físic (en ocasions, la hipoxèmia); i la confrontació amb el perill real de la situació límit. En aquest context, és relativament fàcil l'experiència extàsica o «mística», en el sentit d'una desaparició del concepte del «Jo» i una sensació de dissolució amb l'entorn. En tot cas, com diu Keenlyside, la muntanya no és el lloc de l'«home sensual mitjà», sinó d'aquells a qui llur especial sensibilitat els permet d'arribar en aquests nivells.

CONCLUSIONS

Vist això, creiem que la discussió a l'entorn de la personalitat de l'alpinista i de les seves motivacions psicològiques pot arribar a ser summament rica i merèixer l'esforç de posteriors investigacions.

El pensament de Kierkegaard, citat al principi d'aquest treball: «(...) abandonar el benestar i la seguretat per posar-se en perill (...)» suscita ara el comentari que aquesta visió ingènua i novel·lesca de l'escalador ha de ser substituïda per la d'un individu que s'implica, a través d'aquest esport, en la recerca de situacions límit com a forma de compensar sentiments previs d'inseguretat i d'inferioritat. Es tractaria d'allò que Ryn ha denominat la «**por integrativa**». És a dir, una por constructiva i beneficiosa per al desenvolupament de l'individu, encara que aquest desenvolupament es monopolitzi en una activitat tan concreta com l'escalada. En la nostra societat, pràcticament la totalitat dels individus cerquen de compensar els propis déficits de personalitat, junt a les fortes pressions i insatisfaccions de l'ambient urbà, en activitats molt diverses —algunes d'elles, destructives i nocives.

Així, doncs, una compensació psicològica que permet viure l'aventura de ser un mateix a mils de metres d'alçada i immers en un ambient no contaminat, silencios i pur, no deixa de ser una satisfacció summament ecològica i harmoniosa, ensems que gratificant.

BIBLIOGRAFIA

Pràcticament, la totalitat d'aquesta

bibliografia ha estat proporcionada pel: SERVEI GENERAL D'INFORMACIÓ DE MUNTANYA (Sabadell-Barcelona)

1. BALAGUÉ, G. *Problemes de grup a les expedicions de muntanya*. Excursionisme. pp. 16-17, n.º 9. Dec. 1975.
2. BALAGUÉ, G. *Aplicaciones del estudio psicológico de expedicionarios a cotas superiores a 7.000 m*. III Jornadas Nacionales de Medicina de Montaña. Barcelona 1976.
3. BONATTI, W. *Le mie montagne*. Ed. Zanichelli. Bologna 1961.
4. BONINGTON, C. *Everest, ultime défi*. Ed. Flammarions. Rennes 1977.
5. De COLOMBEL, C. *Les grands de la Montagne*. Ed. PAC. París 1978.
6. GRAY, D. *Some psychological aspects of advanced rock climbing*. Alp. Jour, pp. 88-93, 1973.
7. HECKMAIR, A. *Los tres últimos problemas de los Alpes*. Ed. Juventud. Barcelona 1954.
8. HUNT, J. *La ascensión al Everest*. Ed. Juventud. Barcelona 1971.
9. JACKSON, J. *Personality and climbing. Research Papers in Physical Education*. Carnegie College of Physical Education. 5 Ed. 1967.
10. JERTAD, L. *Therapy mountaineering*. Him. Jour. pp. 162-167, Vol. XXXII.
11. KEENLYSIDE, F. *The heart of the matter*. Alp. Jour. pp. 168-172. 1973.
12. LESTER, J.T. *Personality and Everest*. Alp. Jour. pp. 101-107, 1969.
13. MESSNER, R. *Solo*. Ed. RM. Barcelona, 1980.
14. MESSNER, R. *Everest sin oxígeno*. Ed. RM. Barcelona, 1979.
15. MESSNER, R. *El desafío*. Ed. RM. Barcelona, 1979.
16. MESSNER, R. *Séptimo grado*. Ed. RM. Barcelona, 1982.
17. MIGHELL, R. *The psychology of climbing*. OFF BELAY, 7, feb. 1973. Renton (USA).
18. MOTTI, G.P. *Storia dell'alpinismo e dello sci*. Istituto Geografico de Agostini. Novara, 1977.
19. RÉBUFFAT, G. *Estrelles i tempestats*. Ed. RM. Barcelona, 1982.
20. RYN, Z. *Psychopatología in Alpinism*. Him. Jour. pp. 113-127. 1972-1973.
21. RYN, Z. *Mental disturbances at high altitude*. Alp. Jour. pp. 244-248, 1973.
22. RYN, Z. *Estudio sobre la personalidad de los alpinistas polacos*. Conferència pronunciada a Sabadell (Barcelona) el maig de 1981. Doc. orig. Servei General d'Informació de Muntanya.
23. YOUNGHUSBAND, F. *La epopeya del Everest*. Ed. Juventud. Barcelona, 1946.

I A L'OLAN? ANAR PUJANT

Alfons Valls i Rovira

Grisa, trista, fins i tot tènica, em va semblar la Nord-oest de l'Olan, aquell final d'estiu. El sol ja no reverberava, com dies enrera, en el goig i l'exhuberància del ple estiu. Des de la darrera nevada, els regalims glaçats del fred i la por s'establiren, tot tamisant-les, a les més humides concavitats. La inseguretats i el misteri s'apoderava de l'ambient i de nosaltres. A la vall, els càmpings eren buits; i a la muntanya havien desaparegut les corrues de turisto-alpinistes que, a plena temporada, fan fila per les glaceres, reposen als colls i s'esperen impassibles sota el pas difícil. La muntanya recobrava allò que cada cop hi és més difícil de trobar: la solitud, el misteri i el vol silenciós d'un esparver.

Devies i Gervassuti s'hi haurien trobat tan a gust com a la seva època, quan, desafiant la creença de la impossibilitat en algunes parets, es llançaren a l'atac d'una cosa que no podia ser compresa als seus dies. Els trons i els llamps no hi feren acte de presència, però un cel plomís i pesat enduria la grisor del granit. Un refugi petit i una paret desproporcionadament gran, com sempre ho havíem somniat, com havíem vist la nord del «Pedra» en les primeres visions, plenes d'admiració irreal i de sorpresa, tancaven la capçalera de la vall de Jofrey. Ningú més no hi restava tret dels guardes, les marmotes i nosaltres, per passar la nit sota l'escenari dantesc que els núvols i la pedra formaven mil metres més amunt.

Està bé! I, a partir d'aquí, què? ¿Hauré d'explicar allò tantes vegades explicat: la nostra audàcia, una estona de por en un tram descompost, una anècdota divertida, la dificultat d'un passatge? Això darrer no: segur! De dificultat no n'hi havia gaire. Com ja ens havia dit el guarda: «Gran ambient». «Cursa magnífica!». Aleshores hauré d'escriure alguna cosa original, però no cauré en l'avoriment dels típics relats de muntanya. Les revistes volen que escrivim. Ningú, o quasi ningú, no ho fa així; i, aleshores, es lògic que les

La paret NO de l'Olan. Al pic Central hi arriba la via Devies - Gervassuti. (Foto: Alfons Valls.)

narracions perdin interès: que no ens acabim d'agradar. És una mica la culpa de tots. No ens esforcem gens a passar al paper les nostres experiències. Però, per fer-ho, cal tenir una gran dosi d'imaginació, afegir «salsa» en una escalada que, ben segur, haurà estat com tantes d'altres, la qual, un cop feta, veiem que ens ha fet estar contents i penjats durant un parell de dies, però

que tampoc no ens haurà portat a un estat místic de màxima inspiració... I pensar que hi ha escriptors que fan novel·les d'aventures sense sortir de casa. Ells sí que en treuen suc, de la nostra experiència!

Però bé: m'esforçaré i ho continuaré. En Jaume, en un atac de desesperació, es llença a la busca d'una presa que s'intueix un parell de pams més amunt.

Ah! La situació esdevé extrema: la roca és summament reliscosa, i els peus amb prou feines si se l'hi aguanten. No pot fallar! La reunió no és bona, i una caiguda podria ser fatal. I quan ja és a punt a punt, salta i salvats! La mà li resta enganxada en un bon cantell.

Han estat uns minuts de màxima tensió. Les *coffacs* rellescaven i, per sota, se li obria un abisme de més de 400 m. Em diu (per sort!) que, a partir del punt on ha arribat, les coses són un xic més fàcils.

Fins ací no ha quedat malament l'explicació: sembla un relat estil Lionel Terray a la cara nord (en alguna de tantes cares nord), on sempre estava al

límit de les seves possibilitats i forces.

Però, continuo. Suposem que ja hem arribat a la meitat de la paret: l'Olan té 1.100 m. Per tant, en portem uns 600. És en aquest punt on ens encordem per fer el pas que és la clau de la via: un sisè dels d'abans, dels autèntics (com diria algú que jo em sé). M'hi enfronto amb resolució: trincada al pitó, penjada al següent i el pas ja està fet.

Com m'ha fet patir aquest sisè! Això sí, que té solera! Després d'aquests moviments extrems, la reunió em reconforta; em recupero de l'esforç, i faig pujar en Jaume. Des d'aquí, ens tornem a desencordar i au!: amunt, amunt, amunt! I, amb tant pujar, a veure

si arribem a l'Everest (que, per cert: felicitats!). Però, arriba el moment en què ens trobem al cim: mil cent metres recorreguts en cinc hores! Només hem fet dues tirades i, la resta, desencordats. *Ça c'est un exploit!*, com dirien els francesos.

(Home, ja ho sé que el Profit i l'Escofier en fan de molt millors i corren més per les parets; però nosaltres no ens hi passem tantes hores, de cara a la paret, i això es nota. I, si hem anat desencordats, cal tranquil·litzar els qui se n'alarmen: no ha estat per fer-hi cap cursa. Portar les cordes a la motxilla, a la Devies-Gervassuti de la cara Nord-oest de l'Olan, és una mesura de seguretat. Així, si cau el company no caus tu. I si t'hi entretens a muntar bones reunions i a posar assegurances, pensa que hi faràs com a mínim tres bivacs i que t'hi mors d'inanició el quart dia.)

I es així que a migdia en punt arribem al cim central de l'Olan. No hi posem cap bandera, però hi fem una migdiada, per a pair tot el que hem menjat. I, a més, agafem forces per emprendre la baixada, que és tant o més llarga que la mateixa via.

I, ara, un final ben clàssic: ens estrenyen les mans i mirem les muntanyes que ens envolten. Quants de records, quants de projectes! Tornarem als Écrins! (No hi insisteixò; però ja se sap que, segons els gustos i la retòrica de l'«escriptor», això es pot allargar més ho menys.)

Per acabar, només una i molt seriosa cosa: ens ho hem passat «pipa»!

Per si algú s'anima a repetir la via, allò més interessant és el gran ambient alpi que s'hi respira i l'*engagement* (el compromís, vull dir) que ja no et deixa respirar tant. Val la pena anar-hi de pressa, ja que es tracta d'una escalada de gran fons, més que no pas de dificultat. Ah! I compte amb la roca: no és la cara sud del «Pedra»; a més, en els darrers 300 m s'hi pot trobar *verglas*.

El punt de partida és el refugi de Font Turbat. El desnivell és de 1.100 m, i la dificultat, un munt de metres de II, III i IV, amb passos de IV sup. i V aïllats i un llarg (el del «sisè autèntic») amb uns metres de V sup...

Les dificultats principals, però són la llargada, la possibilitat de trobar *verglas* i el problema que representaria una retirada en el cas de mal temps. El descens es fa per l'aresta Nord (que és una butifarra), el coll de l'Olan i tornada al refugi (de 4 a 6 hores). No cal fer gairebé cap rappel.

Dificultat: II grau, molt dret. Al refugi, el guarda s'enrotlla la mar de bé. Només té un defecte: li agrada l'òpera.

(Ascensió feta per Jaume Gorb i Alfons Valls, el 2 de setembre de 1985.)

La muralla de l'Olan sobre la vall de Font-Turbat. (Foto: Alfons Valls)

«SIS DIES ENDURO» A LA Cerdanya

Jordi Garcia Petit*

(Foto: Plataforma ecològica de la Crida.)

A mitjan juny passat, pels ambients excursionistes i ecologistes corria la notícia d'estar-se organitzant, des del mes d'octubre de 1984, una prova motociclista tot-terreny anomenada «Sis dies ENDURO», la qual es desenvoluparia a la Cerdanya, i afectaria zones d'alta muntanya de precari equilibri ecològic, i que fins i tot entraria en el parc natural del Cadí-Moixeró. La sorpresa inicial esdevingué desencís, un cop fetes les primeres gestions, tant amb l'administració catalana com amb els organitzadors de la prova, en veure que enlloc no escoltaven els raonaments que justificaven a bastament la inconveniència del lloc escollit, ni s'atenien els evidents perills que per al sòl i l'entorn hi suposava el pas de 870 motos tot-terreny.

En una reunió mantinguda a la Direcció General d'Esports entre membres d'aquesta Direcció, representants de la Federació de Motociclisme i representants de la F.E.E.C., C.E.C., U.E.C. i DE-PA-NA, s'hi argumentà a favor de la competició per part de l'Administració i els organitzadors. Deien que ja s'havia fet la informació i la propaganda a nivell mundial, i que ara ja no es podien tirar enrera; així, doncs, els ecologistes i excursionistes es trobaren amb, gairebé, una política de fets consumats. També s'hi pogueren sentir afirmacions tan gratuïtes i poc fonamentades com: «que, a causa del tipus de pneumàtic ecològic de les motos participants, aquestes no sols no erosionarien la terra, sinó que la remourien de tal manera que s'hi facilitaria el creixement de l'herba». No cal fer-hi cap comentari!

* Vocal de la Junta Directiva DE-PAN-NA

Vista la impossibilitat d'arribar a un acord pactat entre totes les parts interessades en el tema, fora del compromís (per part de la Direcció General d'Esports) de convocar una reunió, a *posteriori*, per elaborar un mapa de Catalunya amb aquelles àrees on, només allí, es poguessin practicar els esports de motor, els quals serien prohibits a la resta del territori català (un compromís que, al cap d'un mes de finalitzada la prova, encara no s'ha complert), es decidí adreçar la protesta per aquesta autorització de la competició a la màxima autoritat del govern català. Es van fer cartes al M.H. president, senyor Jordi Pujol, on s'exposava el motiu de l'oposició (erosió, destrucció de la vegetació i, molèsties a causa del soroll, etc.) i es demanava l'anul·lació de la prova o el canvi d'emplaçament.

Totes les gestiones fetes no serviren per impedir que la prova es desenvolupés en el lloc escollit inicialment pels organitzadors: a la Cerdanya.

Dels resultats (tristos resultats!) d'aquests «sis dies ENDURO» se n'ha tingut una bona mostra a l'exposició fotogràfica realitzada fa poc als locals del CENTRE, en col·laboració amb DE-PA-NA i Plataforma Ecològica-CRIDA. Grans solcs i roderes (algunes de més de 30 cm de fondària) produïdes pel pas de les motos; prats literalment llaurats, com el Pla d'Anyella, on l'aigua circula a hores d'ara pels reguerots deixats pels motociclistes i ha augmentat enormement la seva acció erosiva; les branques de pins tallades i trencades per penjar els cartells de senyalització dels itineraris; els camins i les pistes que han vist augmentada en molt la seva amplada; els sorolls, que han obligat les espècies animals d'aquelles contrades a desplaçar-se i fugir, i també han molestat molts habitants de la zona; i turistes que han cancel·lat llur estada a hotels de la Cerdanya a causa de les molèsties produïdes per la prova.

Aquests i no altres han estat els «guanys» que s'han generat gràcies a aquesta competició. Dels 25.000 espectadors que la propaganda de la cursa assegurava que complirien tots els hotels de la Cerdanya, només n'han aparegut, a tot estirar, uns 2.000, que han omplert alguns càmpings de la zona i alguna plaça hotelera.

Ara, cal reflexionar. No es pot jugar d'aquesta manera amb els sentiments i les necessitats d'una població com la de la Cerdanya; ni es pot pretendre que als excursionistes i ecologistes els mou només un afany de protagonisme i la ignorància dels temes dels quals hom parla, quan s'han acomplert tots els pronòstics de degradació del medi ambient que ambdós col·lectius havien fet abans de l'inici de les competicions.

Cal una seriositat, quan tractem temes de medi ambient, que a Catalunya encara no s'ha aconseguit. La vigilància i la cura per part de l'Administració catalana no ha pogut impedir la degradació d'uns espais naturals únics, que han merescut una reglamentació especial, en forma de Llei d'Espais Naturals, del Parlament de Catalunya, i de decret de creació del Parc Natural del Cadí-Moixeró; una reglamentació i un decret que s'han vist vulnerats per l'autorització d'aquests «sis dies ENDURO» d'abast internacional.

S'ha de treballar, ara, per tal de posar els mitjans necessaris perquè no es repeteixin uns fets com aquests, que malmeten el patrimoni natural de tots els ciutadans. S'ha de crear una legislació

que reguli la pràctica d'aquest esport. Però també s'han de demanar responsabilitats a qui ha permès que això s'esdevingués. I, vistos els resultats, aquestes persones han de considerar que no ha estat a l'alçada de llur càrrec, i que l'haurien de deixar perquè sigui ocupat per persones més responsables, i més conscients que la tasca de preservació del medi ambient a Catalunya és una altra, molt i molt diferent de la que han fet fins avui.

Aquestes persones, encarregades de vetllar per la conservació del patrimoni natural català, han de saber que sempre trobaran, en els excursionistes i els ecologistes, dos col·lectius de ciutadans desitjosos de col·laborar en la gestió racional de la natura a Catalunya.

(Foto: Plataforma ecològica de la Crida.)

EL TRIAL I EL MOTOCROSS

Joan Millet

He vist l'article que ha sortit a la revista MUNTANYA (nº730) sobre el tema motocross. No solament aquest sinó tots els que he llegit fins ara arreu m'han semblat tímids, fluixos, com un clam apagat. Massa poc!

Cada vegada que hi penso, m'adono que aquest tema és preocupant; i a mi, personalment, em té esgarriat. No arribo a comprendre perquè aquest malson no tingui forma de ser suprimit o, almenys, ben regulat i controlat. Jo també m'he trobat amb el depriment espectacle de buscar la natura tot pujant a cims, quan aquests foren sobtadament envaïts per eixams de motoristes que no feien pas soroll: feien un ofensiu terrabastall i deixaven una intensa pudor de benzina. Allò que he pensat sempre en aquells moments (allò que jo tenia ganes de fer) no és matèria adient per aquesta revista.

Aquests sinistres personatges els veiem també sovint a les carreteres, quan un auto arrossega un remolc amb dues o quatre d'aquestes màquines infernals. Valga'm Déu! A qui tocarà de rebre, aquesta vegada?

Però, imaginem per uns moments que un xicot amb moto, de trial o de cross, té l'ocurrència d'enfilar-se sol o amb amics pels camins de les muntanyes d'Alemanya, de França, de Suïssa o d'Anglaterra, o d'algun altre país civilitzat. Què passaria? No ho sé. No ho he provat mai. I no cal dir que rebutjaria un oferiment d'aquest tipus, perquè no

tinc pas ganes de veure'm tancat a la presó o al manicomi. Ni tampoc no tinc la butxaca preparada per a la sotragada que la multa em suposaria.

La fermesa i decisió amb què altres països d'Europa defensen llur patrimoni passa per la prohibició absoluta de fer trial o cross per les muntanyes: és a dir, fora dels indrets adequats prèviament establerts.

El distanciament de punts de vista, i també el de la voluntat de fer-ho bé, el trobo tan gran com gran és l'evidència i la lògica de prohibir fumar en un taller de pirotècnia. Penso que a ningú no se li acudiria de posar problemes a l'hora de fer el «reglament de personal que treballi en la fabricació de petards i coets». Vull dir, amb tot això, que si la prohibició del trial o motocross per les nostres contrades fos efectiva, cap individu no s'agosaria a una multa de, diguem 50.000 Pts., i a la confiscació de la màquina, pel «plaer» de pujar muntanyes fent terrabastall i molestant tot ésser vivent.

El meu criteri és, doncs, que la Generalitat hauria de tenir un cop de geni i posar-se molt ferma en aquesta qüestió.

I si, conscienciar-ne la Generalitat passa per fer una forta campanya per part dels clubs excursionistes i de les entitats de caire ecològic, ja és hora de fer-ho, sense regatejar-hi mitjans de cap mena.

SKI-RAID 5000

ASCENSIONS AMB ESQUÍS PELS ANDES CENTRALS DE XILE

Francesc Xavier Gregori

Avui, és un fet que la pràctica de l'esquí de muntanya ens permet assolir cims a l'època hivernal. D'altra banda, la possibilitat de poder fer un itinerari de diversos dies és un incentiu prou engrescador perquè, cada vegada més, se cerquin noves rutes i noves terres per recórrer-les amb els esquís posats.

Esperonats per aquest motiu, i amb la fal·lera de practicar l'esquí de muntanya fora del nostre país, un grup de muntanyencs-esquiadors, format per Àlex Alom, Eduard Font, F. Xavier Gregori, Lluís López i Vicenç Sánchez, han dut a terme el projecte d'aventura i exploració que han anomenat «Ski-Raid 5.000», durant la nostra tardor⁽¹⁾ del 1984.

UNA MICA DE GEOGRAFIA

La zona central de Xile, anomenada «Àrea Metropolitana de Santiago»,

Baixant del Cerro Plomo, a 5430 m. A la dreta, les estribacions del Cerro Leonera. (Foto: F. Xavier Gregori.)

s'estén fins a la frontera amb l'Argentina. És la zona orogràfica per excel·lència i, alhora, la més desconeguda⁽²⁾. En ella hi ha la major concentració de cims. En aquesta zona, la serralada Andina, amb els seus contraforts, hi ocupa una tercera part del territori, i és travessada per valls pregones (els «cajones»), capriciosament articulades en forma d'espina de peix, per les qual baixen cabalosos i fanguinosos torrents (els «esteros»).

Els cims principals d'aquesta regió són, de nord a sud: el *Nevado Juncal* (6.110 m), el *Juncal Chico* (5.720 m), el *Nevado del Plomo* (6.050 m), el *Cerro*

Tronco (5.600 m), el *Cerro Olivares* (5.025 m), el *Cerro Altar* (5.222 m), el *Cerro Plomo* (5.430 m), els volcans *Tupangato* (6.556 m) i el *Tupangatito* (5.640 m), i els *Cerro Alto* (6.111 m), *Cerro Piràmide* (5.525 m), *Cerro Marmolejo* (6.100 m), i els volcans *San José* (5.830 m), *Maipó* (5.290 m) i

(1) A Xile, les estacions de l'any són: **primavera**, del 21 de setembre al 20 de desembre; **estiu**, del 21 de desembre al 20 de març; **tardor**, del 21 de març al 20 de juny; **hivern**, del 21 de juny al 20 de setembre.

(2) Encara hi ha cims de més de 4.500 m que no han estat petjats per muntanyencs, i, encara menys, en hivern.

. *Tinguiririca* (4.280 m).

Aquesta relació no és pas exhaustiva, però dóna una idea bastant aproximada del terreny per on ens movem. Si, a més, hi afegim gairebé un centenar de cims d'entre 4.000 i 5.000 m, i que només es troben de 50 a 100 km lluny de Santiago, conclourem aviat que Xile és un verdader paradís per al muntanyenc-esquiador.

LES ASCENSIONS

Arribats a Santiago en un vol «chàter» de la SPANTAX, trobem a faltar un embalum amb tot l'equip d'un dels components. Això ens oblige a perllongar l'estada a la capital xilena fins que el recuperem, cinc dies més tard.

Hem aprofitat aquest interval inesperat per entrar en contacte amb diversos organismes, dels quals destacaré els més importants: a) el Centre Català de Santiago, als directius i membres tots del qual agraïm molt el valuós i incondicional suport al nostre projecte; b) la Federació Chilena de Andinismo, al President i membres de la qual hem demanat la informació imprescindible sobre les zones on projectem fer ascensions; c) l'Ambaixada d'Espanya, els Serveis Nacionals de Turisme xilens

(SERNATUR), l'Institut Geogràfic Militar, la Corporación Nacional Forestal (CONAF). El Cos de Socors Andí i la Creu Roja, tots de Xile, també són visitats per nosaltres i en rebem l'eficàcia i desinteressada col·laboració.

Des de Santiago ens desplaçem al complex d'esquí Farellones-Colorado-La Parva, on fem una travessa de reconeixement que ens situa a la cota 3.280 m del *Cerro Colorado*.

Ascensió al Cerro Plomo (5.430 m).

Prenem com a base el Refugi «Barcelona», del Centre Català, situat prop de Farellones. L'endemà d'arribar-hi, emprem els remuntadors de l'estació «La Parva» (que gentilmente han posat a la nostra disposició) i ens situem prop la cota 3.250 m del *Portezuelo del Franciscano*, on accedim tot seguit.

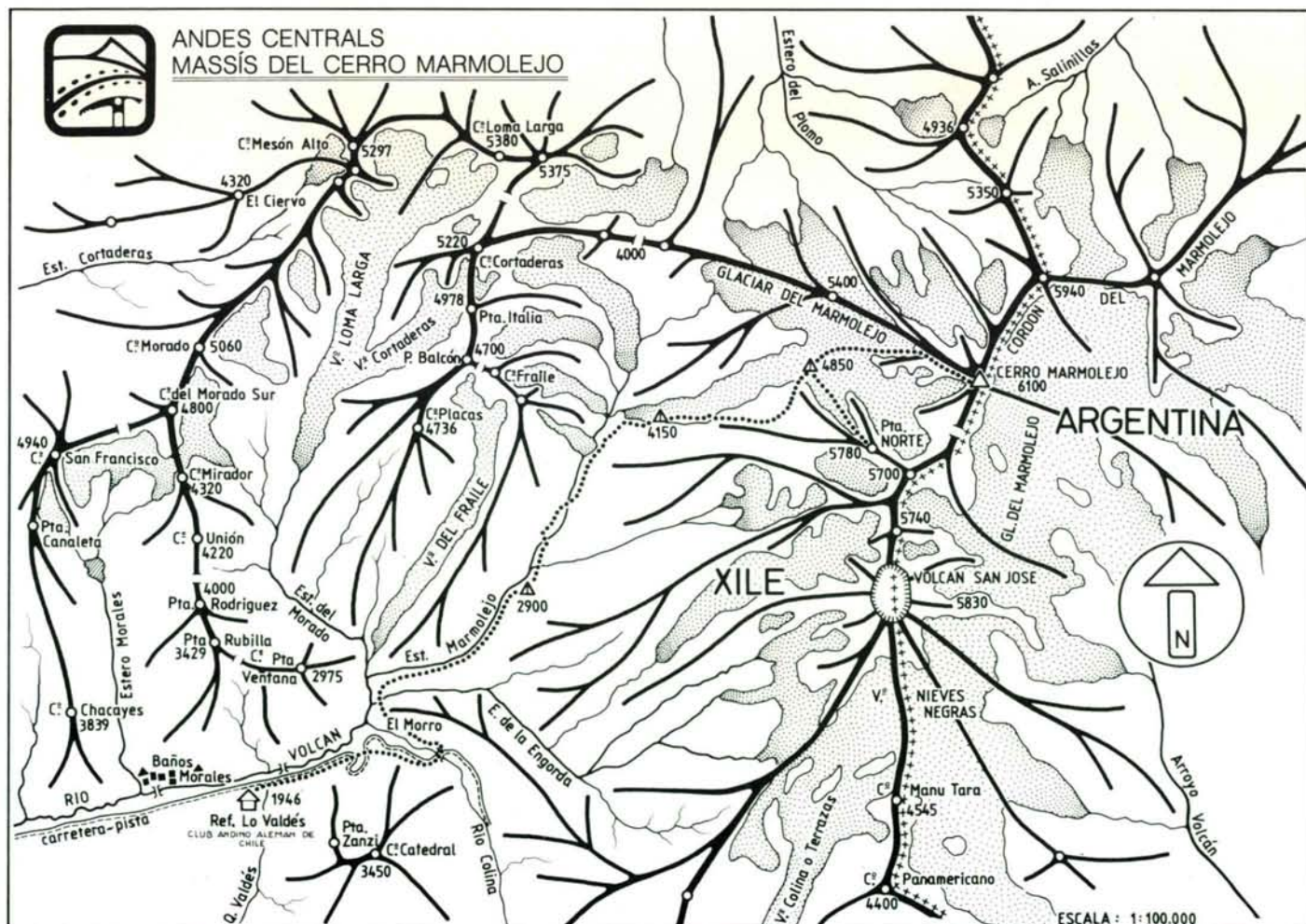
En mitja jornada, i obrint traça en una neu fonda, per un itinerari a mitja vessant molt exposat, ens situem a nivell de la vall del riu *Molina*⁽³⁾, al lloc anomenat *Piedra Numerada*, a una alçada de 3.200 m. Hi instal·lem el nostre primer campament, al peu de les estribacions de Cerro Bismarck (4.715 m).

(3) El riu *Molina* neix a les glaceres del *Cerro Plomo* i, després de fer un llarg recorregut i de rebre altres aportacions, pren el nom de *Mapocho*, un riu cabalós i enfangat que travessa la capital, Santiago.

Emprem la segona jornada a remuntar el curs superior del riu *Molina*, fins apropar-nos als contraforts del proper *Cerro Leonera* (5.050 m). Des d'aquest lloc accedim aleshores a l'altiplanet que domina la glacera *Iver*, on establim el segon campament. Ens hi envolten una sèrie de muntanyes, presidides per la tossa del nostre imminent objectiu, el *Cerro Plomo*. El lloc és feréstec i desolat. Som en una altitud de 4.350 m.

El temps s'ha alçat fred i serè. Havent esmorzat, encetem la marxa amb la intenció de guanyar els més de mil metres que ens separen del cim. Amb la primera llum del dia, sortim amb els esquís calçats, i amb ganivetes fins al primer ressalt. Hi fem un petit àpat fred (no mai tan ben dit!) i prosseguim, amb els grampons posats i els esquís a l'esquena, per la part mitjana, amb un pendent d'uns 35°, i, novament amb els esquís calçats, fins a la depressió que ens mena a la carena. En un curt trajecte, totalment escornbat de neu, accedim al planer i allargassat cim del *Cerro Plomo*, de 5.430 m.

El descens, molt obligat, el fem íntegrament amb esquis calçats, entre neus transformades i canviants, fins arribar al campament, on tornarem a pernoctar.

L'endemà, fem el descens i passem un altre cop per *Piedra Numerada*. En una sola jornada, accedim en sentit ascendent al *Portezuelo del Franciscano* i, per les pistes de «La Parva», barrejats amb els esquiadors locals que ens contemplen, bocabadats, per les nostres voluminoses motxilles, arribem al refugi «Barcelona».

Havent tornat a Santiago, anem a la Central del Cos de Socors Andins, a deixar-hi constància de la propera activitat i la durada que en preveiem. També refem queviures i equip, per anar l'endemà, a trenc d'alba, al «cajón» del riu *Maipo*, per tal d'internar-nos a la zona de «Baños Morales / Lo Valdes». Hi pernoctem al Xalet-refugi⁽⁴⁾ del «Club Andino Alemán», de Xile, cota a 1.946 m. (Com a dada curiosa, cal dir que els únics «espanyols» que el guarda recorda que hi havien passat, eren la Paloma San Basilio, amb un grup d'amics. Quines coses!).

Ascensió al Marmolejo (6.100 m). L'endemà, remuntem l'encaixonat curs del riu *Volcán*, i ens endinsem pels plans que es formen entre les confluències dels rius *Morado*, *Marmolejo* i *La Engorda*. Per la vall del *Marmolejo*, arribem en un replà proper a un gran escanyament de la vall. Hi instal·lem el primer campament d'aproximació (2.900 m).

De bon matí, quan el sol s'apropa on no fa gaire eren plantades les dues tendes, iniciem la marxa, amb els esquís calçats, cap a la part superior de l'engorjat, on la vall es prolonga i deixa accés franc a un extens circ muntanyós, a la capçalera del qual situem, segons el plànol, el *Portezuelo del Marmolejo* (a uns 4.000 m). Continuem fent l'aproximació, tot guanyant alçada per les «llaurades» morrenes de la glacera inferior del *Marmolejo*. Al nostre darrera, i encerclant la vall, s'alça el massís del *Cerro Cortaderas* (5.226 m) una immensa catedral de neu i glaç, envoltada per un inacabable nombre d'esmolades agulles, entre les que sobresurt la *Punta Italia* (4.978 m).

Al peu d'una impressionant cascada de séracs, acondicionem dues

plataformes, en les quals instal·lem les tendes del segon campament (4.150 m).

La complexa orografia de la zona que acull aquest campament, la manca de cartografia⁽⁵⁾ fiable i l'escassa informació, ens aconsellen d'accedir a l'altiplanet superior de la glacera. Remuntem penosament la vessant que es desprèn de la punta N del volcà *San José*. El sobtat pendent, solcat de profundes canals (de més de 800 m), i un terreny volcànic totalment descompost ens obliguen a remuntar uns 200 m per sobre del nivell de l'altiplanet, fins que trobem un flaqueig descendent molt exposat, que ens situa al nivell de la glacera intermèdia del *Marmolejo*. Amb els primers estels, muntem les tendes. L'altímetre ens diu que som a 4.850 m... Estem cansats! Ha estat una jornada força dura!

L'endemà, el cansament de la darrera jornada encara el tenim ben arrelat. Malgrat això, a les nou del matí surten dos components del grup per tal de fer un reconeixement dels voltants i, de passada, intentar de fer el cim aquell mateix dia. Però no van més enllà de l'intent. A la cota 5.550 m, un sobtat empitjorament del dia, acompanyat de violentes ratxes de vent, els aconsella de renunciar-hi i els obliga a fer un ràpid descens fins al tercer campament. Durant tota la nit, el torb es rabeja al damunt nostre i sacseja amb violència les tendes i els qui les ocupen. Una ullada al termòmetre ens diu que, aquella nit, estem a -22 °C.

Es fa de dia i el temps no millora. Dediquem la jornada a posar les tendes en condicions, les envoltam amb parets de gel i reforcem els ancoratges, que hem trobat bastant malmesos: així podrem protegir-nos una mica millor de les investides del vent.

Ja som un altre dia, i encara persisteix la nefasta acció del microclima, centrat gairebé exclusivament sobre nostre: això ens obliga a romandre bloquejats un dia més a les tendes. Però aprofitem un interval d'aparent millora i ens n'anem a fer un reconeixement per la part baixa de la glacera, per mirar si trobem un itinerari més ràpid i més segur, que ens permeti d'arribar bé a la vall en el cas d'un total empitjorament del temps. Aquesta recerca resulta positiva:

(5) En referència a la cartografia, vull dir que anàvem amb un plànol fotocopiat, d'escala 1:100.000, amb corbes equidistants 500 m. Era com anar a les palpentes. Amb tot, i ajudats pel bon temps, ens en sortíem bé. El servei cartogràfic xilè, a Santiago, disposa d'una acurada edició de plànols de tot el país, fins i tot d'escala 1:25.000, exceptuades les zones frontereres (on érem nosaltres) de les quals només et faciliten fulls a l'escala 1:250.000, amb els quals és com anar a fer muntanya amb un plànol de carreteres.

localitzem l'accés en una canal que, s'endevina, acaba uns 500 m més avall.

El sisè dia neix en una aparent estabilitat atmosfèrica. Intentarem l'ascensió. Els dies perduts ens fan canviar d'estratègia, i ens dividim en dos grups, per tal d'aconseguir també un altre dels cims que ens envolten. Un grup de tres va cap a la glacera superior del *Marmolejo*, mentre que els dos companys restants intentaràn de guanyar la punta N del volcà *San José*.

Camí del *Marmolejo*, arribem al lloc de la glacera superior, que es desprèn de l'aresta nord-oest tot dibuixant una efímera traça entre majestuoses i inofensives esquerdes, amb esquís calçats i ganivetes.

Continuem remuntant l'ample lloc de la carena, entre un laberint d'estranyes formes nivies, que són el resultat de l'erosió produïda pel vent que hi ha incidit fortament durant les darreres quaranta-vuit hores. Quan som cap als 5.300 m, observem els nefastos resultats del temporal ventós: tot just si ens resten uns 250 m en desnivell de neu continua; després, l'itinerari fins al cim es veu absolutament escombrat de neu. Quan som als 5.500 m deixem els esquís al mateix indret on arribàrem en el primer intent.

El vent ha tornat a manifestar-se. La pujada esdevé lenta i feixuga. El terreny volcànic, totalment esmicolat, no ajuda gens la nostra progressió i, a més a més, les fortes ratxes de vent se succeeixen sense cap aturador.

Quan som a la cota de 5.900 m comencen a sorgir unes espesses boirades provinents de la vertent nòrdica: veiem, però, que s'esfilagar-se'n a mesura que reben les batzegades del vendaval. Metre a metre, i sacsejats sense cap mena de contemplació, arribem al fil de l'aresta, la qual ens mena al cim del *Marmolejo*, a 6.100 m. Localitzem un pot de registre i hi deixem constància del nostre pas.

A intervals, l'esgabellada boira ens deixa veure la immensa glacera del *Marmolejo* a la vessant argentina. Fem la fotografia de rigor i, tot seguit, iniciem la davallada fins on hem deixat els esquís.

Ei temps ha empitjorat: s'ha generalitzat la rufada; gairebé no veiem on caurà el peu a cada nova passa que fem; avancem immersos en una catifa de neu desintegrada que s'enfila fins a mitja cama. Decidim de continuar uns metres més així, fins arribar en una zona més apta per poder-nos-hi moure amb els esquís calçats.

Ara, encadenem girs, anem perdent alçada i guanyant visibilitat, fins que arribem una altra vegada al campament, després de set inacabables hores, durant les quals gairebé no hem pogut fruir ni un moment de vertader descans.

(4) Aquest acollidor refugi és situat en un indret bellíssim, amb una panoràmica excepcional cap al llunyà massís del volcà *San José*. L'actual guardià fins i tot et deixa entrar a la seva cuina per preparar-te tu mateix l'àpat. També ofereix un servei complet de restauració a un preu assequible. Aquesta zona no disposa de telèfon, però al refugi hi ha una emissora de ràdio (durant la nostra estada no funcionava). Per tant, és obligat d'avisar al Centro de Socorro Andino (Santiago) les activitats que es volen fer, i de dir la data exacta de tornada. Si algú es retarda un dia, pot fer que es presenti una patrulla de carabiners a preguntar què passa: això, d'altra banda, ofereix una certa tranquil·litat.

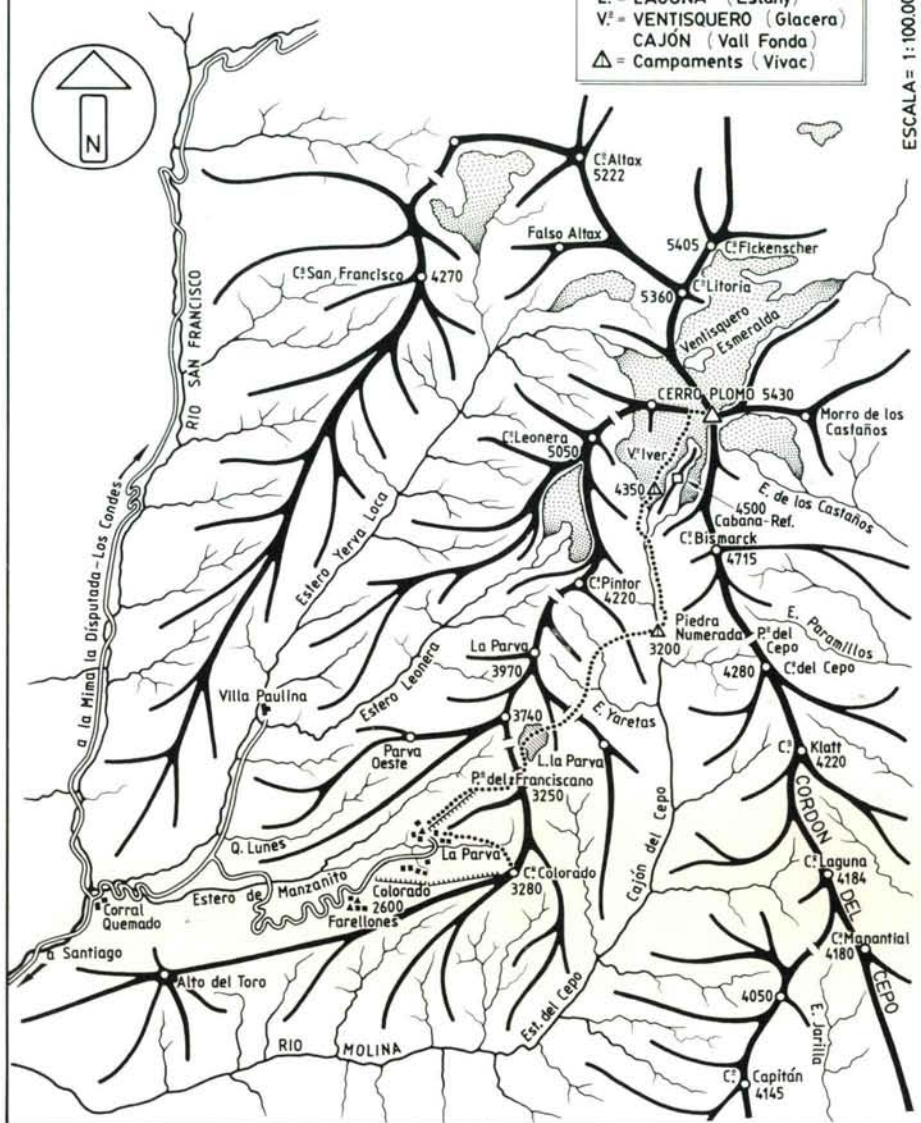
Ski-Raid 5000

Alta Ruta amb Esquís
ANDES XILENS

MASSÍS DEL CERRO PLOMO

C² = CERRO
E. = ESTERO (Torrent)
C. = CORDON (Carena)
Q. = QUEBRADA (Barranc)
P.² = PORTEZUELO (Portell)
L. = LAGUNA (Estany)
V.² = VENTISQUERO (Glacera)
CAJÓN (Vall Fondo)
△ = Campaments (Vivac)

ESCALA = 1:100.000

1er camp d'aproximació al Cerro Plomo, cota 3.200 m. Piedra Numerada. (Foto: Vicenç Sánchez.)

Els dos companys, que ja fa una estona hi havien arribat, ens expliquen que, en unes condicions semblants, també han aconseguit de fer el cim. De les impressions i comentaris que ens fan, n'he tret la narració següent:

L'ASCENSIÓ AL VOLCAN «SAN JOSÉ», PUNTA NORD (5.780 m)

En separar-nos aquest matí, ens n'hem anat per la llengua de la glacera intermèdia, que arrenca de l'ampli coll, obert de nord a sud entre el *Marmolejo* i el *San José*. Al cap de poca estona, quan érem a uns 5.000 m d'altitud, ens apropem a la base d'un redreçat però uniforme pendent que, en forma de llengua, remunta tot el vessant fins gairebé al mateix cim. Hi progressem amb ganivetes, ja que l'estat de la neu i la inclinació així ens ho aconsellen. A uns 30 metres del cim deixem els esquís i prosseguim fins assolir la punta nòrdica del volcà *San José*.

En tota l'ascensió, la nota dominant ha estat la rufagada que hem hagut de suportar. En canvi, la boira no ens ha dat motius de preocupació.

Fem el descens sense cap problema i amb neu força assolellada, cosa que ens han permès gaudir d'una merescuda baixada, fins el campament, de més de 800 m.

Durant aquestes ascensions, les tendes també han hagut de suportar les inclemències del temps, fins al punt que hem trobat la de dues places —de tipus *igloo*— amb una de les varetes trencada, cosa que n'ha deixat la capacitat i la funcionalitat molt minvades.

Hem passat aquesta última nit (a 4.850 m) redistribuïts entre les dues tendes, a proporció de quatre a un, amb la presència constant d'un vent moderat —però no massa fred— que ens permet una recuperació a mitges del nostre cansament.

La setena jornada en aquesta muntanya comença grisa i en un clima gèlid que no afavoreix gens la ingrata tasca de desmuntar les tendes. El cim del *Marmolejo* roman cobert per una espessa massa de núvols grisos, de color de plom, que no ens presagia res de bo.

Ja són més de les nou quan iniciem el descens que ens apropa al començament de la canal. Hi accedim en obligats girs. A uns 500 m canal avall, veiem la llengua de la torturada glacera on vam instal·lar el segon campament, un indret on arribem tot seguit, després de «lliscar», durant els darrers 150 m de la canal, pel damunt d'uns petits i endurits «penitents», fins que arribem al terreny obert, d'un

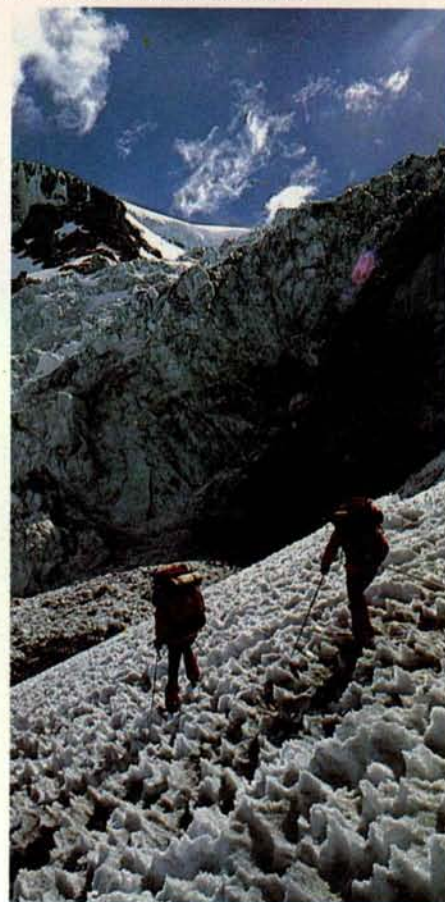
Vers el Marmolejo, camp I, a 2.900 m. Al fons, el massís del Cerro Morado, a 5.060 m. (Foto: Vicenç Sánchez).

Per damunt dels 5.400 m, camí del Marmolejo, a 6.100. (Foto: Vicenç Sánchez.)

La cascada de séracs de la glacera inf. del Marmolejo. Zona de penitents, prop del camp II, a 4.150 m. (Foto: F. Xavier Gregori.)

moderat pendent, que ens porta definitivament a la vall principal.

La neu, assolellada en una justa mesura, ens permet de maniobrar amb una total llibertat. Fins i tot, i eufòricament, arribem a oblidar que les nostres espatlles carretegen, encara, quasi 20 quilos de pes.

Cap a la cota dels 2.900 m, a l'indret on pernoctarem la primera nit, hi passem sense gairebé clavar-hi una mirada d'enyorança... Continuem fent el magnífic descens fins arribar al pla on conflueixen els rius *Morado*, *Marmolejo* i *La Engorda*. Un temps excel·lent i una neu un pèl pesada ens donen la benvinguda quan entrem al *cajón del río Volcán*. Hi baixem a mitja vessant, per l'esquerra, tot aprofitant les darreres neus, sembrades de pedres de totes mides, que provenen de les impressionants allaus que hi han caigut aquests darrers dies. Continuem, amb tota la impedimenta pel tram de la pista i arribem al refugi alemany, quan són les quatre de la tarda, amb un sol primaveral.

Ens regalem un àpat amb tots els ets i uts, regat amb els excel·lents vins del país. És el premi que ens concedim abans de refer tot l'equipatge i anar-nos-en d'aquest paratge, aquella mateixa tarda, cap al nostre «campament de base», a Santiago.

La capital xilena, immersa en la seva trontolladora dinàmica diària, ens acull novament amb un temps assolellat i primaveral que ens fa renéixer l'irresistible desig de tornar a calçar els esquís. I és així, encara més, perquè des de prop del parc Bustamante (proper a la nostra residència) podem contemplar la immensa, però llunyana, mole del familiar *Cerro Plomo*, que ens atreu fortament amb la callada lliçó de les seves glaceres. I, és clar, aquest desig es converteix en un crònic síndrome d'abstinència!

Durant tot el dia, ens distribuïm en petits grups de treball per tal de solucionar diverses tasques inherents a la bona marxa de l'activitat: trametre un télex, cercar el millor canvi del dia, adobar el material malmès, comprar queviures, passar l'avis de tornada al grup de socors, i aconseguir l'oportú permís per anar a l'àrea restringida de la zona d'explotació minera anomenada *La Disputada - Los Condes*. Ens trobem tots, aquella nit, als locals de la Federació xilena, per demanar-hi les darreres informacions sobre la nova zona que volem conèixer i emparaular-hi un vehicle.

Deixem Santiago, per l'avinguda *Presidente Kennedy*, quan comença a fer-se de dia. Ens n'anem a la vall del riu *San Francisco*, per tal d'endinsar-nos cap als dominis de la immensa tercera

Un exposat flanqueig prop de Piedra Numerada. Vers el Cerro Plomo. (Foto: Vicenç Sánchez.)

Vers el camp III. La cascada de séracs de la glacera inferior del Marmolejo. (Foto: F. Xavier Gregori.)

més gran mina de coure a cel obert de Xile. A *Corral Quemado* és on prenem la desviació que, en 20 km més, ens porta a la mina. Allí, un capatàs se'ns afegeix al grup per tal d'orientar-nos entre la munió de polsoses carreteres, fins a deixar-nos a l'indret més alt on es pot accedir amb vehicle.

L'espectacle és colpidor: uns immensos camions circulen a tota velocitat, transportant tones i tones de mineral en brut, cap a una propera planta de pre-refinat. Al voltant nostre, tot es veu rosegat, trossejat, esplanat i degradat. La neu que, en estat natural, fins i tot arriba a quatre metres de guixària, ha estat enretirada per mitjà de gegantines pales excavadores, i l'han deixat amuntegada i bruta, al marge d'empolsegades pistes obertes a diferents nivells.

Som a 3.500 m d'altitud, disposats a

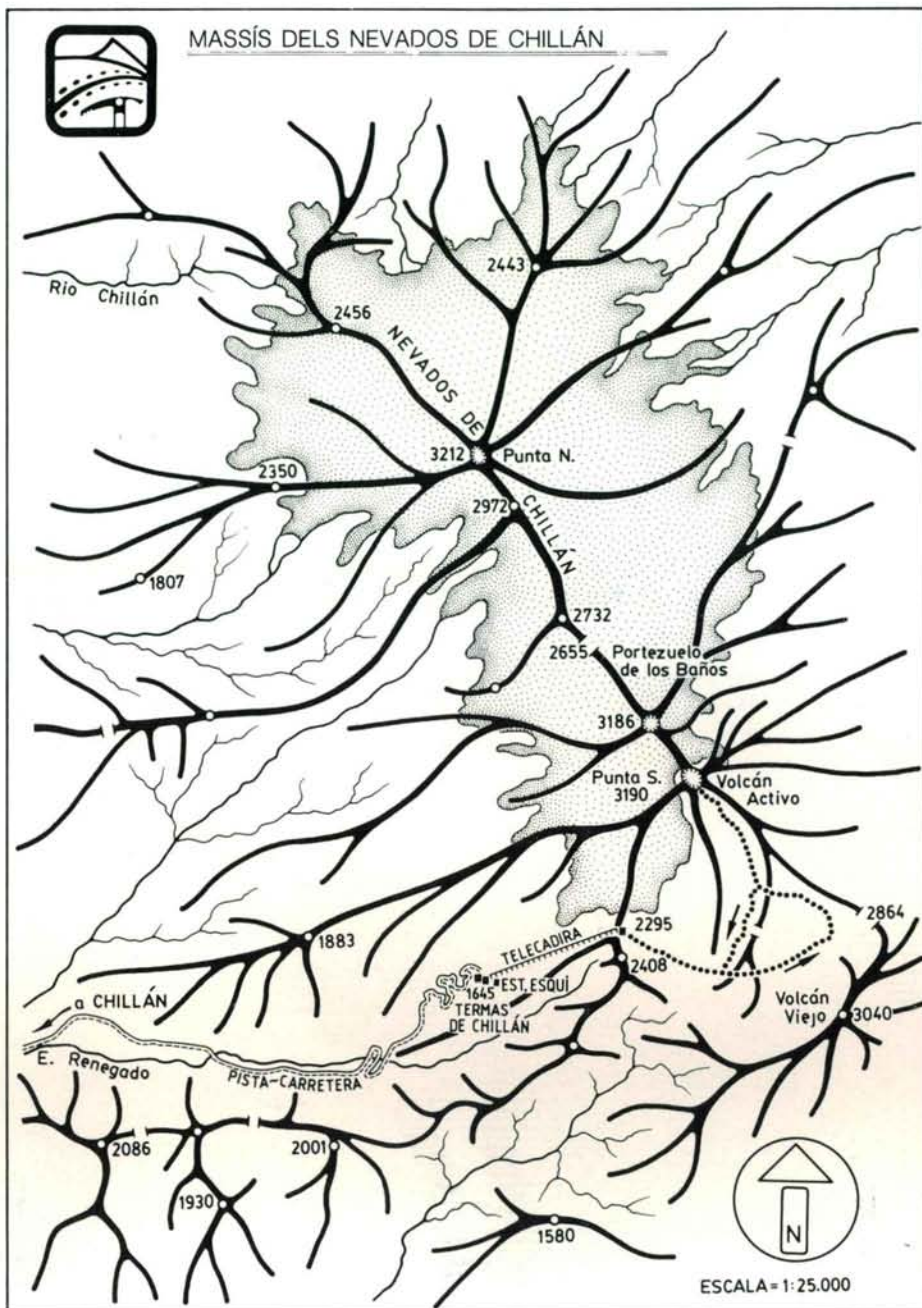
guanyar, amb els esquís calçats, el proper *Portezuelo de la Copa* (3.780 m), on arribem en un agradable passeig.

Hem previst de fer el següent moviment cap al *Ventisquero de Olivares* i, mitjançant un campament avançat, intentar les ascensions als allunyats *Cerro Paloma* (4.900 m) i *Altar* (5.222 m). Però, en haver sobrepassat el *Portezuelo*, veiem que hi ha poca neu a l'altra vessant, i ens adonem de les moltes esquerdes que hi ha a la glacera que permet l'accés als cims; no triguem gaire, davant d'això, a renunciar a fer-ne l'ascensió, i tornem aquell mateix dia a Santiago.

L'excel·lent bonança continua essent la nostra aliada més fidel. És per això que decidim de fer un altre intent. Aquesta vegada, més al sud, per tal d'assegurar-nos la nostra col·laboradora

MASSÍS DELS NEVADOS DE CHILLÁN

més estimada: la neu!

Aquest nou objectiu se centra a la regió VIII –la del Bio-Bio–, província de Ñuble, la capital de la qual és Chillán. Aquesta ciutat és a 414 km al sud de Santiago, i ens dona la benvinguda amb una capa d'espesses boires i una pluja intermitent: així, se'ns trenca l'encanteri del bon temps!

Dediquem tota la jornada següent a visitar la ciutat, sense oblidar –és clar!– el firal i el mercat carregats de pintoresquisme i de colorit folklòric.

L'endemà, i amb un temps molt tapat, ens n'anem a les *Termas de Chillán*, famoses pels banys amb fang ensofrat. Dintre les instal·lacions de les termes, i aprofitant la posició favorable del terreny, hi ha un centre d'esquí, a 1.645 m, al peu del volcà de Chillán. Ens posen a la disposició el telecadira *Tres monos*, que ens remunta fins als

2.295 m. Els pistes que hi trobem resten bocabadats quan, ben decidits, ens n'anem, els esquís als peus, a fer l'ascensió del volcà *Nevado Chillán Sur*.

EL VOLCÀ «NEVADO CHILLÁN SUR» (3.190 m)

Comencem el nostre itinerari vers el coll obert entre el volcà vell i el nou (o *Punta Sur*), un coll situat a 2.864 m. Des d'allí, sense cap mena de problema, anem cap al cim. Deixem els esquís al límit de la neu, on l'escalfor que es desprèn del terreny la fon gairebé totalment. Hi resten només unes crostes endurides, ben buides per sota.

Avancem entre un caos de sorres i de roques negres d'estranyes aparences, fins que som a l'indret que podríem anomenar el cràter: una fondalada d'uns

100 m de diàmetre, situada a uns 3.190 m, d'on es desprenen una infinitat de fumaroles que poden fort a sofre.

Fem les fotos obligades, i també un breu refrigeri asseguts en aquelles tèbies sorres: és el preludi d'un descens de 1.545 m, amb un temps rúfol, que ens deixa però ben satisfets a l'esplanada de l'estació-balneari.

La tornada a Santiago la fem, de nit, en un autobús de llarg recorregut.

Després d'haver-nos mogut tant, ens prenem un dia de repòs a base de pujar i baixar escales per la penjada ciutat de Valparaíso, i fem un recorregut per Viña del Mar, tot gaudint de la gastronomia, dels vins i –com no seria així?– de l'amabilitat dels habitants. Una atenció, aquesta de l'amabilitat, que fem extensiva a tot el poble xilè, del qual en tot moment hem rebut les més sinceres mostres d'una desinteressada amistat.

Hi tornarem!

Adreces útils de Santiago

CENTRE CATALÀ. Avda. Suecia, 428. Teléf. 232 26 99. Casilla 2278.

AMBAIXADA D'ESPANYA. Andrés Bello 1895. Teléf. 74 20 21.

FEDERACION CHILENA DE ANDINISMO. Almirante Simpson 77. Teléf. 222 08 88.

SERNATUR. Catedral 1165. Teléf. 696 04 74.

CONAF. División de Parques Nacionales. Avda. Gral. Bulnes, 259 (Ofi. 604). Teléf. 696 66 77.

CUERPO DE SOCORRO ANDINO. Cummings, 329. Teléf. 699 47 64.

INSTITUTO GEOGRÁFICO MILITAR. Calle Dieciocho, 407. Teléf. 696 82 21 (de 8 a 18).

CRUZ ROJA CHILENA. Avda. Santa María 0150. Teléf. 77 14 48.

LAN CHILE (Linies Aèries). Huérfanos 757, 8.º.

KODAK CHILENA (Revelats en 24 h.). Alonso Ovalle 1180. Teléf. 698 25 71.

RESIDENCIA DEPORTIVA UNIVERSITARIA. Almirante Simpson, 5. Teléf. 222 02 68.

S.A.R. (Helicòpters Rescat –de l'Exèrcit–). Teléf. 57 17 22.

SKI CLUB CHILE (Sr. Santiago García). Candelaria Goyeneche 4750. VICATURA. Teléf. 211 73 41.

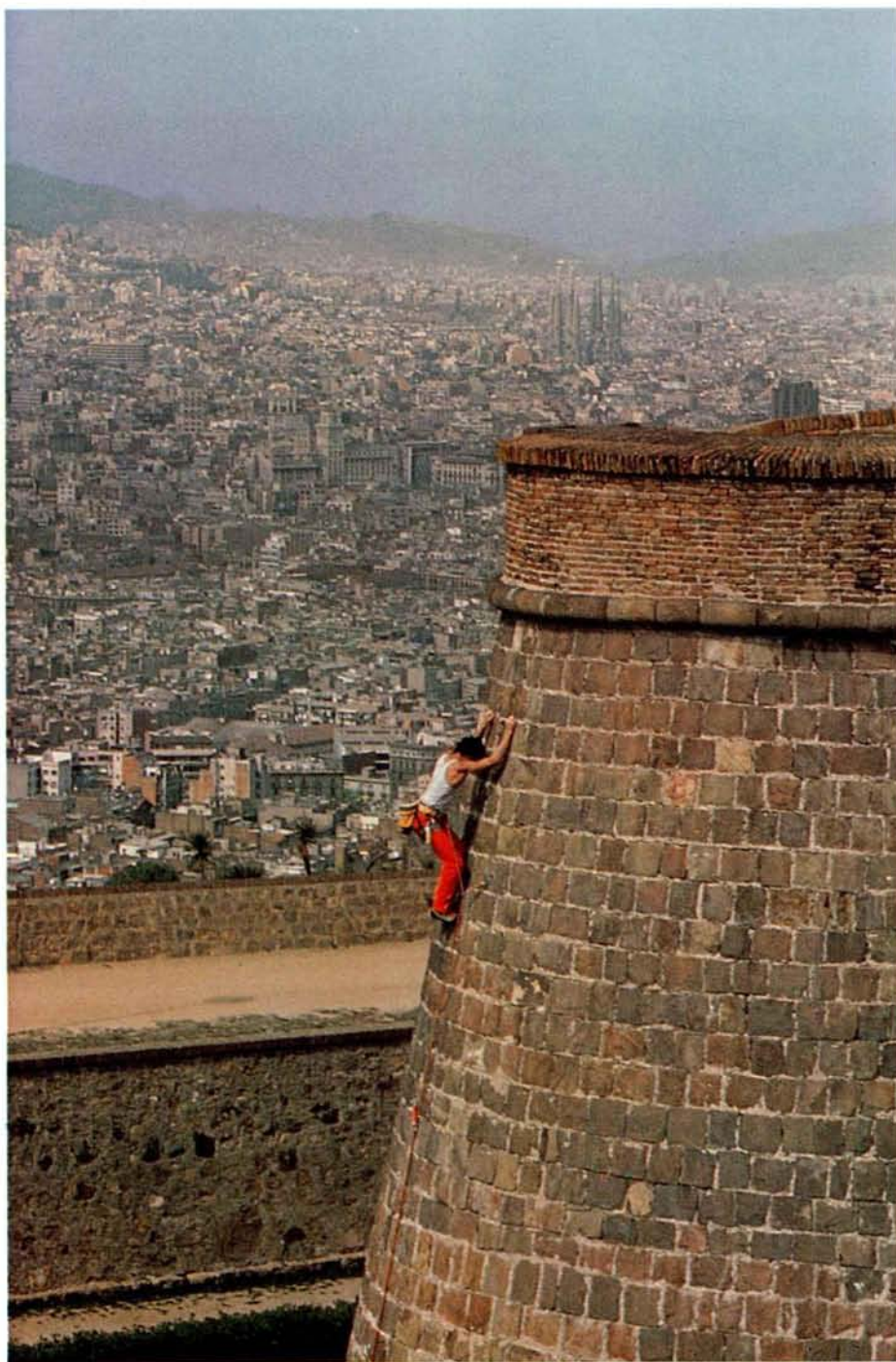
Documentació

SERVEI GENERAL D'INFORMACIÓ DE MUNTANYA. Duran i Sors 4, entrol. SABADELL. Teléf. 725 51 58.

BARCELONA: ESCALADA ESPORTIVA

Joan Belego, Sergio Mestre,
Salvador Serrano

Castell de Montjuïc. (Foto: X. Conejos.)

Moltes vegades, la ciutat se'ns presenta avorrida i monòtona, sobretot quan ens veiem obligats a quedar-nos-hi i no podem accedir als nostres llocs d'escalada habituals. La ciutat, en la seva essència, està carregada de factors inhabituals i majoritàriament angoixants. La gent, el soroll, la contaminació, etc. No obstant, l'escalador pot treure un gran partit de l'urbs. La imaginació i la creativitat poden fer que uns llocs, pels quals moltes vegades hem passat, canviïn la seva monotonia, plena de formes regulars, per l'estètica d'una escalada lliure.

Potser hi hagi escaladors que pensin

Parc Güell. (Foto: X. Conejos.)

que l'escalada urbana és l'antítesi de l'escalada natural, i potser diguin que ells van al massissos, a escalar, per a sortir de la civilització i no per a trobar-la; i, així, partint d'aquest punt, neguin rotundament aquest tipus d'escalada. Però nosaltres creiem en una visió objectiva, i no resulta gens objectiu refugiar-se només en la «puresa», perquè hi ha molts altres factors dels quals aquesta gent prescindeix sense donar-los importància.

Una escalada lliure a la ciutat pot significar, per a molts, una forma d'entrenament molt eficaç, amb la qual obtenir una bona predisposició davant la dificultat. Una alternativa per a quan calgui romandre forçosament a la ciutat. I un mitjà per a no perdre el nivell tècnic ja adquirit. Cal dir que l'estètica d'aquesta modalitat no és gens menyspreable; fins i tot, diríem que té un encant peculiar, diferent a aquell al qual estem acostumats, però ni molt menys antieestètic.

Alguns escaladors, que no tenen prou mitjans per acostar-se als grans massissos, poden trobar una solució en la proximitat d'aquestes zones esportives. D'aquesta manera, la ciutat es valora i s'enriqueix més en deixar de ser monòtona i avorrida per als escaladors, i passar a ser molt més interessant. No podem deixar de dir que,

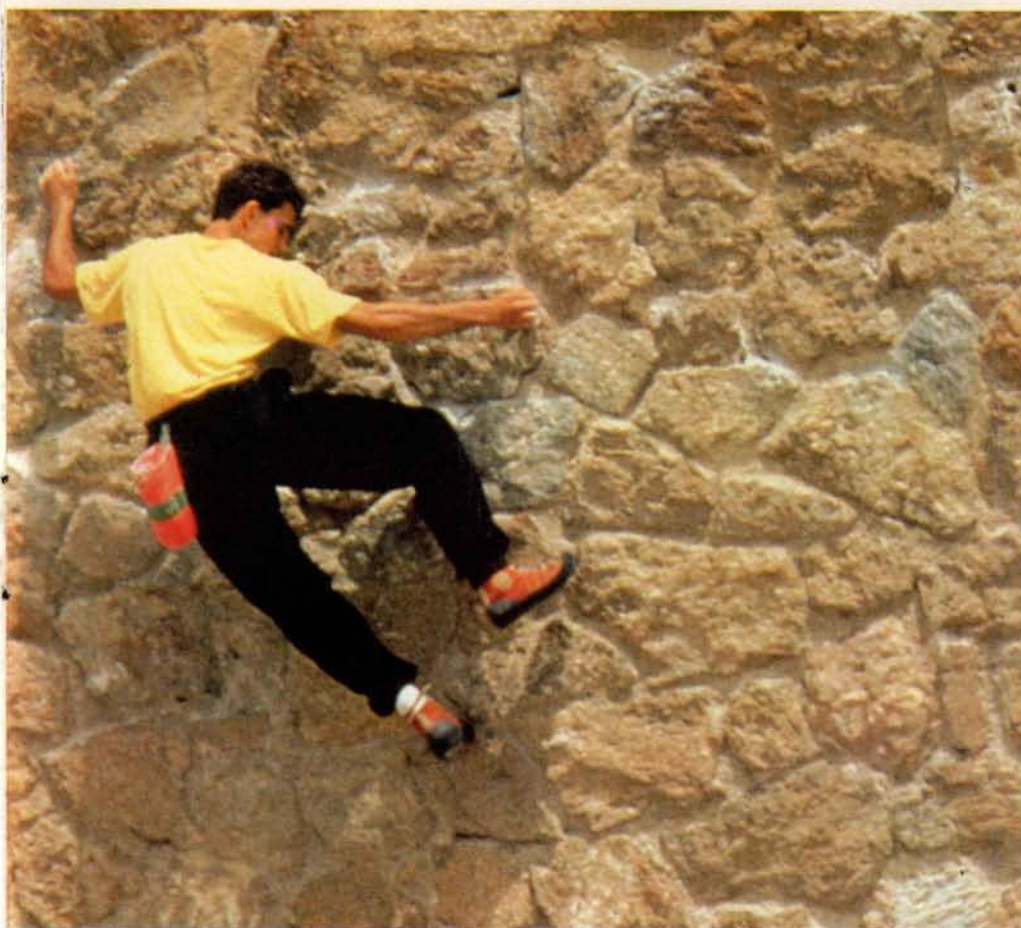
en altres països, aquesta modalitat arriba a nivells sorprenents. I, fins i tot, en alguns punts, arriba a ser una especialitat.

Creiem convenient d'aclarir que, una modalitat, mai no es podrà comprendre si no es fa un esforç a provar-la. Totes les opinions són perfectament respectables, però si ja de base hom ho nega, i la intransigència és la veu que impera, aleshores aquestes opinions perden bastant valor. Cal tenir en compte que, aquesta modalitat, és totalment esportiva, i que implica un entrenament diari per arribar, amb el major «art» possible, a altes cotes, i que queda descartat, en aquesta modalitat, el «misticisme».

Totes les coses innovadores trenquen, gairebé sempre, amb la rigidesa d'unes estructures i d'una mentalitat. Es veuen enfrontades amb una sèrie d'idees retrògrades que neguen una evolució. Idees que fan enfrontar les persones i que desfan qualsevol intent de consens. El progrés, tant el nostre com el del món, depèn de la gent inconformista, i no de la gent que s'adapta a la societat i accepta tot el que li posen al davant. El progrés depèn d'éssers innovadors, que rebutgen els convencionalismes i modelen llurs propis mons.

L'escalada lliure, a Barcelona, és una d'aquestes coses innovadores que es

Parc de l'Escorxador. (Foto: X. Conejos.)

veu envaïda de problemes. Des dels seus començaments, s'ha vist envoltada en una contínua discussió entre autoritats i esportistes. Amb el temps, les tensions han anat disminuint, però ja ha estat prou per a veure mentalitats no pròpies de la cultura i de l'era en què vivim. S'ha de dir que no tots s'han comportat d'una manera irracional i retrògrada. Alguns han comprès la nostra situació i l'han recolzada. Altres, sense ser escaladors ni autoritats, han sabut veure les nostres pretensions com a quelcom normal i lògic, perquè qualsevol esportista té el dret a unes instal·lacions d'acord amb la seva especialitat. D'altres, no obstant, ens han amenaçat, insultat i fins i tot multat, com si fóssim cotxes mal aparcats.

És obvi que totes les idees que han produït canvis, en un o altre moment fossin rebutjades desdenyosament, i que moltes d'elles foren il·legals. El progrés implica una oposició violenta, perquè és un insult als vells reglaments que ja no tenen vigència. La gent va ridiculitzar els Edison, Ford, Einstein, Wrigth, etc., fins que van triomfar. De vegades, les persones es deixen portar pels altres, i no expressen les pròpies idees ni els gustos per por a aparèixer com a individus exaltadors i revolucionaris. Sembla que aquest sigui el preu que cal pagar per pensar per un mateix.

Actualment, el problema rau, principalment, a aconseguir una legalització de les zones. Aquesta legalització s'està tramitant, encara que amb la natural lentitud burocràtica que caracteritza tot el sistema. Ens agradaria ressaltar el gran suport per part dels escaladors, realitzat en resistir les pressions socials que ha produït aquesta nova modalitat. És missió de tots aconseguir que l'escalada lliure urbana no quedi sumida en desagradables discussions. El concórrer a les zones s'aconseguirà l'èxit per a la força de la nostra unió.

Llocs d'escalada esportiva

Abans de passar a l'enumeració i descripció de cada un dels llocs, és important saber que podem optar per dos tipus d'activitats dins l'escalada esportiva: l'escalada lliure i l'escalada en blocs (*boulder*); tant l'una com l'altra tenen les seves respectives zones de pràctica.

Hem dividit aquest indrets en tres grans àrees: parc de Montjuïc, Barcelona centre i Barcelona alta.

– PARC DE MONTJUÏC

La muntanya de Montjuïc es situa, amb els seus 192 metres d'alçada màxima, a cavall entre la ciutat comtal i el Mediterrani. És aquí on es situen quatre de les set zones que exposarem en aquest article, les quals són les de major

Plaça de Màlaga. (Foto: X. Conejos.)

Parc Güell. (Foto: X. Conejos.)

interès.

Zona I. Castell de Montjuïc. Són tretze les vies que travessen les seves muralles, amb una altura aproximada de 12 a 23 metres. totes elles, equipades amb claus d'expansió i amb dificultats no inferiors al V. L'escalada s'efectua majoritàriament sobre granit i amb una inclinació d'uns 80-85°.

Zona II. Blocs de Miró. Estan situats davant la Fundació Miró. Són diversos els murs, en els quals s'hi poden fer llargs i diferents flanqueigs de gran duresa. Hi ha la possibilitat de fer-hi curtes ascensions (5-6 m.) amb corda per davant. (S'està estudiant l'alternativa d'equipar-hi alguns itineraris a fi i efecte de poder-hi fer ascensions de primer.)

Zona III. Blocs «Santiago Rusiñol». És una de les zones més arrelades entre els escaladors. En un principi, fou un dels primers llocs de Barcelona on es va iniciar l'escalada en blocs. Situats prop de la Fundació Miró, més amunt per la carretera, ofereixen la possibilitat de flanqueigs en murs artificials d'una dificultat mitjana, a la vegada que es pot combinar amb una visita als blocs de Miró. L'alçada màxima és de cinc metres.

Zona IV. La Fuixarda. Situat en ple cor de Montjuïc, hi ha una de les àrees més interessants de tota Barcelona. Envoltat de pins i roures, s'alça un vertical mur, alt de 25 metres, amb una extensió de 150 m. S'hi diferencien dues parts ben clares: una, bastant extensa, constituïda per granit, en el qual predominen fissures de tot tipus; i una altra, més petita, on una capa de formigó ha recobert aquest granit. tant en una d'elles com en l'altra es treballa amb altes cotes, i s'hi poden realitzar ascensions de primer, sota la seguretat d'uns bons equipament (claus

d'expansió) i la duresa d'uns difícils itineraris, amb dificultats no inferior al VI grau.

- BARCELONA CENTRE

Zona V. Blocs de l'Escorxador. Al parc de l'Escorxador hi ha una fina paret artificial, d'uns 100 metres de longitud i 4 metres d'alt, en la que a simple vista sembla impossible un flanqueig. Actualment, són més de vint les rutes que ascendeixen pels quatre metres d'alçada del mur. Són d'extrema dificultat: quasi es podria dir que es tracta d'aconseguir uns passos d'equilibri, força, agilitat o, potser, adherència. Sense dubte, un òptim entrenament.

Zona VI. Blocs de la Plaça de Màlaga. Potser aquests siguin els blocs que tinguin una matís més urbà, ja que s'escalen les parets del Centre Cívic de Sants, enmig d'una plaça bastant concorreguda. Es treballa sempre amb una presa de la mateixa forma, assolint així de castigar de manera notable els avantbraços. També ofereix la possibilitat de fer-hi exercicis atlètics (bavaresas, traccions, etc.) en unes columnes situades a la mateixa plaça.

- BARCELONA ALTA

Zona VII. Blocs del Parc Güell. Possibilitat de flanquejar en un llarg mur artificial d'aproximadament 100 metres. Ofereix, ensems, la realització de delicats passos en diverses torres de la mateixa construcció.

La importació de noves tendències al nostre país ha significat un dels passos més importants a favor de la necessària evolució i de l'obertura de noves modalitats. No obstant, sovint s'ha comès l'error de confondre la paraula «importar» per la de «copiar». La

importació és necessària; però, perquè realment ens beneficiï, ha d'anar acompanyada d'una adaptació. I, si aquesta no existeix, tot es limita a una simple còpia que, en definitiva, és una falta d'identitat amb el nostre esport i amb nosaltres mateixos.

Paraules com «top rope», «free climbing», «bouldering»... etc., han sovintejat en les nostres xerrades, cosa que ha demostrat que, sovint, preferim utilitzar un lèxic estranger i no molestar-nos a fer servir el nostre propi vocabulari. No hi ha cap dubte: es més fàcil copiar que crear.

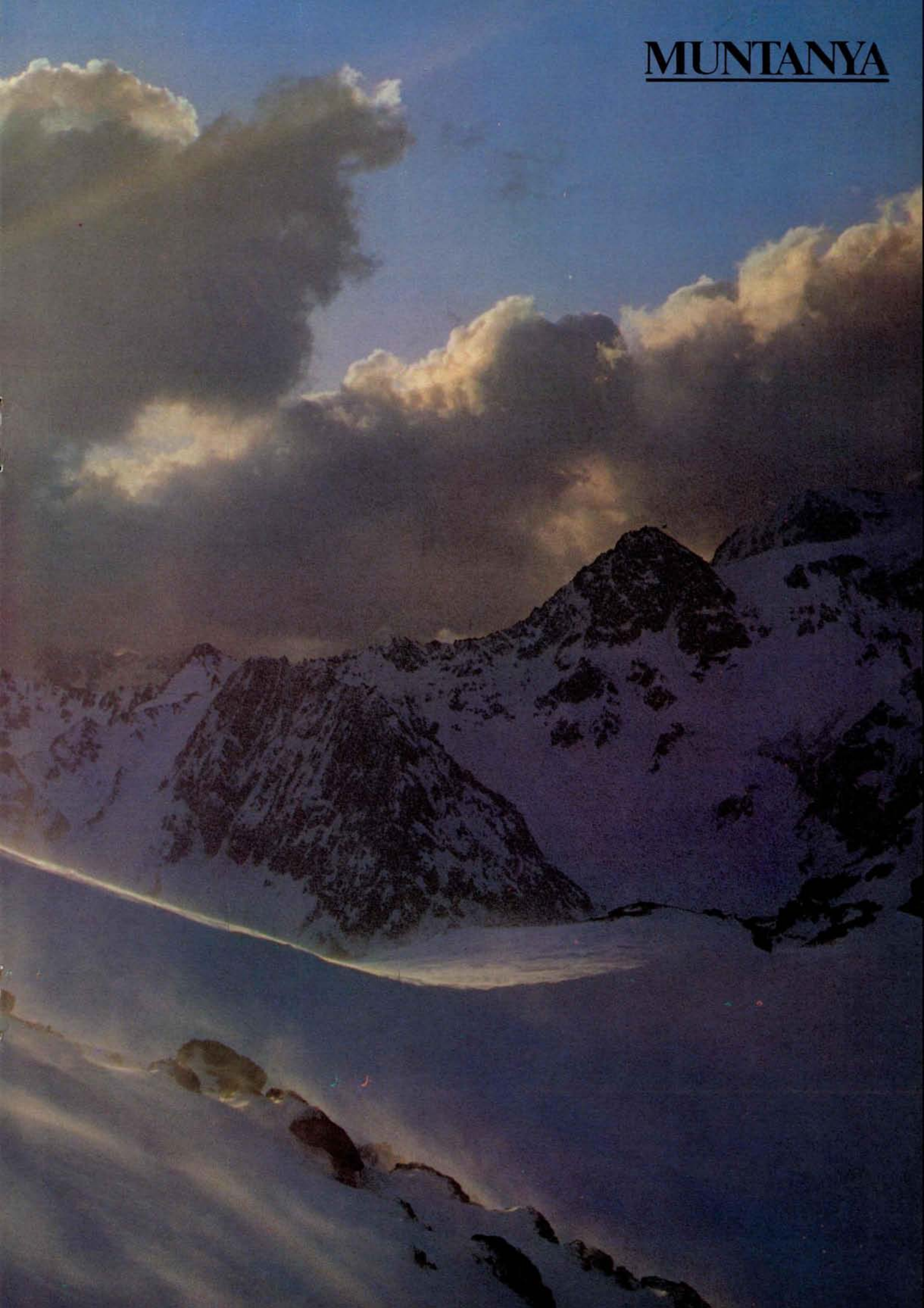
Va essent hora que comencem a ser nosaltres mateixos; que comencem uns altres camins i observem els nostres propis errors per tal d'intentar evitar-los. El canvi és, d'alguna manera, una maduració, una evolució; per això creiem convenient de reflectir aquesta idea, i d'adaptar al nostre lèxic aquests noms que hem arribat a creure nostres:

-free climbing	= escalada lliure, o escalada esportiva.
-top rope	= corda per davant.
-boulder	= blocs.
-jo-joing	= fent el jo-jo (o, fent jo-jòguing).
-rotpunkt	= net.
-free solo	= solitari integral.

No pretenem imposar absolutament res; la nostra intenció ha estat d'exposar una modalitat que actualment es realitza, i donar una possibilitat d'elecció als qui vulguin acceptar-la. Però, en cap moment, no hem tingut la intenció de rebatre les altres modalitats, a favor d'aquesta ni de cap altra. Totes són respectables... i totes són diferents!

MUNTANYA

PIC RUSSELL, PER LA VALL DE SALENQUES

Josep de Tera i Camins

Llarg recorregut per la vall de Salenques, i posterior ascensió al pic Russell (3.205 i 3.207 m) per la seva cara E. Tot aquest itinerari és superficialment explicat a la guia «Pocets-Maladeta», amb un horari total de vuit hores.

Amb aquesta ressenya vull ampliar detalls i concretar els temps parcials, car considero que un itinerari tant llarg i interessant mereix més detinguda

explicació.

El camí, molt ben marcat, comença just al costat del nou pont sobre el torrent de Salenques (1.460 m aprox.) a la carretera de Pont de Suert al túnel de Viella.

Sempre molt a prop de l'aigua, va guanyant alçada suaument per dins d'un bonic bosc de bedolls i faigs. Hi ha molts racons que conviden a quedar-s'hi, i a prendre un bon bany a dins de

qualsevol dels nombrosos gorgs que formen les cabaloses aigües del torrent (millor dit: «riu») de Salenques.

A 35 min. i a 1.620 m aprox., el camí queda tallat pel torrent; no hi ha cap altra solució que travessar-lo a gual. A l'altre costat, és a dir, al marge esquerre, cal posar molta atenció per tal de no perdre el camí, ara gairebé imperceptible.

De primer planeja per dins d'una magnífica fageda; després, en fortes giragonses, tapades precisament per les fulles seques, guanya un fort desnivell per tal de superar una gran graonada, amagada per la intensa vegetació.

El torrent que baixa de l'estany Fe és perfectament visible (a les clarianes i entre el brancatge) a l'altre costat del barranc.

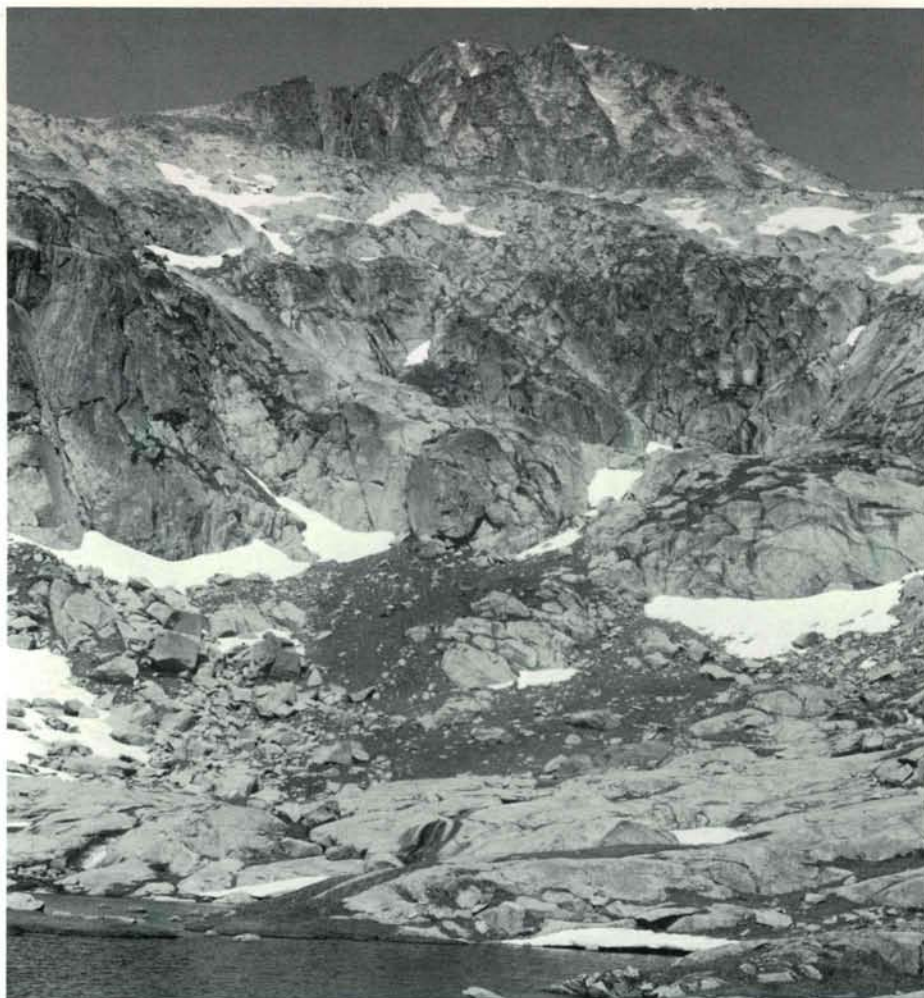
En arribar a dalt de la graonada, aquest torrent ja no és visible, i nosaltres retrobem el torrent de Salenques.

És molt important saber que hi ha un corriol (o millor dit: «un rastre») que segueix tot el torrent arran d'aigua; és tan intensa la vegetació que l'equip d'alta muntanya, amb el qual anem carregats, sembla ridícul; seria més apropiat anar vestit «d'explorador de la selva» i anar «tallant lianes».

A estones, el «rastre» es redueix a simples herbes trepitjades. Més endavant, cal començar a posar atenció, car el mantell de vegetació està assentat a sobre de tartera i, per tant, cal anar en compte amb els forats que, traïdorament, hi ha amagats sota l'herba; com que normalment estan plens d'aigua, són bastant visibles.

Cal dir també que hi ha un altre camí, marcat amb algunes fites, que fa el mateix recorregut, però uns quants metres més enlairat, i per llocs de «ara pujo i ara baixo» i terreny mixt de tartera i bosc. Personalment, considero molt més atractiu el primitiu camí que va arran d'aigua.

Pic Russell, des dels estanys Sense Nom. (Foto: Josep de Tera.)

Tot canvia radicalment en acabar-se el bosc, car sortim d'una intensa vegetació i entrem en una zona gairebé desèrtica i caòtica; fins i tot el torrent, fins ara molt cabalós, queda molt migat (suposo que a causa de nombroses filtracions).

El marge esquerre és ara format per una gran tartera, mentre que, l'altre costat, és una zona bastant plana i verda; és lògic, doncs, travessar el torrent i continuar ara pel seu marge dret.

Aquesta zona herbada s'acaba aviat i

la vall s'estreny: cal travessar novament el torrent (ara, totalment sec); mig esborrat, podem trobar un corriol que supera una petita graonada.

Arribem ara, a una altra zona herbada (2.030 m); amb quatre pins situats al bell mig de la vall. Aci, el curs de l'aigua és molt petit. Per la nostra esquerra (S) baixen les escorialles del ferestec i solitari cercle format pels tres pics d'Anglios (Superior, Central i Inferior).

El corriol, sempre mig esborrat,

continua pel marge esquerre del torrent i supera una doble graonada.

Cal dir que el paisatge de l'alta vall de Salenques (des que s'acaba el bosc) és molt dur, car tota la vessant esquerra (NNE) està durament castigada pels desprendiments de roques de tota la serra del pic Feixant; així, doncs, tota la poca vegetació queda arraonada en el vessant dret del torrent i, a estones, en el mateix fons de la vall; si a més a més hi afegim el fet que el torrent desapareix, filtrat pels innombrables blocs de pedra, tot aquest conjunt dóna a la vall l'aspecte dur abans esmentat.

Però hi ha una excepció, i es troba en superar l'última doble graonada: sorprenentment, arribem en una zona verda i d'aiguamolls, on hi ha dos petits estanys.

És un lloc situat a 2.080 m, i d'una bellesa salvatge i verge; les aigües són totalment transparents, i es veu el fons dels estanys; fins i tot podem sorprendre-hi les truites en el seu tranquil nedar, una tranquil·litat que els trunca la nostra presència: en un tres i no res, desapareixen sota les pedres de les voreres.

Aquesta és l'última zona herbada. Des d'ací, tota la vall queda coberta per congestes i tarteres. I, una mica més endavant, emprèn la forta pujada vers el visible coll de Salenques (2.800 m).

Si continuéssim seguint la vall, tot just en acabar-se aquests aiguamolls veuríem com baixa per la nostra esquerra (SO) el torrent que ve dels grans estanys Russell i Packe.

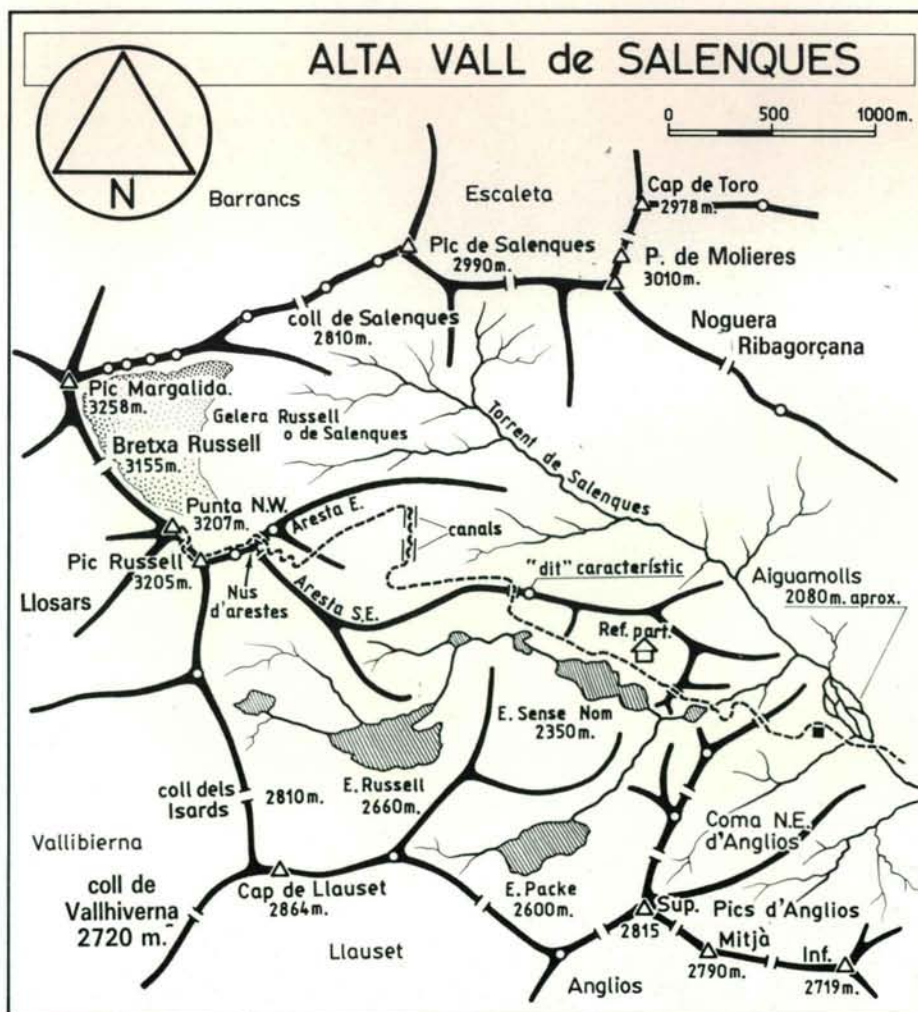
Aquesta dada és orientadora perquè, des de la meitat dels aiguamolls, hem de deixar aquest acollidor racó de món, i hem de començar a guanyar alçada obliquament vers el lloc d'un contrafort, on s'endevina que, darrera, hi ha el torrent Russell.

Hi ha un corriol. Si es té la sort de trobar-lo, fins i tot es passa per davant les restes d'una petita cabana de pastor. He escrit «cabana de pastor», sense pensar-ho gaire, perquè de pastor i de ramats em fa l'efecte que, des de fa molts anys ja no n'hi ha, a la vall de Salenques.

Si no s'ha tingut la sort de trobar aquest corriol gairebé esborrat, no hi ha massa problema; per successives graonades s'ha d'anar a sortir al capdamunt d'un petit bosquet, situat al lloc del contrafort abans esmentat i, per tant, amb vistes sobre el torrent de Russell.

No s'ha de travessar el torrent: hem de pujar decididament vers l'últim salt d'aigua visible. Ja no hi ha camí, però el terreny és molt franc, i no ofereix problemes; tot consisteix a superar successives graonades rocalloses i terrasses herboses.

A poc a poc anirem acostant-nos al

salt d'aigua. Abans d'arribar-hi, hem de travessar el torrent de Russell, perquè el millor pas per superar la graonada del salt és pel marge esquerre del torrent.

Una vegada superat aquest obstacle, arribem en una «olla», on novament el torrent es precipita en un llarg i espectacular salt d'aigua; el paratge sembla no tenir sortida, però una providencial canal a la nostra dreta (O) ens permetrà (apartant-nos del torrent) pujar aquest darrer obstacle.

No! No era ben bé el darrer obstacle: poc abans de sortir de la canal, començarem a trepitjar llunes, deixalles i bosses d'escombraries, difícils d'esquivar.

No, lectors! No m'he confós d'article. Continuo parlant de la vall de Salenques.

Lògicament intrigats i sorpresos, arribem a dalt de la canal i, després de travessar un petit turonet, arribem a descobrir l'enigma: som en un lloc molt bonic, planer i herbat; hi ha dos estanyets que, pràcticament, es confonen en un de sol i, a més a més, hi ha un psicodèlic refugi particular; és fàcil d'endevinar que, als seus propietaris, els agrada la solitud; i, a més a més, és també molt fàcil d'endevinar on llencen les deixalles.

Jo ignorava completament l'existència d'aquest refugi de color negre, amagat de qualsevol itinerari concorregut. Només és visible des de la punta S del pic Russell i des de la punta més occidental del pic de Molieres (la qual també queda una mica apartada de la via normal d'accés a aquest cim).

Però haig de reconèixer que l'excursió al pic Russell per la vall de Salenques la vaig planejar precisament des del pic de Molieres, perquè vaig veure un puntet taronja al costat dels dos estanyets sense nom on ara ens trobem; i, lligant caps, també recordo que s'hi veia una cosa una mica desproporcionada, a la qual no vaig donar importància, i que devia catalogar mentalment com a «pedra molt grossa».

Per acabar de parlar del refugi, i per respectar els evidents desigs de solitud dels seus estadants, només em queda el dubte de saber per on hi pugen, carregats, per passar-hi unes vacances; el camí de la vall de Salenques està massa esborrat perquè sigui trepitjat assiduament. Així, doncs, potser hi pugen per la vall del Riu Rueno, passen a l'estany Fe i Anglios, flanquegen per l'alta vall d'Anglios fins a un marcat coll, i baixen per una drete canal fins a l'aiguabarreig dels torrents dels estanys Russell i Packe. Si fos així, tindrien sentit els pals metàl·lics pintats de cinc o sis colors que hi ha a l'alta coma nord-oriental dels pics d'Anglios, i que condueixen precisament a l'esmentat coll.

Tornant als dos estanyets, cal dir que

Estanys Russell i Packe, des del pic Russell. (Foto: Josep de Tera.)

Pic i estanys de Vallhiverna, des del pic Russell, al fons el Turbón. (Foto: Josep de Tera.)

estan situats a 2.350 m d'alçada i que no tenen nom. Jo m'atreiria a batejar-los amb el seu nom; és a dir: «Estanyets Sense Nom».

L'horari total des del Pont de Salenques és aproximadament d'unes 4 h. 30 min.

Per la llargada de l'itinerari, és aconsellable de quedar-se a dormir en aquests estanyets. Nosaltres, igualment que el «puntet taronja» que hi vaig veure des del pic de Molieres, en desplegar la nostra petita tenda al costat del refugi semblen «el pobre Llätzer» al costat del «ric Epuló».

L'endemà comença pròpiament la pujada al pic Russell.

Des dels estanyets, i en direcció ONO, es veu un estrep completament pla. Ens hi hem de dirigir, tot seguint el torrent; molt aviat trobem un nou petit estanyol, on el torrent canvia de direcció i s'enfila vers el S, per anar a cercar l'estany Russell. Nosaltres hem d'anar seguint en direcció ONO, per acostar-nos a la base de l'estrep.

A la dreta (N) de l'estrep hi ha una monumental «fita natural», perfectament distingible: és com un petit dit. Hem de passar-hi pel costat i deixar-lo a la nostra dreta.

Una curta i plana flanquejada, per tal de vorejar l'estrep, ens deixarà a la coma E del pic Russell.

Cal anar travessant aquesta desolada coma per situar-nos a sota de l'aresta NE (50 min.).

D'aquesta arresta es desprenen dues canals, gairebé consecutives: la primera és herbosa; i la més alta, pedregosa. Estan separades per un curt esglaó, normalment cobert —parcialment o total— per una congesta. Cap de les dues canals no ofereix la mínima dificultat.

Una vegada superada la segona canal, ens trobem ja molt a prop del fil de l'aresta NE; però no hi hem d'arribar. Cal continuar guanyant alçada obliquament, vers la nostra esquerra, fins a travessar un petit estrep que ens amaga una ampla, llarga, fàcil i pedregosa canal; la remuntem sense cap dificultat i ens deixa precisament en el nus d'unió de l'aresta NE amb l'aresta SE. Aquest nus d'arestes ja està situat a la ratlla dels 3.000 metres (l h. 25 min.), i a més a més ens dona accés a una àmplia panoràmica sobre els estanys Packe i Russell (al SSE) i sobre la glacera de Salenques i pic Margalida (al NO).

[Durant tot l'article estic anomenant aquests dos estanys; cal dir que, en molts mapes, l'estany Packe (a 2.600 m) és anomenat estany Negre, i el Russell (a 2.640 m) ho és amb el nom d'estany Cap de la Vall].

Des d'aquest mirador, pràcticament ja tenim guanyada la pujada al cim, perquè cal anar per l'aresta E, que davalla uns metres, i remuntar fins a un «tarterós» bony (que fins ara ens amagava el veritable cim). Després, es guanyen els últims metres per una àmplia tartera (35 min).

Total des dels «Estanys Sense Nom» fins al pic Russell (a 3.205 m): 2 h. 50 min.

Però el cim consta, en realitat, de dues puntes de gairebé la mateixa alçada, i separades per una cresta que presenta petites dificultats; principalment, per baixar en una bretxa que hi ha immediatament abans d'arribar a la punta NO (el millor pas per baixar-hi es troba en el vessant de Salenques). L'horari entre les dues puntes és de 10 a 15 minuts.

Per acabar, només cal parlar de la panoràmica.

Primer, s'han de remarcar les

diferències que hi ha entre les dues puntes.

La punta NO té millor panoràmica sobre l'Aneto, ja que hi és una mica més a prop; i també sobre el cercle de Llosars (però l'estany no es veu).

És la punta SE la que té en general millor panoràmica; s'hi dominen els estanys de Vallhiverna, Llosars (tots dos), Packe, Russell (aquest es veu millor des del bony que hi ha abans d'arribar al cim), els «Estanys Sense Nom», i l'estany del coll de Toro.

Com a panoràmica general dels dos cims cal destacar: les llunyanes muntanyes del Turbón i Cotiella, Pocets, Eriste i Bachimala, Besiberri, i les més properes de: Aragüells, Aneto, Tempestats, Margalida, Sacruox, Salvaguarda, Mina, Molieres, Feixant, Anglios, Vallhiverna, etc.

La diferència més remarcable que he trobat amb l'itinerari descrit a la guia *Pocets-Maladeta* és amb els horaris; car des del pont de Salenques fins als «Estanys Sense Nom», la guia marca 4 hores, i en realitat n'hi ha 4,30; aquest fet no té massa importància, perquè es pot considerar com una marxa d'aproximació, i mitja hora més o menys hi és de seguida: tot depèn del pes de la motxilla. Però la diferència és major amb l'horari de pujada al cim des dels «Estanys Sense Nom»: la guia torna a marcar-hi quatre hores i, en realitat, n'hi ha menys de tres (i sense córrer).

Per resumir aquesta excursió per la vall de Salenques, només cal dir que la recomano als qui agradin les caminades per zones que surtin de la «massificació» de la Renclosa o de Vallhiverna. Només s'hi pot trobar algú que faci la travessa des de la Renclosa a la boca sud del túnel de Viella, per la vall de Salenques. I, aquests, generalment, són pocs.

1. Justificació

Feia temps que tenia la intenció de publicar un treball sobre Sant Joan de l'Erm. Però la utilització de les dades i notícies que tenia recollides forçosament havien d'excedir la llargada d'un article corrent, i això em feia anar demorant la decisió de tirar-ho endavant. Ara, en arribar el cinquantenari de la destrucció del famós santuari, he cregut que era el moment oportú de recordar-ho. I això m'ha animat a enllestir l'estudi que projectava, pensant que pot resultar interessant, a la vegada que omple un buit en la seva bibliografia.

Fins ara, els escrits sobre Sant Joan de l'Erm han estat, majoritàriament, referències curtes del lloc o meres impressions excursionistes; i els que hi ha de més extensió, són de 70 a 80 anys enrera. Per tot això, i prescindint de la seva extensió, he cregut que el meu escrit podria trobar bona acollida a les pàgines de MUNTANYA.

Espero que el treball que ara presento contribueixi a la divulgació d'allò que simbolitza el nom de Sant Joan de l'Erm, tot recordant l'històric santuari, que tanta significació havia tingut i que, malauradament, va ésser destruït durant la nit del 20 de desembre de 1935.

2. Una cronologia dels darrers 50 anys

1935. Un incendi a finals d'any, en ple hivern i quan estava tancat, destrueix el santuari, que ha d'ésser abandonat.

1938. El mes de juny, travesso els boscos de La Culla a Sant Joan de l'Erm i poso els peus per primera vegada en el santuari. Estava destruït, però es podia apreciar força bé com havia estat. Durant uns mesos, aquells boscos esdevenen la meua residència.

1954. Setze anys després, pel juliol, torno a passar-hi i les ruïnes es troben bastant pitjor. Pels pobles de la rodalia, es parla d'una reconstrucció.

1958. Comença la construcció de la nova ermita. Pel juliol, hi fem diverses travesses amb companys del Centre Excursionista de Catalunya i el meu germà Albert.

1959. El mes d'agost és consagrada i inaugurada la nova ermita de Sant Joan de l'Erm, junt al coll de la Basseta, a cinc quilòmetres al sud-est de les ruïnes.

1960. Preparant un campament del CEC a la regió, pel mes de juny visitem els dos santuaris una altra vegada, així

ESTUDI SOBRE SANT JOAN DE L'ERM

Joaquim Bordons i Serra

El santuari de Sant Joan de l'Erm, tal com el va veure Jacint Verdaguer, a finals de segle, en dia d'aplec. (Foto: Arxiu CEC)

com l'ermita de Santa Magdalena, recentment reconstruïda.

1968. El CEC organitza un segon campament de vacances als voltants de Santa Magdalena i es fan diverses excursions a Sant Joan de l'Erm.

1968. Cercant un lloc adient per a la pràctica de l'esquí de fons, el CEC s'adona de les condicions excepcionals dels boscos de Sant Joan de l'Erm, i s'hi inicien ràpidament visites i estudis.

1969. Pel mes de gener s'hi celebra la primera cursa de campionat.

1970. S'inaugura el refugi de la Basseta, que passa a substituir la casa forestal de Pallerols com a base

d'organitzacions de les proves d'esquí.

1971. Pel febrer, el CEC organitza els «Campionats d'Espanya d'Esquí Nòrdic», i Sant Joan de l'Erm es converteix en la capital de l'esquí de fons.

1976. A finals d'any, s'estrenen importants obres en el refugi de la Basseta, les quals el converteixen en un confortable xalet.

1980. Durant l'estiu, faig diversos recorreguts per la zona, a peu i amb turisme, preparant itineraris per al llibre «PALLARS-ALT URGELL».

1985. Torno a recórrer la zona durant uns dies. Les ruïnes del santuari, un xic més malmeses, encara resisteixen per

tal de donar-nos una idea de llur importància.

3. Situació, història i llegenda del vell santuari

Ens trobem en una part del Pirineu, no gaire lluny de la frontera andorrana, a les muntanyes que separen el Pallars Sobirà de l'Alt Urgell, i envoltats d'una de les extensions de bosc més importants i famoses de la nostra terra.

D'un punt de l'eix pirenaic situat al pic de Medacorba (2.907 m), vèrtex orogràfic entre França, Espanya i Andorra, arrenca un contrafort en direcció sud que, en arribar al pic o bony de Salòria (2.789 m), es bifurca en dues branques que tanquen la conca del riu de Santa Magdalena. La branca més septentrional i curta limita el vessant dret del riu, i arriba, per una sèrie d'alçàries i colls, al pic d'Urdossa (2.223 m).

La més llarga d'aquestes branques, que limita la vall pel seu costat esquerre, va descendint gradualment pel bony de Trescul (2.405 m), pic de Serbellà (2.396 m), Cubil (2.040 m), Cap

trobar-se al costat nord de la serra partionera i de cara al Pallars, pertany a l'Ajuntament de Castellbò, que és al costat de La Seu.

Ja hem dit que la part més baixa de la carena descrita és el coll de la Basseta. Ens cal afegir que, aquest, és un agradable pla herbat, voltat de boscos també força plans, i que, a causa de la concavitat que es forma en el seu centre, reté l'aigua de pluja i aleshores hi resta una petita bassa o aiguamoll, de poca durada, que és a l'origen del seu nom. A uns cinc quilòmetres al nord-oest del coll, faldejant en direcció a Montenartró, en una àmplia clariana del bosc que es decanta vers el nord-est, sobre les profunditats del riu de Santa Magdalena i amb el pic d'Urdossa al fons, hi ha l'indret on fou edificat el santuari de Sant Joan de l'Erm, i on actualment se'n poden contemplar les ruïnes.

Heus ací un solitari i meravellós paratge al qual va donar nom un santuari, dedicat a Sant Joan que (així ho sembla), hi existia en el segle X,

difícils que no pas ara i molt més solitaris i perillosos, fou de gran utilitat durant segles. Això és el que havien previst els hospitalaris que obrien aquesta mena d'establiments, procurant ajudar els caminants que es veien obligats a passar-hi i, fins i tot, auxiliar-los en situacions d'emergència.

Des dels primers temps de la Reconquesta, s'havien fundat hospitals locals en molts indrets de Catalunya. Tant els senyors feudals com alguns ordes religiosos havien fundat –en bé dels pobres, dels pelegrins i dels viatgers– aquests hospitals; que no eren la mateixa cosa que els fundats per l'Hospital de Sant Joan, de Jerusalem, d'àmbit molt més general. Aquests establiments reberen donacions de reis i de particulars. S'havien establert en indrets alts i deserts de les muntanyes, principalment als ports o punts de pas de les serralades, per recollir-hi i protegir-hi els vianants, i generalment eren confiats als monestirs. A Catalunya se n'havien establert a diversos llocs del Pirineu. I, Sant Joan de l'Erm, situat entre dues comarques, a poca distància del port de Sant Joan (1.715 m) i del coll de La Basseta (1.700 m), en el mateix lloc on probablement ja hi havia una capella, va ésser un d'ells. Els principis de caritat i hospitalitat dels benedictins i d'altres ordes trobaren ocasió de ser exercits en aquests paratges, solitaris i coberts per les neus bona part de l'any, a favor dels viatgers, tan sovint perseguits per tota mena de perills i incomoditats.

Més amunt del riu de Santa Magdalena, a l'indret de l'esmentada ermita, a 1.530 metres d'alçària i sense facilitat d'intercomunicació amb Sant Joan de l'Erm per la configuració del terreny, ens consta en documents que hi hagué un altre monestir, amb la mateixa finalitat hospitalària, entre els segles XII i XIV. L'Hospitalet de Santa Magdalena, del qual n'ha quedat el topònim, es trobava a l'altre important pas del Pallars Sobirà a La Seu (per la Coma de Burg i el Ras de Conques) així com a Andorra. L'ermita també fou l'objecte de romeries i d'una especial devoció fins al segle XVI, en què es va enrunar. L'any 1705 fou reconstruïda i inaugurada, i el 1724 se li va afegir un porxo que servia de cobert als vianants. Destruïda quan la darrera guerra civil, tornà a ésser aixecada, i inaugurada solemnement, el 6 de juny del 1960, pel bisbe de La Seu. El principal aplec té lloc el dilluns de Pentecosta.

No es coneixen exactament els orígens de Sant Joan de l'Erm, però hi ha proves que els monjos de Santa Cecília d'Elins, un monestir benedictí existent el 881 prop de Pallerols del Cantó, havien tributat culte a la imatge, en el mateix lloc, a les darreries del

Després de la reconstrucció, en entrar l'any 1920. (Foto: Arxiu CEC)

de la Devesa (2.132 m), Illeres (2.041 m), Mongetes (2.091 m), Turó de Roc Roi (2.091 m), turó Gros (1.930 m), tossal de la Bandera (1.941 m) i assoleix el punt més baix de la carena en el coll de la Basseta, conegut també per «El Prat» (1.700 m). Seguidament torna a elevar-se per la Culla (1.953 m) i arriba al tossal de l'Orri o pic de les Comes de Rubió (2.439 m).

Aquest llarg contrafort, separa la conca de la Noguera Pallaresa de la del Segre. En canvi, la separació comarcal i les municipals més aviat segueixen el fons de la vall. D'aquí ve que l'històric santuari de Sant Joan de l'Erm, tot i

semblant als fundats per l'ordre de l'Hospital de Sant Joan, de Jerusalem. La devoció al sant i la característica del lloc, lluny d'habitatges, de feréstecs voltants, en una zona oberta i sense arbres i a la vista d'agrestes muntanyes, havien de donar origen al topònim, que s'ha estès a les serres i boscos de la rodalia i que ha esdevingut llegendari.

La posició del santuari, a cavall entre dues comarques totalment muntanyoses, i la seva utilitat com a refugi en cas de tempesta o de simple parada de descans i d'avituallament, en el llarg itinerari d'una comarca a l'altra, en un temps en què els camins eren més

La nova ermita de Sant Joan de l'Erm, mig tapada per la pineda que hi ha crescut al davant. (Foto: Joaquim Bordons.)

segle X. Primerament fou una capelleta, la devoció a la qual obligà a engrandir. Guillem de Castellbò li féu donacions el 994, i és probable que, a partir d'aquells anys, es transformés en hospital-santuari.

Se sap que, el 1208, el santuari tenia la protecció dels vescomtes de Castellbò. Segons una tradició, el vescomte Arnau de Castellbò hi va portar el Sant Graal, l'any 1208, per amagar-lo de l'exèrcit croat, que havia posat setge a Besiers, on es guardava.

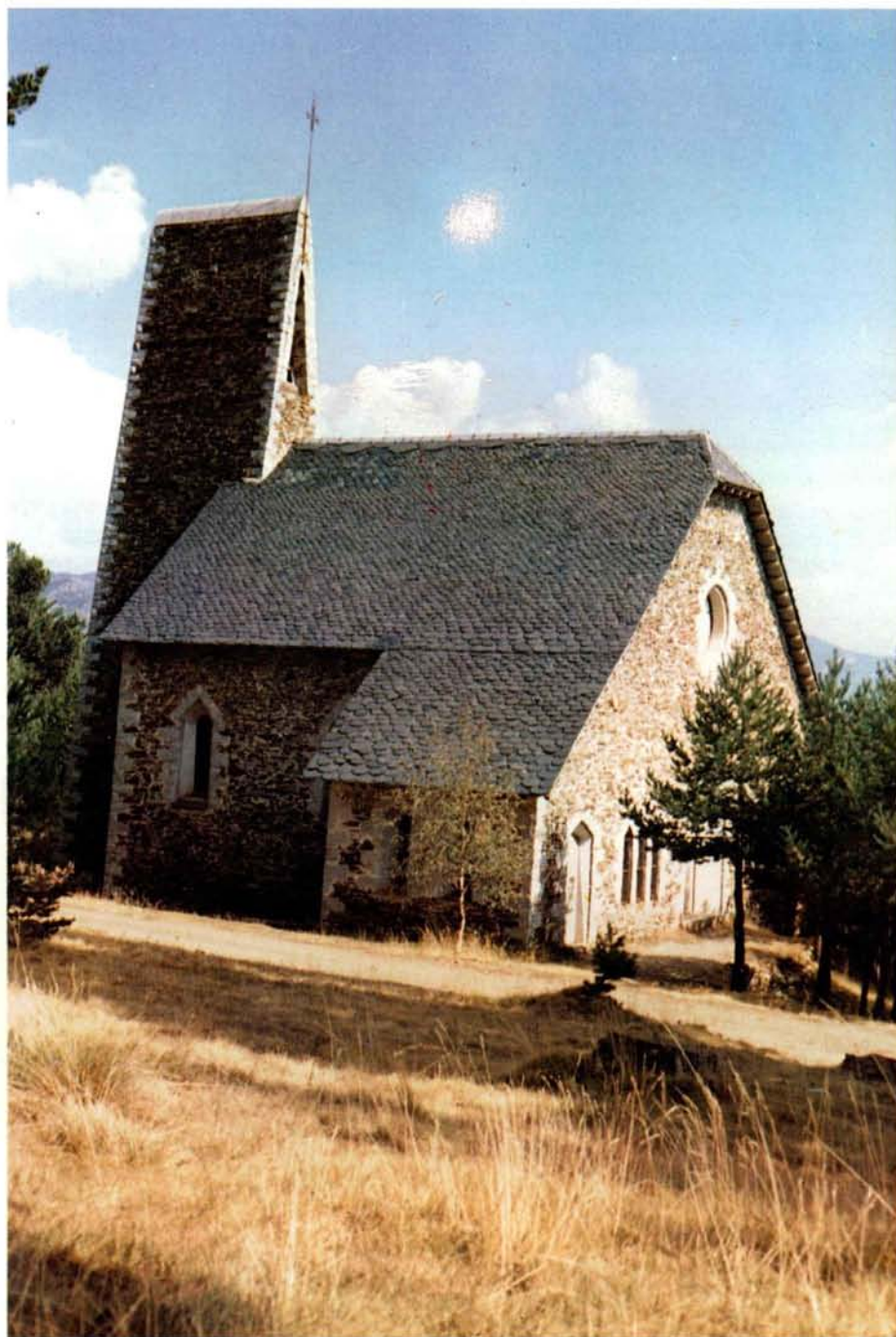
En el *Spill Manifest de totes les coses del vescomtat de Castellbò*, de l'any 1519, és citat el santuari, i figura inclòs, com a annex, en el Quarter de Tírvia.

Com he dit, el santuari pertanyia a la jurisdicció municipal de Castellbò i formava part de la Vall de Castellbò, tot i que les aigües d'aquell indret anaven a parar al riu Santa Magdalena; però, per raó de proximitat, eclesiàsticament pertocava a la parròquia de Montenartró, si bé el capellà-administrador era nomenat pel bisbe de La Seu.

Es trobava a una hora de Montenartró (1.298 m) i a 40 minuts de Romadriu (1.346 m), els únics llocs habitats de la vall de Santa Magdalena (si bé es tenen notícies de tres pobles més amunt de la vall –Castellarnau, Serret i Colomers– fa un parell de segles i dels quals no hi queda gairebé ni senyal). A Montenartró hi havia 70 habitants, el 1936, i a Romadriu 35; però actualment no arriben ni a la meitat.

El pas dels anys i les maltempades havien imposat més d'una vegada la reconstrucció del santuari, així com fer-hi obres de conservació. Se sap que l'església fou reedificada el segle XVII. En una pedra de la paret d'un dels principals edificis en ruïnes hi ha, gravat, l'any 1825, que podria ésser la data de

La modernitat de l'actual ermita i del campanar no desentonen en el paisatge. (Foto: Joaquim Bordons)

la reconstrucció d'aquest i d'algun altre. Abans d'arribar els anys vint del nostre segle, l'església fou tornada a reedificar i fou aquesta última obra la que va destruir l'incendi.

Quan, a finals de segle, hi va passar Jacint Verdaguer, el campanar era de torre quadrada, molt semblant als que es veuen a la majoria de pobles pallaresos, i es trobava a l'esquerra de l'edifici, tocant el carrer que travessava el caseriu. L'església, emblanquinada, tenia al davant un porxo de triple obertura, amb teulada comuna per a totes dues vessants. Aquesta i els de la teulada de l'església tenien una mateixa inclinació.

Antoni Bartomeus⁽¹⁾ ens dóna detalls

sobre el funcionament del santuari en aquells temps; uns detalls que, si bé són escrits el 1905, abans de la darrera reconstrucció, en poques coses havien variat, el 1935: «*Les estades i dependències estan distribuïdes en dos cossos d'edifici amb un llarg i ample corredor al mig... En los baixos hi ha la carniceria, forn (allí es mata el bestiar i es pasta el pa), magatzems, celler, botiga per a vendre vitualles als que van de pas, estables, etc. Lo cos de la part de l'església està tot ell destinat a habitacions, més modestes les dels baixos, més bones les del primer pis.*

(1) «Sant Joan de l'Erm». Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, volum XV, any 1905.

Bartomeus ens fa saber que una mateixa família d'hostalers hi va durar 200 anys.

L'església era de bones proporcions i no tenia res de particular, artísticament parlant. La teulada era de pissarra, de doble vessant, hi destacava l'espadaña, amb dues campanes. Al capdamunt hi havia una creu, que sobresortia de l'edifici. El porxo i també el campanar havien estat modificats, i tenien un doble vessant de teulada sobre cada una de les tres obertures, cosa que disminuïa l'alçada de la part central i deixava més visible que abans la façana principal de l'església. Les teulades de l'església i dels porxos també eren una mica més sortides. A la part frontal, encarada al migdia, s'hi trobava l'entrada, més aviat petita, precedida pel porxo de triple obertura i amb un banc tot al voltant.

Interiorment, l'església era espaiosa: tenia tres altars per banda i l'altar major era força lluit. Damunt d'ell, al cambril, s'hi venerava una imatge de sant Joan que s'atribuïa al segle VIII, i que alguns feien provenir de l'Àfrica. Segons la llegenda, aquesta imatge havia estat trobada per un toro a la Font de Baix, anomenada després del Cobert. Diuen que la bèstia pasturava a les comes de Rubió, i que en va fugir bramant fins arribar al lloc de la font, on escarbotà amb insistència, fins que hi van cavar i s'hi va trobar la imatge; en voler endur-se-la d'allí, es va fer tan pesada que ningú no la va poder treure del lloc. I per això s'hi va fer bastir una capella. Els altres altars eren dedicats al Roser, al Sant Crist, a Sant Pelegrí, a Sant Joan, al Sagrat Cor i a Sant Antoni. El de Roser era notable, perquè datava del 1613. Hi havia algun quadre i, en el modest interior, no hi mancava el cor.

Actualment encara es poden apreciar detalls de la façana i de l'interior de l'església (plena de runes, entre les quals es mantenen els basaments de dues arcades). Els porxos del davant, desapareguts, s'hi poden endevinar per l'empremta de llur alçada deixada a la paret.

El clos dels altres edificis, dels quals sols resta la paredassa mig caiguda, ha estat envaït per la vegetació, la qual en els darrers anys ha adquirit especial ufana, i entre la qual destaca un bon nombre de bedolls ja ben alts.

Al davant mateix del santuari hi havia la Font de Dalt; i poc més avall, la famosa Font de Baix o Font del Cobert, que tenia una ampla teulada i de la qual no resta res més que el broll de l'aigua, la frescor de la qual ha estat sempre celebrada.⁽³⁾

El santuari sempre havia tingut força anomenada en aquelles comarques, i la

imatge de Sant Joan Baptista que s'hi venerava inspirava una gran devoció a tota la rodalia. I també de fora de les dues comarques limítrofes hi arribaven persones, algunes de les quals feien el camí descalces, en compliment de vots i promences, cosa que es manifestava en la gran quantitat d'ex-vots que cobrien les parets del temple i de donatius que s'hi rebien. El lloc era concorregut per devots, per viatgers i també per estiuiejants i excursionistes. Hi passaven els tractants de bestiar en el decurs del propi negoci, els qui volien trobar-hi uns dies tranquils i saludables, i àdhuc algunes persones delicades pel pit.

En alguna ocasió s'hi aplegaven fins a dues mil persones i, en moments així, s'hi trencava la calma habitual. Uns a

peu, altres formant caravana de mules i pollins, s'hi aplegava una bigarrada multitud, amb balls i cançons, cosa que constituïa una vistosa exhibició folklòrica. En altres ocasions, s'hi celebraven festes votives: els pelegrins hi feien ofrenes, les més corrents de les quals eren les pesades de blat segons el pes de la persona.

Si bé en els primers moments el santuari havia rebut alguna donació, en els darrers temps era principalment sostingut per les almoines dels devots i pel cobrament dels hostalatges, així com per alguna capta lliure pels pobles.

Com que la temperatura hivernal (aleshores com ara) era molt extremada, amb vents del nord i de llevant que baixaven per l'embut de la vall i

GOIGS DE SANT JOAN DE L'ERM

que 's venera a 'l Santuari del terme de Castellbó, Bisbat d' Urgell

Quant, plorosa nostra vista
de bon cor vos invoquem,
ajuda'nos, oh Batista
gloriós Sant Joan de L' Erm.

Per un miracle molt grant
vareu ésser concebut,
vostre pare 's quedà mut
perque s' atreví a duptar;
se us posà 'l nom de Joan
per diví espré manament....

Lo Fill del Totpoderós
desde 'l ventre de sa mare,
quant nascut no erau encare,
vos visitava amorós,
y us va fer sant y ditxós
ans del vostre naxement

Ja desde que érau infant
féreu vida molt austera,
penitencia verdadera
en lo desert predicant:
entre 'ls nats no hi ha més grant
segons digué 'l Verb Etern....

Los vostres admiradors
vos prengueren pe 'l Messias:
pero Vós ni ab Elias
vareu voler ser confós:
tan com humil foreu Vós,

R Fuit homo missus a Deo.

V Cui nomen erat Joannes

— OREMUS —

Deus, qui praesentem diem honorabilem nobis beati Joannis nativitate fecisti, da populus tuis spiritualium gratiam gaudiorum, et omnium fidelium mentes dirige in viam salutis aeternae. Per Christum Dominum nostrum. — R Amen.

Aquest Santuari està situat a 1900 metres sobre 'l nivell del mar, a sis hores de La Seu d' Urgell y quatre de Sort. Es obert desde primers de Matx fins a primer de Novembre. Té bona hospederia.

obligaven a tancar-lo per la neu i el fred, es mantenia tancat des de Tots Sants, pel novembre, fins a la festa de la Santa Creu, a primers de maig. S'hi celebraven aplecs els 24 de juny, 15 d'agost, 8 de setembre i el primer diumenge d'octubre; però el més important se celebrava per la degollació de Sant Joan, el dia 29 d'agost. Les festes votives de pobles eren el 13 i el 26 de juny i el 25 de juliol.

La fama del santuari s'havia escampat per les rodalies, i donà nom a diversos accidents del terreny, des de la Serra i Boscos de Sant Joan de l'Erm (dels quals tractaré al final d'aquest estudi) al límit de les dues comarques, fins al port de Sant Joan, collet que es passa venint de Montanartró. I es reflecteix en algunes denominacions tan senzilles com: l'Oratori (o el Serrat de l'Oratori), que són unes penyes que es troben en el camí de la Basseta: el Sofà, còmode lloc situat a 10 minuts de l'anterior, damunt unes penyes que dominen el camí de Roní i de Montanartró, i, finalment, les fonts amb el nom del sant.

Els camins que passaven per Sant Joan de l'Erm anaven de Sort, Rialb i Llavorsí a La Seu d'Urgell. El camí principal sortia del camí ral de la Pallaresa, entre Rialb i Llavorsí, i s'aproximava a Montanartró, pujava al port de Sant Joan i al santuari; continuava, planer, pel bosc fins el coll de la Basseta (o bé es desviava per La Culla) i baixava cap a Sant Andreu i Castellbò, des del coll de Leix (1.726 m), o bé per Canturri i Pallerols, per a unir-se al camí ral de la vall del Segre a Montferrer (o a Adrall).⁽⁴⁾

De La Seu a Sant Joan, per Castellbò, solien comptar-hi 7 hores. D'Adrall a Sant Joan, per Pallerols i Canturri, 6 hores. De Sort a Sant Joan, per Rialb i Roní, 5 h. De Sort a Sant Joan, per Vilamur i Rubió, 7 h. De Llavorsí a Sant Joan, per Montanartró, 5 hores.

Els primers i agosarats excursionistes de finals de segle, encapçalats per mossèn Cinto, havien transitat per aquests indrets i n'havien divulgat la immensitat dels boscos (hi era proverbial la presència d'espècies gegantines, que encara nosaltres hem pogut apreciar en alguns paratges) i havien aprofitat l'hospitalitat del santuari. El nostre Verdager hi havia sojornat durant les seves travesses pel Pirineu, com ens ho explica en alguna de les seves descripcions, i ens hi porta volant, en el *Canigó* (el seu poema pirinenc que, el 1986, serà centenari):

«Lo riu de Santa Magdalena, ombrívol,
cap a Occident la Fada ribereja
passant pel bosc, perquè Gentil no veja
de Sant Joan de l'Erm los ermitans».

Quan ell i els pioners de l'excursionisme català començaren a escriure'n ressenyes, el nom del santuari

s'escampà fora d'aquelles terres i arribà a les ciutats. Fins aleshores, si bé era força conegut a diferents indrets de Catalunya, en realitat ben poca gent (i, fins i tot, ben pocs excursionistes) hi havien posat els peus.

Acabaré aquest capítol amb un testimoni directe i de gran interès pels detalls que ens dona del santuari i dels entorns, en uns temps molt més reculats. Es tracta de Francisco de Zamora, conseller del comte de Floridablanca. Aquest funcionari, que va recórrer el Principat del 1785 al 1790, anotà les seves observacions en un «*Diario de los viajes hechos en Cataluña*», que durant molts anys ha romàs inèdit.⁽⁵⁾ Pel gran valor documental que té i per la meticulositat de les seves descripcions, no exemptes d'un llenguatge a vegades pintoresc, creiem de gran interès transcriure tot el que s'hi referia més directament:

«Octava salida: Viaje al Valle de Aran y Andorra

»29 de Septiembre de 1788.

«Salimos de la Seo de Urgel para ir a San Juan de Lerm. Salimos de este infeliz pueblo (Castellbò) (...) Al final de la montaña se halla un llano o prado hermoso que llaman la Vaseta. Se empiezan a encontrar algunos abedules pequeños y luego, al punto, los pinares de S.J. de Lerm, cuyo estado causa lástima porque en medio de su decadencia se ve el abandono con que se mira. Llegamos a la ermita de S.J. de Lerm, famosa en estos Pirineos, y desde sus cercanías se ve el pueblo de Romadriu. La ermita es muy decente, aunque no tiene cosa digna de atención relativa a las bellas artes. Pero este edificio, las casas para hospedaje, las que hay para capellán ermitaño y posada, forman como una especie de pueblecillo de montaña. El Santo fue hallado cerca de una fuente, y ciertamente causa devoción al mirarlo. Hay tres fuentes sumamente frías, en especial la que llaman del bosque, (...). En esta ermita no puede habitar más que el tiempo del calor, y así en Todos Santos la cierran, y entran las nieves a cubrir los edificios hasta el verano siguiente. En estas cercanías abundan los osos, jabalíes y otras fieras, dejándose ver más a menudo y muy cerca de la ermita, en el tiempo de la bellota y cosecha de trigo (...).

«El rector de ... (en blanc) que hace 50 años que habita estos terrenos, y es insigne tirador y cazador, me ha asegurado que 10 años atrás no había en estas cercanías jabalí ninguno, y que en el día se ven en rebaños de 10 a 11 (...). Yo vi pieles de osos, espantosas para estos países de Europa. El mismo rector me explicó el estado de estos montes 20 años atrás, y yo he visto el

que tienen en el día. La causa la atribuye a los rompimientos de piedras; a las quemas que para esto se hacen; a las picardías de los pastores, que incendian los bosques; y a los carboneros sin orden ni regla para las herrerías de Alins, Llavorsí y Norís; y a las carboneras que hacen los franceses para las herrerías de su reino que lindan con el nuestro; al abandono de la policía de bosques que tienen los comunes (...). También ocasionan mucho daño las nieves y vientos que sobrevienen, pues con el peso de aquellas y la violencia de estos se derrocan los árboles.

«En estas cercanías se han hecho cortes de cuenta de la Real Hacienda, abriendo para la saca carreteras y haciendo un puente de madera sobre el río de Romadriu, de mucho coste. Y en el día no sólo no siguen sino que han dejado pudrirse muchas piezas que ya estaban labradas, de modo que entre todas las causas dichas da lástima ver la madera que hay perdida. Las conducciones se hacen por el río Noguera (Pallaresa). Un pastor me dijo que el verano venían a estas cercanías de S.J. de Lerm los rebaños de Tremp, algunos de los cuales me aseguró llegaba a 4.000 cabezas, pues como en las montañas no hay sembrados ni plantas, no hay inconveniente llevar tanto ganado. Explicó los estragos que experimentan con los osos y lobos (...).»

»Día 30

«Salimos de S.J. de Lerm para ir a Sort, tomando el camino que se formó para sacar la madera de estos bosques hasta el río Noguera, el que es lástima quede abandonado luego que se acaba de hacer la extracción, pues después de tanto como cuesta para abrirse de nuevo, si se recomponían podrían ser muy útiles para el pueblo. El que nosotros seguimos va dando vueltas por las faldas de estos grandes Pirineos, y desde él se ve, en una profundidad horrorosa, a la derecha, el pueblo de Montanartró, con la rectoría cubierta de paja; y por todo este camino se hallan de cuando en cuando algunas vertientes de agua (es tracta dels barrancs de la Pega, d'Escaners, de la Ramiosa i altres). Todos estos montes, desde la Vaseta, vierten sus aguas al río Noguera; pero los montes y sus faldas están desiertos a causa de las nieves y fríos; no hay en ellos llanos ni vegas ni más árboles que los abedules nanos, y solo se ven algunas artigas, excepto en donde las orillas se ensanchan algún tanto que empieza a haber prados y

(4) Entre parèntesis indico una variant d'itinerari.

(5) «DIARIO DE LOS VIAJES HECHOS EN CATALUÑA». Francisco de Zamora. Edicions Curial. Barcelona 1973.

Aspecte de les ruïnes el 1960. Hi veiem les parets laterals del porxo, el buit de la fornícula i la porta, tancada (Foto: Joaquim Bordons)

Primer pla de l'església, amb el pic d'Urdossa (2.223 m) al fons. (Foto: Joaquim Bordons)

cultivos. En estos montes se ve visiblemente que en las tierras de cultivo que llaman artiga se forman grandes arroyos a la primera lluvia, llevándose a los ríos la tierra de ellos; (...). Al descubrir el pueblo de Roní (...).

4. L'incendi

Pel desembre de 1935,⁽⁶⁾ prop de Nadal i per la nit, un voraç incendi, que segons les fonts més pròximes fou provocat, destruï totes les dependències del santuari, quan estava tancat i sense testimonis. Les destrosses i els danys foren tan importants que obligaren al seu abandó posterior. També va desaparèixer, en el foc, la preuada imatge del sant.

Els habitants de Romadriu, que com a més pròxims foren els primers a presentar-s'hi, atrets per les flames, deien que havien vist unes petjades sobre la neu que anaven en direcció sud (possiblement en direcció a La Culla).

Però mai no es va poder descobrir l'incendiari.

Anteriorment, el santuari havia sofert dos incendis més (que hom ho recordés); havia estat robat en dues o tres ocasions i l'havien saquejat els francesos; en tot això, es perderen diverses relíquies i objectes. Es deia que, per salvar-ho del saqueig, s'havien tret d'allí algunes joies i documents de què mai més no se'n va saber res. Tampoc no mancaven interessos a la comarca, als quals podia fer nosa la proximitat del santuari en un lloc de pas. Recordem que el mateix Zamora, en el seu «Diario», ja ens parla de les «picardías de los pastores que incendian los bosques», i hi apunta altres perills. I un d'ells era el possible testimoniatge que un lloc habitat com el santuari podia exercir sobre certes activitats il·legals.

Els pobles del voltant no s'inclinaven a atribuir l'incendi a la «fúria iconoclasta» d'aquell temps, com alguns van creure i,

uns anys després, hom va procurar d'escampar; perquè els iconoclastes no acostumaven a esperar que es fes fosc per a desfermar la seva fúria.

L'interès del Centre Excursionista no hi podia faltar i en el Noticiari del Butlletí, de febrer de 1936, es podia llegir:

«Reconstrucció de Sant Joan de l'Erm. El criminal incendi del Santuari de Sant Joan de l'Erm, del qual ha donat compte la premsa,⁽⁷⁾ ha motivat l'acord de la Junta Directiva de dirigir-se a l'Excm. senyor bisbe de La Seu d'Urgell, propietari de dit Santuari, lamentant l'execrable destrucció. Amb tal ocasió, la Directiva confia que la reconstrucció que es tracta de portar a terme respondrà a la importància tan religiosa com excursionista que té Sant Joan de l'Erm, la situació immillorable del qual és coneguda com un lloc ideal de repòs espiritual i físic, la qual cosa permet esperar que es pugui convertir en estació sanitària i en un refugi dels més accessibles del nostre Pirineu.»

I la resposta del bisbe, en el de març del mateix any, fent avinent el seu agraïment. Per a procedir a la restauració del edificis perjudicats, el senyor bisbe ha obert una subscripció i hi desitja la cooperació del Centre, que «s'ha mostrat sempre tan amant de les nostres coses.»

El cert és que, poc després, se'n va iniciar una reconstrucció; però les obres s'hagueren de suspendre immediatament per la guerra civil, i l'abandó fou definitiu. Acabada la guerra, si bé se'n parlava sovint, la reconstrucció s'anà ajornant per motius econòmics.

De l'incendi del 1935 es va salvar una imatge petita del Sant que es trobava en una fornícula de la part exterior de l'església. Aquesta fornícula encara és visible enmig de les ruïnes. La imatge salvada de la destrucció fou portada a Barcelona per tal d'ésser restaurada; i, acabada la guerra, fou traslladada a La Seu d'Urgell i col·locada en un altar del Seminari; fins que, en uns moments en què semblava resolta la construcció d'un nou santuari, es va accedir a les peticions dels feligresos de Castellbò i, el 1945, fou introduïda solemnement en aquesta església parroquial, a la qual pertanyia el santuari. Com a nota curiosa, el dia del trasllat fou implorada la protecció del sant contra la secada i,

(6) En més d'una publicació hem llegit que l'incendi es va produir el 1936, en plena guerra. També la Gran Enciclopèdia Catalana ha estat portada a l'error. Precisem que fou el 1935.

(7) L'incendi es va produir la nit del 20 al 21 de desembre (de divendres a dissabte), i la primera notícia va aparèixer en els diaris barcelonins el 24 (dimarts).

la tarda, va ploure tan abundantment que tots van considerar-ho com un favor que obtenien de Sant Joan de l'Erm.

A mí, com a a tants altres excursionistes que hi havien passat anys enrera (encara en queden alguns que hi van passar abans del 1935), m'hauria agradat d'haver-hi pogut contemplar el santuari, com en els temps de normalitat, en el seu darrer aspecte fins els anys trenta; però només vaig arribar a veure'n una aparença, les primeres vegades, i, després, cada vegada més malmès. El 1938, malgrat els dos anys transcorreguts des de la seva destrucció, encara em vaig poder fer càrrec de com eren els edificis. Tot i que estaven inservibles, i de les teulades queia el vigam de fusta, la paredassa resistia i, en especial la façana de l'església es mantenia prou sencera per a captar-ne l'aspecte. Els qui hem transitat per aquells paratges des de fa molts anys, mai no ens hem pogut sostreure a la idea d'imaginar l'indret en un temps pretèrits, quan els edificis estaven intactes, els boscos eren molt més tranquils i solitaris, i, els camins, autèntiques artèries de la comarca.

La nova ermita i el refugi de la Basseta

La idea de la reconstrucció sempre va estar en el pensament de la gent d'aquelles comarques, que conservaven un viu record del santuari. Els pobles de la rodalia estaven disposats a contribuir en les despeses si l'obra es tirava endavant. Els de l'altra banda de la muntanya, Tírvia i els de la Coma del Burg, també hi estaven força interessats. Semblava un fet imminent, però el temps va anar passant. Durant vint anys, i com sol succeir quan els interessos són divergents, van començar a remenar-se idees contraposades.

Al principi, com ja s'havia iniciat el 1936, la reconstrucció s'entenia que seria en el lloc original, per tal de respectar-hi no solament la tradició centenària sinó la majoria d'interessos i les distàncies.

No obstant això, la idea d'un nou emplaçament va començar a prendre força; els qui així ho volien eren els més poderosos. Finalment, i després de llargues esperes, es va imposar aquesta tesi. Van prevaler uns interessos sobre els altres, i la força del bisbat al qual pertany el va fer apropar a La Seu. Naturalment, per a justificar-ho, s'esgrimiren raons de conveniència: que les necessitats actuals no eren les de la seva fundació, i que les distàncies ja no importaven tant, i que, en el nou emplaçament, es milloraven les condicions climàtiques i, així, no caldria tancar-lo els mesos d'hivern, com abans.

Un primer pla de l'església, poc abans de l'incendi del 1935. (Foto: Cuyàs)

Realment, el costat sud de la Basseta és més arrecerat que no pas l'exposició als vents del nord que tenia el vell santuari. I també el nou lloc és més accessible per la ruta més assolellada i turística de La Seu d'Urgell.

Com es podia esperar, aquesta decisió va provocar la reacció dels pobles del Pallars, que no hi estaven d'acord per considerar-s'hi perjudicats. En quedar el camí més lluny i dificultós per a ells, els pallaresos es van negar a col·laborar-hi. I, finalment, s'han sentit ben poc identificats amb la nova ermita.

Prescindint de l'oposició, el 1957 s'hi va començar a treballar i, el 1958, fou acabada la construcció de la capella. El 29 d'agost del 1959, amb una gran concurrència, va ésser consagrada i inaugurada pel bisbe la nova ermita, que substituïa definitivament el vell santuari destruït.

L'ermita es va construir en una petita clariana de bosc, entre la pista que ve

de Canturri i la que puja de Castellbò, abans d'ajuntar-se a la Basseta. Era ben visible, en arribar-hi, per bé que, des d'aleshores, hi han crescut uns pins al davant que impedeixen de tenir-ne una visió completa. És situada a uns 200 metres del coll de la Basseta, a 1.680 m d'altura i a cinc quilòmetres al sud-est de les ruïnes. L'indret decanta les aigües a la vall de Castellbò i al Segre.

La nova ermita, sense ésser gran, és suficient per les necessitats actuals. Exteriorment, és de línia moderna i no desentona del paisatge. La teulada, a dues vessants, és de forta inclinació, per a resistir les nevades. El campanar, de forma triangular, és adossat a la part posterior de l'edifici, i també fa d'absis; i acaba amb un alterós vèrtex, amb creu i paral·lamps al damunt. La capella té prou finestrals perquè, durant el dia, penetri una bona claror a l'interior. Aquest és d'una escaient sobrietat, amb parets emblanquinades i bancs de fusta. La

imatge de sant Joan és de nova factura i està col·locada en una mena de cambriel elevat, al qual es pot accedir, quan convé, pels dos costats. Per evitar els furtis, dels quals se n'ha produït més d'un, la capella es manté tancada (la porta és metàl·lica) i actualment, per a visitar-la, cal demanar la clau a l'administrador del xalet de la Basseta.

S'hi celebren solament dos aplecs: el 24 de juny, per Sant Joan, i el 29 d'agost, per la Degollació de Sant Joan. La resta de l'any queda silenciosa i sols s'hi pot entrar demanant la clau. La devoció, que havia fet del vell santuari un lloc de pelegrinació i fervor popular, ha decaïgut força i es pot dir que, amb el canvi de lloc, va rebre una forta sotragada.

El projecte també preveia la construcció d'algun altre edifici i un hotel per tal d'aprofitar les excel·lències del lloc; però la idea no va arribar a prosperar i es va deixar en suspens. El refugi de la Basseta, inaugurat deu anys després, i convertit el 1976 en un confortable xalet, va suplir, en part, aquella idea, si bé molt més modestament. L'increment que havien adquirit les proves i competicions d'esquí feia necessari de comptar amb un refugi dins de la zona; un refugi que, per la pròpia insuficiència, fou més tard completat amb uns serveis bàsics que el convertiren en l'actual xalet.

Aquest xalet, senzillament acondiciat, va ser cedit per l'Ajuntament de Castellbò al Centre Excursionista de Catalunya, en administració, durant 15 anys. Hi ha servei de bar i restaurant. Té sala d'estar, amb una llar de foc circular al centre, menjador, i 10 habitacions amb sanitaris i calefacció, arreglerades

en un costat i altre del refugi, totes amb porta a l'exterior, i amb una capacitat total per a 40 persones (ampliable a 50), a més d'un dormitori comú o mansarda que s'usa durant la temporada d'esquí. Els dormitoris s'anomenen amb noms dels topònims més coneguts dels voltants: Sant Joan Vell, Santa Magdalena, Serra Seca, Coll de Leix, L'Orri, La Culla, Vall de Sant Miquel, Rubió, Roca Senyada i Ras de Conques. També hi ha l'habitatge de l'administrador i annexes per al servei. Té l'inconvenient que hi manca el subministrament elèctric públic, per la qual cosa depèn d'un grup electrogen.

La capacitat del xalet es posa a prova durant l'hivern, amb l'arribada dels esquiadors i la dels escolars que assisteixen als cursets que s'imparteixen a tots els de la comarca. Amb aquesta finalitat, l'accés des de La Seu es procura mantenir expedit. Durant l'estiu, costa d'omplir la seva capacitat.

L'indret de la Basseta, tocant al qual hi ha l'ermita, és magnífic: el bosc ofereix una petita clariana i deixa un ampli horitzó tot al volt del xalet. La llum diürna hi dura força, i les nits hi són bellíssimes; amb lluna, tenen una claror extraordinària: sense, la llum dels estels són una meravella. És un veritable parc natural, amb una font i amb taules i bancs de pedra escampats, recorregut per pistes força planeres, útils l'estiu, per a turistes i excursions a peu, i l'hivern, per a la pràctica de l'esquí de fons. És ben diferent de l'atractiu (més aviat feréstec) de l'antic emplaçament, on encara resisteixen les imponents ruïnes.

Actualment, quan es parla de Sant Joan de l'Erm, si no es vol generalitzar

tota la zona, cal precisar si es tracta del Vell o del Nou: de les ruïnes del santuari, prop del port de Sant Joan, o de la nova ermita construïda a cinc quilòmetres, junt al coll de la Basseta (que va voler significar la reconstrucció del primer). El famós santuari, el gran, l'històric, l'autèntic, és encara el primer. L'actual ermita, moderna, més petita, ben situada i d'aspiracions turístiques, té per ella sola un escàs poder d'atracció.

A la Basseta, les pistes es ramifiquen en totes les direccions: la que va al santuari Vell i a Montenartró (bastant acceptable, si no plou); la de La Culla, amb variants, que empalma amb la del tossal de L'Orri (no recomanable per a turismes); la del coll de Leix i Canturri (molt acceptable); la que baixa a Castellbò (bastant bona, i continua ben asfaltada fins a La Seu d'Urgell); la que s'eleva en direcció a la carena de llevant fins el coll de Seix (poc utilitzada); la de Santa Magdalena (acceptable fins a l'ermita, si no hi ha torrentades, i molt dolenta en la continuació al coll de Conflent; però bastant bona si es vol desviar a Tírvia); el camí que baixa a Romadriu pel barranc de la Basseta, ben fressat.

La pista de Castellbò, que empalma amb la C.1313, molt llarga (31 km), i la de Canturri, que empalma amb la C.146, de Sort a La Seu, bastant curta (10 km), malgrat les deficiències que tenen, són els millors accesos a la Basseta, amb turisme, des de La Seu d'Urgell i des de Sort. La pols i el fang, segons l'època, són els grans inconvenients que ofereixen; i ja seria hora, després de treure tanta fusta de la zona, amb els milions que això representa, que les convertissin en carreteres amb un bon

El xalet-refugi de la Basseta amb, a la dreta, la renglera de cambres amb porta a l'exterior. (Foto: Joaquim Bordons)

paviment. La de Montenaró, que empalma amb la C.147, és un recurs per sortir al nord. Totes les altres esmentades són recorreguts de gran bellesa forestal que travessen magnífics indrets i faciliten, l'hivern, excel·lents recorreguts amb esquís.

Les pistes forestals que ara hi ha, segueixen, en general, les mateixes rutes antigues amb poques variants; però, de vegades, es ramifiquen vers nous indrets del bosc, cada vegada més amagats, amb finalitats d'una explotació forestal que (així ho suposem) és sota el control de l'ICONA. Indrets abans totalment impenetrables per a l'excursionista corrent, han estat oberts els darrers anys per les excavadores als camions de la fusta; i alguns camins de ferradura i corriols que es ficaven pels boscos han desaparegut o han perdut llur utilitat en construir-s'hi a poca distància unes pistes trenca-paisatges que han destruït molts arbres, han remogut el terreny, han terraplenat zones de bosc i han deixat arreu senyals del tot incompatibles amb l'harmonia paisatgística.

Les excursions i les travessades tampoc no són com trenta o més anys enrera. Avui, per citar solament les dues excursions més típiques des de Sant Joan de l'Erm, anar de la Basseta a Santa Magdalena —que abans era una veritable aventura— es fa per una pista, sovint polsegosa, que es va obrir pel dret, travessant el bosc; i arribar-se al tossal de L'Orri —màxima altura de la zona i un extraordinari mirador—, travessant un seguit de boscos grandiosos, ha perdut bastant d'al·licient, perquè també hi porten algunes pistes, i trobem que, a dalt de la Torreta, s'hi

han instal·lat uns aparatosos conjunts de ferramenta que pertanyen a dos repetidors de TV, els quals s'han apropiat de l'indret. No ens hauria de sorprendre si aviat calgués un permís per acostar-s'hi.

6. Els boscos de Sant Joan de l'Erm

No es pot estar tractant de Sant Joan de l'Erm tanta estona sense parar l'atenció en l'extraordinari marc natural que sempre ha envoltat el santuari, i que va contribuir decisivament a la seva fama. Si la devoció al sant va atreure al santuari de primer els devots i vianants, la contemplació d'aquells indrets hi va atreure noves onades d'excursionistes i estiuajants que hi anaven atrets per la bellesa salvatge de la natura, representada pels boscos immensos, les barrancades mig ocultes i els pradells acollidors. Sojornaren allí i contribuïren a mantenir-ne la fama. Ambdós aspectes han estat sempre indeslligables.

A Sant Joan de l'Erm, tot i trobar-nos al cor d'un paisatge totalment muntanyós, no podem parlar de muntanyes perquè, aquestes, estan arreu cobertes pel bosc, el qual ho sobrepassa tot i suavitzava l'aspecte del terreny. Quan veiem que el bosc s'acaba i que sorgeix el paisatge geològic, és que ja sortim de la zona i entrem en altres demarcacions. Aquests boscos han assolit renom llegendari a tot Catalunya.

Alguns visitants d'antany ens han donat la impressió de despoblament arbori i destrosses en els arbres; però, a la vegada, coincidien a lloar l'extensió dels boscos i en l'admiració que els produïa llur espessor. Si Zamora ens parlava de zones gairebé ermes, un

segle després, Verdaguer cita els grans boscos d'avets malmesos pel torb; i Cot, el 1916, ens parla de «*gegants vius, arreu*» i de «*regió de grans boscos que entusiasma els excursionistes, atapeïts gegants que no deixen filtrar la llum del sol, avets gegantins, pins i bedolls*».

També alguna mena de malura haurà invadit manta vegada algun sector determinat. Tots poden haver tingut raó en llurs apreciacions; perquè, en un segle o més, el bosc es pot repoblar perfectament i d'arbres caiguts, tals i terrenys erosionats encara se'n poden veure, però no són la regla. En una foto publicada, de principis de segle, s'apreciava que els voltants de la Basseta eren un veritable erm, sense ni un sol arbre, mentre que ara estan ben poblats de pins magnífics.

La meua impressió sobre els boscos de Sant Joan de l'Erm, que he recorregut diverses vegades d'un extrem a l'altre, és d'exuberància.

Quan es parla dels boscos de Sant Joan de l'Erm, hom entén que són tots els que cobreixen la vessant esquerra del riu de Santa Magdalena, entre el Ras de Conques i el tossal de L'Orri, tots ells situats principalment a l'obaga, sense haver-hi solució de continuïtat en tota aquesta distància, i que s'estenen des del fons del riu fins als límits de la serra de Sant Joan; s'hi inclouen també les zones que cobreixen els vessants de La Culla, de la Basseta i del coll de Leix. Per a mí, aquesta massa forestal, formada de pi negre, pi albar i bastants avets, és extraordinària. Els avets fa anys que semblen estar en regressió;⁽⁸⁾ però en alguns indrets n'hem vist de bastant joves; i també hi abunden les colònies de bedolls.

Malgrat que sempre s'hi han efectuat tales que han aclarit certes zones, la més evident de les quals és la que es va fer en la vessant que cau damunt la Basseta i l'ermita nova (que ha estat aclarida potser en un 50 %), el bosc s'ha mantingut espès. Crec que, malgrat les tempestes i la destrucció (ara, la serra mecànica), la massa forestal és realment notable, i durant uns 20 quilòmetres no se'n pot apreciar una interrupció. Es calcula que el bosc ocupa més d'un 90 % de la superfície total de la zona. D'arbres gegants, caiguts per causes naturals, sempre n'hi hem vist que s'anaven assecant i podrint, però la boscúria a l'actualitat es manté compacta, i la repoblació espontània, molt abundant, sembla compensar les pèrdues. Podem dir que encara hi abunden les espècies de gran alçada i hi continuen existint troncs de pi i avet de notable circumferència. Molt pins són dretíssims i tenen un gruix considerable;

Camí de La Culla; podem veure-hi arbres de diferents generacions. (Foto: Joaquim Bordonas)

(8) Cristòfol Fragonals, el 1898, ja ens parla de la desaparició dels avets.

i bastants són de doble i triple tronc, que recorden el simbòlic Pi de les Tres Branques. I hi ha anat constatat, força esperançat, grans quantitats d'individus joves i de diferents mides, alguns dels quals tot just comencen a sobresortir d'entre la vegetació arbustiva. La supervivència d'aquests boscos sembla, doncs, assegurada.

Pels voltants de la Basseta, el pi hi és l'amo absolut. Per La Culla hi apareix el bedoll i hi abunden els avets. I a les proximitats del vell santuari, hi ha molts bedolls al bosc i d'altres que han arribat a invadir, de manera sorprenent, el clos interior de les ruïnes. En altres llocs, la pineda hi és immensa, i les colònies de bedolls amb prou feines arriben a matisar la foscor dels pins.

Entre els boscos, a les parts més humides i frondoses, els arbres són sovint abraçats per líquens i plantes

enfiladisses; el terreny es manté cobert arreu per una catifa molsosa i amb abundant gespa; i, quan arriba la tardor, hi ha força bolets. Sorpren la riquesa boletaire dels voltants de la Basseta, del coll de Leix, de La Culla i d'altres indrets del bosc, amb predomini dels rovellons, els quals, en anys de pluges normals, són una important font de riquesa per a la comarca i proporcionen crescuts beneficis als recol·lectors. Quan l'any és dolent, per manca de pluges, aquella gent ho acusa fortament.

I tot això és, també, Sant Joan de l'Erm, i forma part de la seva llegenda.

BIBLIOGRAFIA

A.E. AVANT (butlletí).— «Un dia al Santuari de Sant Joan de l'Erm». Novembre 1915.

BARTOMEUS, Antoni.— «Sant Joan de l'Erm». Butlletí CEC. Any 1905.

BARTOMEUS, Antoni.— «Sant Joan de l'Erm». Tip. l'Avenç. Barcelona, 1905.

BORDAS, Josep M.^a.— «Sant Joan de l'Erm». Revista de actualidades, artes y Letras. Barcelona, 27-XII-1958.

BORDONS i SERRA, Joaquim.— «La Coma del Burg y el Valle de Santa Magdalena». MONTAÑA. Desembre, 1967.

CARRERAS CANDI, F.— *Geografía General de Catalunya*. Volum de Lleida. Any 1907.

CASULLERAS, Marta.— «El Sant Graal a Sant Joan de l'Erm». MUNTANYA. Juny, 1976.

COT, Antoni.— *El Santuari de Sant Joan de l'Erm*. Butlletí A.E. Avant. Novembre 1916 i desembre 1916.

EDITORIAL ALPINA.— *Sant Joan de l'Erm*, guia cartogràfica. Granollers, 1982.

ERM, Joan.— «Sant Joan de l'Erm en el centenari del CEC». MUNTANYA. Juny, 1975.

FRAGINALS, Cristòfol.— «Excursió a Bagà, La Cerdanya, La Seu d'Urgell, Andorra, Sant Joan de l'Erm i Castellbò». Butlletí CEC.

Gran Enciclopedia Catalana. Volum 13. Barcelona, 1979.

Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Volum 16, pàgs. 119, 127. Fundació Enciclopèdia Catalana. Any 1984.

GURRI i SERRA, Francesc.— «Las dos ermitas de Sant Joan de l'Erm». MONTAÑA. Octubre 1958.

IGLÈSIES, Josep.— «De Castellbò a Rialb per Sant Joan de l'Erm, l'Any 1788». MONTAÑA. Set-Oct. 1968.

LLUÍS, Joan.— *El meu Pallars*. Volum III. Ed. Barcino. Barcelona 1967.

JOLIS, Agustí.— *Sant Joan de l'Erm. Inauguració del xalet-refugi de la Basseta*. MUNTANYA. Abril, 1977.

JOLIS, Agustí.— *Pallars-Alt Urgell*. Guia. Edit. Montblanc. Barcelona, 1980.

MUNTANYA, (revista).— «Els Campionats d'Espanya d'Esquí Nòrdic a Sant Joan de l'Erm». Abril, 1971.

RAFA, A.— *Un altre concepte d'estació d'esquí*. MUNTANYA. Desembre, 1971.

UDINA, Carles.— «Informe sobre les possibilitats climatològiques...» MUNTANYA. Pàgs. 533 i següents. Desembre, 1977.

VERDAGUER, Jacint.— *Excursió a l'Alt Pallars*. Barcelona, 1883.

ZAMORA de, Francisco.— *Diario de los viajes hechos a Cataluña. Octava salida: Viaje al Valle de Aran y Andorra*. Curial. Barcelona. 1973.

Nota final:

Els articles relacionats amb Sant Joan de l'Erm exclusivament dedicats a l'esquí són relativament freqüents a la Revista MUNTANYA des dels anys 70. Solament hem esmentat els que aporten quelcom d'interès per al coneixement de la zona.

II CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA

Anna Borbonet

El dia 30 de juny de 1985 tingué lloc, a la sala «Abat Copons», del monestir de Poblet, l'acte de convocatòria del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, que es desenvoluparà en diversos indrets dels Països Catalans a la primavera de 1986. Intervindran en el

Congrés les delegacions territorials d'Andorra, el Principat, l'Alguer, Aragó, Catalunya-Nord, el País Valencià i les Illes Balears. Nombroses entitats catalanes de tota mena, entre les quals hi ha el Centre Excursionista de Catalunya (membre de la Comissió

Organitzadora), li donen suport.

L'obertura del II Congrés Internacional de la Llengua serà a Palma, el dia 30 d'abril de 1986; i entre els actes més destacats cal esmentar: a Barcelona, inauguració de l'exposició d'Artistes Catalans, conferències de romanistes i catalanòfils estrangers a cent poblacions de les terres de llengua catalana i d'una manera simultània, sessió conjunta de les set àrees científiques previstes, actes en honor dels congressistes estrangers, etc. i l'acte de cloenda, amb un homenatge a la diversitat que les llengües, a Barcelona el dia 11 de maig. Remarquem, com a fet important, la promoció que aquest Congrés farà de la publicació del llibre blanc de la unitat de la llengua catalana, que serà elaborat per cinc romanistes estrangers.

A continuació, reproduïm l'interessant parlament que el Dr. Antoni M.ª Badia i Margarit, president de la Comissió Organitzadora féu, a Poblet, el dia de la presentació del Congrés.

II CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA. CONVOCATÒRIA

Els esforços del moviment cultural del Principat, del País Valencià i de les Illes Balears, encaminats al llarg del segle XIX a reconstruir la unitat literària de la llengua comuna, la llengua catalana —tasca en la qual excel·lí Marià Aguiló—, expliquen l'ampli ressò de la Lletra de Convit de mossèn Antoni M. Alcover (1901). En aquest manifest, adreçat a

**// CONGRÉS IN
TERNACIO
NAL·DE·LA·
LLENGVA·
CATALANA·
MCMVI 86**

tots els qui estimaven aquesta llengua catalana —a tots els qui parlen, a tots els qui estimen aquesta llengua, diguen-li mallorquina, catalana, valenciana, llemosina, rossellonesa, pel nom no ens hem de desavenir— el filòleg mallorquí els invitava a col·laborar a la confecció, entre tots, d'un diccionari complet de la llengua. Cosa realment insòlita: tothom, incloent-hi, doncs, l'«home del carrer», era atret a una empresa tècnica que arreu és feta per especialistes. Tanmateix fou així: poc temps després, centenars de persones redactaven paperetes i més paperetes amb destí al diccionari projectat.

Conscient del seu poder de convocatòria, l'infatigable mossèn Alcover proposà la celebració del PRIMER CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA, que es reuní a Barcelona, el mes d'octubre de 1906, i tingué un èxit esclatant pel que fa a la col·laboració ciutadana: més de tres mil inscripcions palesaven la voluntat col·lectiva d'aconseguir els drets més elementals i, abans de cap altre, el de normalitzar la llengua pròpia. Per a la majoria dels participants —entre els quals cal esmentar Pompeu Fabra, Joan Maragall, Teodor Llorente, Lluís Fullana, Miquel Costa i Llobera i Llorenç Riber—

el congrés de la Llengua no era sinó una part de tot un conjunt: l'esforç de redreçament nacional dels països integrats en la nostra àrea lingüístico-cultural. A part de l'obligada tasca filològica, aquell Congrés obrí les portes a temes que avui pertanyen a la sociolingüística. I això, tant per congruència científica com per la pressió de la massa de congressistes, els quals, no essent especialistes, se sentien moguts per la defensa i la realització de la llengua.

A partir de 1906, i paral·lelament a d'altres no menys essencials per a la recuperació dels països de llengua catalana, començà a esdevenir realitat la *normalització* de la nostra llengua; és a dir, fer-la d'ús normal, «indefinidament apta» (segons l'expressió de Carles Riba). L'any següent era fundat l'Institut d'Estudis Catalans [1907], una de les finalitats primordials del qual era la investigació i la fixació de la llengua. L'any 1911 era creada, dins l'Institut, la Secció Filològica, que tot seguit es preparà per al descabdellament de la reforma que coneixem amb el nom del seu principal artífex, Pompeu Fabra.

La normalització de la llengua requeria primerament, si hom pretenia que fos eficaç, la *normativització* (establiment de

regles per al seu ús). Aquesta tingué les tres etapes de l'ortografia (1913), la gramàtica (1918) i el diccionari normatiu (1932), que representaven l'angle *tècnic lingüístic* d'aquest procés. Una vegada establerta la llengua, la normalització en quedava molt simplificada: la llengua catalana ja formava un tot coherent.

La Generalitat de Catalunya (1931) recollí i consolidà els fruits ja força madurs del procés al·ludit. El català hi era la llengua d'ensenyament, dels mitjans de comunicació, fins i tot de l'administració; i, havent estat reconeguda com a llengua cooficial amb el castellà, assolí un rang social de normalitat. És cert que els altres territoris del domini lingüístic no havien atès un nivell tan alt dins la normalització, però no ho és menys que s'hi apropaven a un ritme creixent. A les Illes Balears, on els escriptors acceptaren majoritàriament les normes de l'Institut, l'Associació per la Cultura de Mallorca i altres institucions impulsaven un estatut que reconegués els drets de la pròpia llengua, cada vegada més coneguda i estudiada. Al País Valencià, el 1932 eren subscrits els acords ortogràfics de Castelló de la Plana per les principals institucions culturals, com «Lo Rat Penat» i el Centre

de Cultura Valenciana i tantes altres meritòries entitats, així com per destacades personalitats del món intel·lectual, entre les quals Lluís Fullana mateix.

Semblava que, després de cinquanta anys d'esforços, l'ús de la llengua catalana estava assegurat. Tanmateix, encara hauria de viure l'època més dura de tota la seva història. La revolta de juliol de 1936 i la guerra que en fou conseqüència (1936-1939) desembocaren en el cessament pràctic de tota manifestació pública, oral o escrita, en llengua catalana, contra la qual es va desencadenar una persecució de tots ben coneguda, de conseqüències funestes per a la nostra cultura i per a la nostra mateixa intensitat, però mantenint tothora uns condicionaments negatius per a la supervivència de la llengua.

La normalització s'interrompé. És més: no sols deixà d'existir, sinó que, com més temps transcorria, més difícil es feia de recuperar les posicions perdudes. Mancada per complet d'autogovern, la nostra societat no pogué oferir, ni a la població autòctona ni a la que arribava en proporcions abans inimaginables d'altres àrees culturals, l'accés normal al coneixement de la llengua catalana.

Això no obstant, la llengua no morí. La tasca duta a terme en el terreny de la *normativització* (ortografia, gramàtica, diccionari) romanien en tant que obra feta i res no la podia esborrar. L'interès i la tenacitat dels qui s'hi mantingueren fidels —als països de llengua catalana mateixos i des de l'exili— es feren sentir damunt l'engranatge de la dictadura, i el llibre català tornà a poc a poc als aparadors i pogué tenir ja un cert influx social cap al 1960.

Paral·lelament a les activitats editorials, els cursos de català organitzats per entitats no oficials (sovint anomenats de «valencià», de «mallorquí», de «menorquí» o d'«eivissenc» al País Valencià i a les Illes Balears) jugaren un paper transcendental en la recuperació de la llengua: clandestins i dissimulats primer, després tolerats (fins arribar a ésser reconeguts i fins i tot encoratjats a les acaballes de la dictadura), aquests cursos salvaren la continuïtat. D'altra banda, l'esclat de la «nova cançó» i diverses campanyes ciutadanes —«Català a l'escola», «Volem bisbes catalans», etc.— contribuïren a una saludable reacció a favor de la recuperació de la llengua.

Entre 1970 i 1980 la llengua catalana féu progressos a pas de gegant, sobretot a partir de la transició política (1975), que s'han vist coronats amb el reconeixement de la seva oficialitat, al costat del castellà, en els estatus d'autonomia de Catalunya (1979), del País Valencià (1982) i de les Illes Balears

(1983), y amb mesures de protecció oficial a Andorra i a la Catalunya francesa.

Bé que aquest nou marc jurídic es presenta molt més favorable a la normalització lingüística, cal que no oblidem que tota normalització no depèn tant d'unes disposicions legals favorables com de les actituds, de la voluntat i dels usos lingüístics del cos social. I en aquest aspecte els problemes i entrebancs són encara molt greus i continuen amenaçant la pervivència de la llengua catalana com a instrument d'ús normal i, fins i tot, com a llengua viva. Com a conseqüència dels llargs anys sense escola, sense mitjans de comunicació i sense cap rang social de la llengua, una gran massa és encara sotmesa als prejudicis derivats de la situació de diglòssia i la seva actitud n'és profundament condicionada; la llengua literària i la llengua parlada, erosionades constantment per les llengües en contacte, s'han anat divorciant fins a límits perillosos; es manté un percentatge molt elevat d'analfabets en el propi idioma; la integració lingüística dels immigrants és difícil i requereix una tasca incessant i delicada, que no es pot dur a terme sense un estudi acurat i profund de la qüestió; els mitjans de comunicació, tot i els modestos guanys aconseguits, encara se serveixen majoritàriament del castellà i contribueixen a refermar la situació diglòssica; l'establiment de la llengua «estàndard» continua suscitant controvèrsies i ferint susceptibilitats... A totes aquestes qüestions, i a moltes d'altres que demanen propostes de solució urgents, cal afegir els intents de segregació idiomàtica, aliats sovint des de determinats centres de poder, que, per tal de satisfer interessos polítics, pretenen de fer creure en l'existència de tres llengües diferents, com si —deixant de banda les pures qüestions de noms— no fossin parts d'una de les llengües romàniques més unitàries.

Tot plegat confirma que la normalització sociològica de la llengua catalana topa encara amb obstacles molt importants.

En considerar, doncs, els problemes d'ús lingüístic que ens afecten avui, arribem a la ferma conclusió que la nostra societat ha de proferir un gran crit. Molt diferent del de 1906, certament, perquè les circumstàncies són ben altres avui, però tan crític com el d'aleshores.

Som ben conscients que un congrés estrictament lingüístic no tindria avui cap sentit. El redreçament de la llengua i la seva codificació gramatical i lèxica esdevingueren una realitat en el decurs del primer terç d'aquest segle, després del Congrés de 1906 i en bona part esperonats per aquest. D'altra banda,

l'estudi intern de la llengua en si, sempre inesgotable, té en l'actualitat uns canals específics, tant a nivell nacional com internacional, que fóra absurd i redundant tractar d'interferir.

Si cal descartar, però, la conveniència i l'oportunitat de fer un segon congrés de la llengua des de l'angle lingüístic, ben altrament jutgem la conveniència i l'oportunitat de convocar un segon congrés sobre els usos de la llengua, és a dir, un congrés de sociolingüística. La consideració de la multitud de qüestions crucials i de plantejament urgent que d'aquest punt de vista n'afecten la vida mateixa, en justifiquen amb escreix la convocatòria.

Un congrés de sociolingüística com el que proposem és, ha d'ésser, tan científic com un congrés de lingüística. Per tant, la seva tasca haurà d'aspirar al més alt nivell possible. Remarquem, de més a més, que la nostra lingüística serà la primera gran beneficiària d'un congrés de sociolingüística. I així és: si la llengua tenia un dia tals dificultats d'ús, que la seva supervivència en restés amenaçada, la lingüística ja només podria estudiar-la tècnicament com una llengua morta. En canvi, si un congrés de sociolingüística analitza situacions i proposa fórmules de viabilitat per a la llengua catalana, la seva supervivència pot restar-ne assegurada.

Per tot això, i com a conseqüència de les reflexions que han estat exposades, la Comissió Organitzadora del Congrés, formada per entitats representatives de les terres de llengua catalana, convoquen el SEGON CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA, que serà celebrat durant l'any 1986, per tal de tractar, dins el marc científic de la sociolingüística, els problemes i les qüestions relacionats amb els usos de la nostra llengua.

Com a contigus concrets, proposem les següents àrees generals:

1. Plantejament i processos de normalització lingüística.
2. Sociologia de la llengua.
3. Lingüística social.
4. Mitjans de comunicació i noves tecnologies.
5. Llengua i dret.
6. Llengua i ensenyament.
7. Història de la llengua.
8. Secretariat de Coordinació entre les àrees científiques.

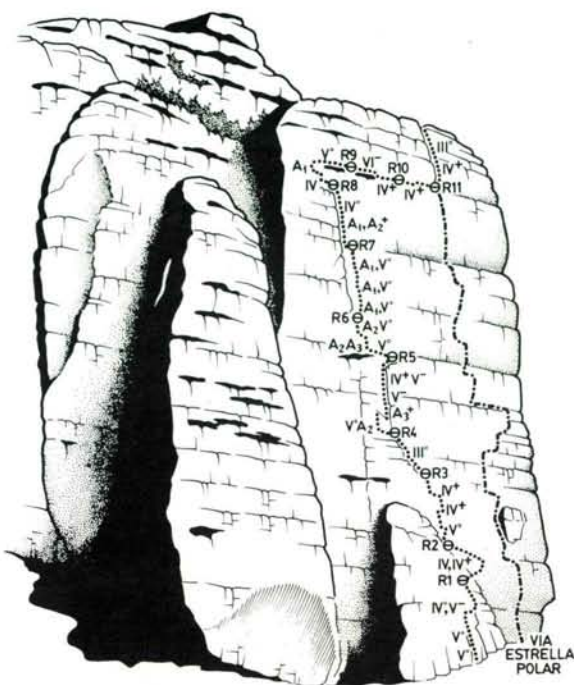
Desitgem i confiem que, així com el Congrés de 1906 fou l'estímul i el punt inicial de la *normativització* de la nostra llengua, aquest SEGON CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA esdevindrà un estímul per a la plena normalització sociològica.

LA COMISSIÓ ORGANITZADORA

Reial Monestir de Poblet
30 de juny de 1985

ROQUES DE BENET

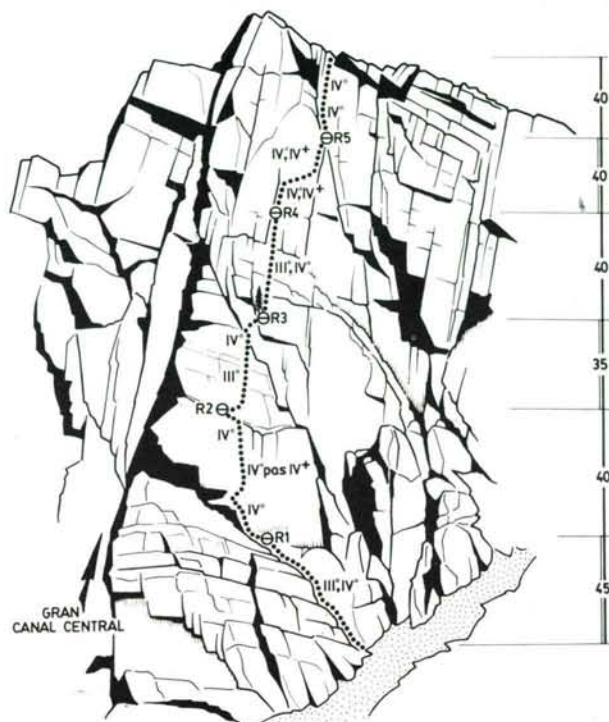
(Cara NO)

Via «Cassiopeia»
375 m. ED⁻ A3

1.^a asc.: 8 juny 1985
per: Carlos Asensio i Oriol Batallé

VALL DE S. NICOLAU (Agulla occ. de Delluï)

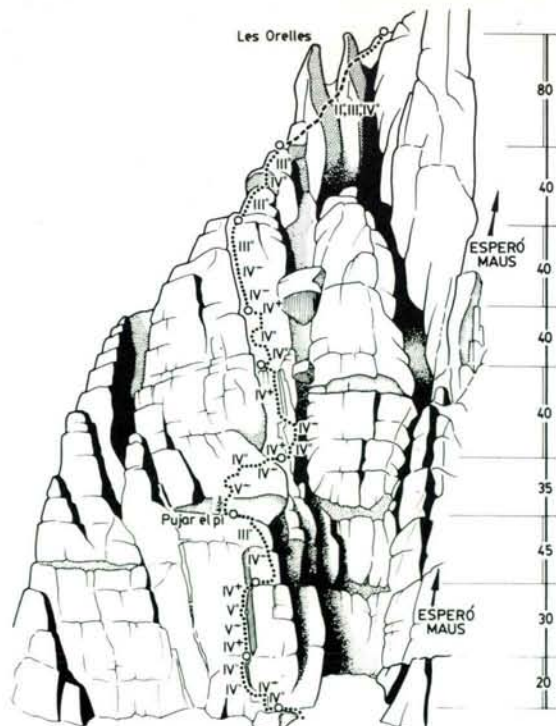

Via de «Les plaques»
235 m. D⁰

1.ª asc.: 12 juliol 1985
per: J. Jover, Núria i G. Pau

SERRA DEL CADÍ

(Roca Punxeguda)

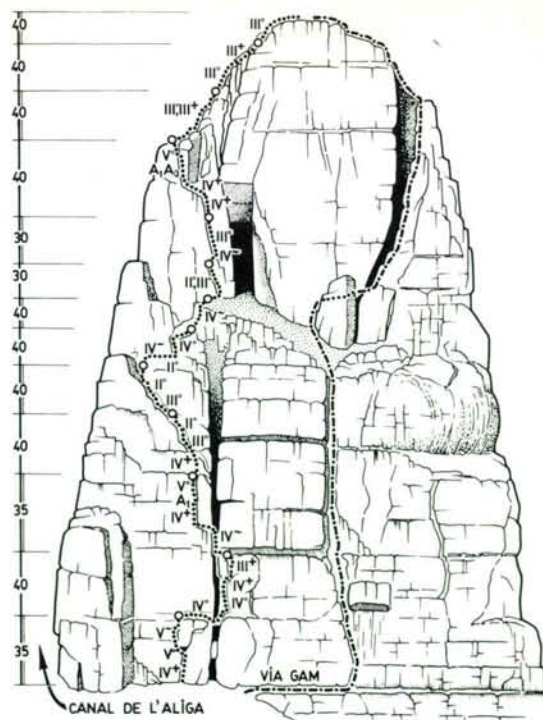

Esperó «Orson Welles»
400 m. MD⁻

1.ª asc.: 13 octubre 1985
per: Carles Lalueza i Jaume Matas

SERRA DEL CADÍ

(Roca del Migdia)

Via «La Catedral del Migdia»
500 m. MD⁰

1.ª asc.: 6 agost 1985
per: Carles Lalueza i Jaume Matas

ESPELEOLOGIA

Miquel Bosch i Serra

Algèria

Un equip català, format per membres de l'ECG, ha assolit la cota -1.007 m a l'*Anou Ifllis*. Aquest és el primer -1.000 d'Àfrica, cosa per la qual felicitem ben cordialment els nostres companys.

L'objectiu era passar un sífó a la cota -975 (-992 m segons una altra topografia). La sorpresa, per als catalans, fou quan trobaren que la galeria no sifonava, i que possiblement no havia sifonat mai (?). Aleshores, els exploradors, que havien baixat equips d'immersió fins a aquella cota, davallaren 32 m per una galeria inclinada, amb ressals, fins a la boca d'un nou pou on no pogueren baixar per manca de material.

Prenent la cota més conservadora com a bona, el desnivell total és de -1.000 m. Per això, novament felicitem l'E.C.G.

Estat Espanyol

● El propassat dia 30 del mes d'octubre, moriren en accident d'immersió al *Pozo del Infierno* (Vegacervera, Lleó) els espeleòlegs malaguenys Federico Ruiz, del C.E.M. i José Mª Gutiérrez, president de la Federació Andalus d'Espeleologia, membre del G.E.S.S.E.M., i actiu corresponsal del C.D.E. Aquest darrer era bon amic de molts membres de l'ERE, amb qui realitzà campanyes a la Sima GESM, Wit

Tandoum, Canàries i Algèria.

Tots dos eren experts espeleo-bussadors, i anaven correctament equipats. Els seus companys rescataren un dels cossos; l'altre fou recuperat per membres del S.T.D., de Madrid, i de la Coordinadora de Rescats Especials de la Generalitat de Catalunya.

● Després de superar, evitant-lo, el sífó terminal de la *Sima A-11* (Circ d'Armenya, Cotiella) els companys del SIS del CET, i de l'ERE de l'AEC, han retrobat el riu de la cavitat al voltant de la cota -460 m. Les perspectives de continuació són bones i encoratjadores. (Comunicat per Pau Pérez, Barcelona).

● Organitzat per la F.A.E. i l'Espeleoclub «Almería» i amb el patrocini de l'Excma. Diputació Provincial de Almería i de l'Ajuntament de Sorbas, se celebrà, durant els dies 12 i 13 d'octubre, una trobada en el Carst en guix d'aquella localitat. Això és part d'una campanya a nivell estatal (recollida de firmes, fullets, etc.) per a demanar-ne la protecció enfront de l'incontrolat avenç de les pedreres que aprofiten aquest material. Cal remarcar la importància biològica de la zona, que reuneix clars valors de tipus climàtic, paisatgístic, vegetal, faunístic i etnològic. Tot això, a més de la seva importància geològica i espeleològica, puix es tracta d'un dels millors exemples de carst en roques evaporítiques de tot Europa.

Entre les cavitats més importants que s'hi troben, cal remarcar:

● Per fi es coneixen els resultats de la campanya d'estiu del 1984 a Larra, a cavall entre els Estats espanyol i francès. A la *Gouffre Lonne Peyret*, el SC Blois ha remuntat la Rivière du Grand Galop, al llarg de 1.500 m en direcció a la *Gouffre du Pas de l'Osque*. Ambdues cavitats continuen i una eventual unió depassaria la cota -1.000 m. Hi ha, però, la possibilitat de la sorpresa per part de l'AP 323, situat sobre la mateixa línia i molt més alt que la segona cavitat citada, que ha estat explorat fins a una estretor de glaç, amb fort corrent d'aire, a la cota -150 m.

● Malgrat que actualment és l'entrada més alta possible (2.269 m) a la PSM, amb fortíssim corrent aspirant, l'exploració del *Trou des Gugusses* es troba aturada a -145 m per la impossibilitat de realitzar una desobstrucció de gran importància.

● L'avenc *M. 413*, únic accés actual al riu Z o a un dels seus afluents, ha estat explorat fins a -435 m, en una zona de laminadors molt actius. A la branca de dalt, s'han remuntat més de 1.500 m fins a sota del Pic d'Anie, on el riu encara vehicula un cabal de 50 l/s; per tant, agafa molt d'interès la prospecció dels vessants est i sud-est del pic d'Anie. Altres cavitats referents a aquest suposat riu Z es troben obstruïdes o acaben a cotes inferiors; així: *M.405*, a -190 m; *M.414*, a -352 m i -340 m en dues branques; *L.5*, a 350 m; *C.108*, a -180 m i -170 m; i *C.2*, a -365 m.

França

El GLPS, amb la col·laboració de nombrosos membres de la FFS i de la FFESSM, ha assolit els 3.100 m de distància a la *Source de la Doux de Coly*. La cota final és -32 i el punt baix del sífó és a -57 m; tot això sense haver trobat cap bossa d'aire. Per a fer-ho han utilitzat dos propulsors «Aquazep» acoplats, i una barreja ternària de gasos.

Filipines

Dues expedicions, una francesa i una altra italiana, han realitzat diverses exploracions en el carst de *Sagada*, a l'illa de Luzon. Els resultats poden resumir-se així: topografia de més de 4.000 m a *Lomyang - Sumangin - Lapitan - Crystal Cave*, amb sis boques i gran possibilitat d'exploració, malgrat que no s'hi ha trobat cap continuació en direcció a *Dila-eò*, que té més de 2.000 m de galeries. Aquesta última cavitat és separada de la *Balanagan Cave* (més de 2.600 m) per un sífó; la connexió, que sembla prou fàcil, donaria un sistema proper als cinc quilòmetres de recorregut. També s'han explorat 2.000 m a la *Tangeb Cave* i un nombre molt elevat de dolines i cavitats menors.

Itàlia

● Una nova entrada al *Pozo della Neve* ha estat descoberta des de l'interior de l'avenc i localitzada ext. mitjançant ràdio-detecció. Així, la fondària de la cavitat passa a ser de -895 m, i el recorregut, proper als 5 Km.

● Membres de diversos clubs han realitzat finalment la unió entre el *Complesso Michele Gortani* i l'*Abisso Davanzo*. Si bé el desnivell resta el mateix (-920 m), el recorregut passa a ser de 13 Km.

● La C.G.E. Boegan, de Trieste, ha explorat durant l'hivern passat l'*Abisso Paolo Fonda* fins al seu sífó terminal, a -700 m. La cavitat conté un P 286, i acaba en un important col·lector subterrani.

● Per la seva part, i en el mateix massís de Monte Canin, el Gruppo Triestino Speleologi ha perllongat l'*Abisso Karl Seppenhof*, de -480 m, fins a -690 m. L'exploració continua amb molt bones perspectives.

ACTES

RAMON PUJOL I
ALSINA, GUARDONAT

El dia 24 d'octubre, el

PRINCIPALS CAVITATS DEL CARST EN GUIX DE SORBAS (ALMERIA)

Nom	Recorregut (m)	Desnivell (m)
1- Sistema Covadura	4.245	-126
2- Cueva del Agua	2.500 (aprox)	-50
3- Cueva del Tesoro	1.890	-52
4- Cueva del Peral	1.800	-36
5- SO-21/32 CAM	1.360	-54
6- Cueva Lapo	1.075	-94
7- Cueva del Yeso	1.050	---
8- V-3/V-4 SIS	960	-32
9- Sima del Campamento	825	-122
10- Sima del Coral	800 (aprox)	-130 (aprox)

nostre consoci i ex-directiu, Ramon Pujol i Alsina, va ser guardonat amb el Premi Jaume I d'Actuació Cívica Catalana. L'acte del lliurement va tenir lloc al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona. Amb aquesta distinció, segons el Jurat, li premiaven el servei a la col·lectivitat, de ser propulsor i integrant de nombroses entitats cíviques, com l'Orfeo Català, el Centre Excursionista de Catalunya i l'Arxiu de la Masia Catalana, etc.

Nosaltres, des d'aquesta columna, creiem que el nostre consoci, per la seva llarga trajectòria encoratjadora, pel seu historial patriòtic, per la seva abnegada i dilatada dedicació al mestratge excursionista, pel seu testimoniatge constant de servador de la nostra cultura, llengua, tradicions i identitat nacionals, aquesta distinció podien haver-li atorgat ja la primera vegada que es van instituir aquestes distincions.

L'entitat celebra amb joia aquest reconeixement. Sabem que el bon amic Pujol dirà que no n'és mereixedor, tota vegada que sempre ha fet allò que ha cregut més adient i just per a Catalunya, perquè aquest es el seu tarannà i la seva manera de viure. Tots sabem que procedeix de bon bressol i que, durant tota la vida, ha procurat envoltar-se de persones afins, amb les quals ha lluitat per la pàtria que els va veure néixer.

Felicitem el Jurat que ha sabut reconèixer els mèrits que, en el cas del nostre consoci, s'albiren generosament. També ens plau destacar la satisfacció de l'Entitat per aquells amics del Centre que han estat guardonats en companyia del nostre consorci: Osvald Cardona, poeta i publicista; Josep Deloncle, creador i conservador del Museu «La Casa Pairal», de Perpinyà; i Jordi Mir, excursionista integral, publicista i assessor lingüístic.

A tots, l'enhorabona!

M.M.

VETLLADA D'HOMENATGE ALS COMPONENTS DE L'EXPEDICIÓ VENCEDORA DE L'EVEREST

El dia 5 de novembre va tenir lloc, a la Sala d'Actes de la nostra entitat, una vetllada d'homenatge als components de l'expedició vencedora de l'Everest.

La Junta Directiva va acordar per unanimitat, al seu dia, d'atorgar la Medalla del Centenari del Centre a cadascun dels membres de l'expedició catalana, i també a la Caixa de Barcelona, patrocinadora de l'anterior primera temptativa i d'aquesta segona victoriosa, ja que, sense aquesta aportació econòmica, no s'hauria pogut realitzar una tal gesta alpinista.

L'acte de lliurament de les medalles fou presidit pels senyors J.L.I. Vilaseca, director general d'esports de la Generalitat de Catalunya, J. Garrigós, president de la F.E.E.C., J. Comas de la Caixa de Barcelona, i pel nostre President.

A les vuit del vespre, la Sala d'Actes ja es trobava completament plena d'associats i simpatitzants que volien veure i escoltar una vegada més els conqueridors del cim més alt de la Terra.

Va obrir l'acte Conrad Blanch, amb paraules d'elogi envers la nostra entitat, a l'escalf de la qual es va gestar l'expedició. I, conjuntament amb el seu company Òscar Cadiach, comentaren, per primera vegada a casa nostra, una sèrie de diapositives de color d'aquella expedició.

Acabades les transparències, el nostre President féu un mesurat parlament, adreçat tant als qui érem a la Sala com als mateixos expedicionaris, sense deixar de comentar la vàlua de l'ajuda de la Caixa de Barcelona i, en més petita mesura, l'aportació d'algunes cases comercials catalanes. El senyor Sala va manifestar també que la vetllada era propícia per a recordar dos

consocis desapareguts a l'Himalàia, Enric Font i Pere Aymerich, que havien planejat la conquesta de l'Everest amb els expedicionaris vencedors. A ells, doncs, també se'ls considerava mereixedors d'una distinció-record, i la Junta Directiva, de comú acord amb el cap de l'expedició, decidiren d'atorgar la medalla als familiars dels malaguanyats alpinistes que en tantes ocasions havien demostrat la seva estima a la nostra entitat, col·laborant-hi de forma desinteressada durant força anys, i procurant deixar sempre ben alt el nom de l'entitat i Catalunya.

Tot seguit parlà el senyor Vilaseca, qui va destacar la gran coordinació sistemàtica de l'equip, la seva capacitat tècnica i el seu patriotisme al servei de la nació catalana. Una prova evident ho era l'haver deixat al sostre del món la nostra bandera.

El senyor Garrigós va manifestar que la gesta era el triomf de l'alpinisme català i que, en nom de totes les entitats catalanes que ell representava, tenia el goig de felicitar-los una vegada més (i aquesta vegada al local del C.E.C.) de forma entranyable, ja que el nostre Centre era el bressol de l'alpinisme català.

A continuació es féu el lliurament de la distinció a cada expedicionari i al representant de la Caixa de Barcelona, així com als familiars dels amics absents, E. Font i P. Aymerich.

Finalment, Conrad Blanch, en nom dels expedicionaris va agrair-ho i va repetir, una vegada més, que el triomf era una tasca de tot l'equip, i que van assolir el sostre del món no pas els escollits prèviament, sinó que el destí i les circumstàncies van fer possible que, aquell 28 d'agost, es trobessin més a prop del cim els companys Cadiach, Sors i Vallès.

Com a cloenda d'aquesta crònica, ens plau detallar els noms dels expedicionaris socis de la nostra entitat. Són: Conrad Blanch, Òscar Cadiach, Jordi Canals, Lluís Gómez, Xavier Pérez, Antoni

Ricart, Miquel Sánchez i Carles Vallès.

Felicitem des d'aquesta parcel·la, a pocs metres del nivell del mar, els amics que han pogut posar la nostra ensenya d'identitat als 8.848 metres.

M.M.

DESCOBRIM LA NATURA

Amb aquest títol, vam poder presenciar a la Sala d'Exposicions de la nostra entitat, del 31 d'octubre al 14 de novembre, un treball didàctic molt ben il·lustrat i ambientat, en el qual es van poder contemplar petjades i excrements d'isard, senglar, cabra salvatge, eriçó, ermini, os bru, perdiu blanca, o nius i ous de milà, pardal, oriol, mallarenga, tord, o bé egagròpiles d'òliba, pinyes i fruits rosegats per ratolins, esquiroles, pica-soques, trenca-nous, o plomes de voltor, de gaig, puput, pinsà, xoriguer, astor, gall fer, etc. També closques de tortuga, pells de serp, cranis de conill, isard, guineu, picot, etc.; i llibres de rèptils, ocells, guies pràctiques, dibuixos, il·lustracions, mapes, plànols d'espais naturals, fotografies de color dels llocs més adients per a poder observar la fauna i les seves senyals, com poden ser-ho els aiguamolls de l'Empordà, els deltes del Llobregat i de l'Ebre, els Pirineus, etc.

La intenció de l'exposició no fou cap altra que la de despertar el jovent en el coneixement de la natura dins l'especialitat del món dels animals i de l'equilibri natural del seu entorn.

Podem dir que fou un objectiu aconseguit, ja que vam poder comprovar que havia despertat la curiositat i que l'interès hi va anar augmentant cada dia. Fórem, també, moltes persones que en férem elogis i que manifestàrem el desig que l'exposició fos itinerant.

Felicitem els companys A. Rafa, F. Kirchner, M. Sala, B. Garrigós i T. Carulla, realitzadors d'una tan meravellosa exposició, i desitgem que les sortides previstes als hàbitats

d'aquests animals tinguin el ressò que els organitzadors n'esperen.

M.M.

DISTINCIÓ AL SENYOR LLUÍS PUNTÍS I PUJOL, EX-PRESIDENT DEL CENTRE

El dia 9 de maig d'aquest any, el senyor Lluís Puntís, ex-president del Centre Excursionista de Catalunya, fou distingit pel President de la Generalitat de Catalunya, M.H. senyor Jordi Pujol, amb la Placa de la Direcció General de l'Esport, en el transcurs d'un sopar d'homenatge que un grup de socis organitzà amb molt de goig, per a demostrar-li llur estima. La distinció (per cert, ben merescuda), hem de creure que era un premi a la gestió realitzada a la nostra entitat des de la Secció de Muntanya, de primer, passant per la Direcció del Centenari, i pels vuit anys últims com a President de l'entitat (4-XII-1976, 6-XII-1984).

Foren mes de dos-cents els socis que van acudir al restaurant de l'Escullera del Port de Barcelona, entre els quals hi havia el president actual, senyor Josep Mª Sala i Albareda, acompanyat d'alguns membres de la Junta Directiva.

El senyor Jordi Pujol fou acompanyat per la seva muller, Marta Ferrusola, i pel senyor Lluís Vilaseca, Director General d'Esports així mateix amb la muller.

En un moment del sopar, va encetar l'espai dels parlaments el senyor Antoni Grífol qui, en nom dels socis organitzadors, oferí l'homenatge i llegí diverses adhesions rebudes. Tot seguit, el senyor Josep Mª Sala féu un breu parlament, aparegut ja en aquesta revista (agost), amb què glossà alguns fets remarcables de la gestió desenvolupada per l'homenatjat al llarg dels anys, en profit de l'entitat.

El senyor Jordi Pujol, per la seva part, elogià l'actuació cívica i patriòtica de l'homenatjat, així com la feina feta amb voluntat de servei, bona fe i de forma

deinteressada, tan necessària per a la reconstrucció de Catalunya. Agraí repetidament a Lluís Puntís i a la seva muller, Marga Cardona, el treball realitzat en aquest sentit, durant tots aquests anys dedicats al Centre, i els encoratjà a continuar fent-ho, des de les tasques que se'ls puguin oferir.

Lluís Puntís enlaira complagut l'obsequi dels amics.

Lluís Puntís, finalment, agraí a tothom no solament l'homenatge, que el considerava generós, sinó també l'escalf i el suport de tants socis i col·laboradors amb els quals ha pogut comptar (a més dels rebuts dels seus companys de Junta Directiva), així com el de les institucions catalanes, entitats i empreses que li havien fet planera la tasca.

Del seu parlament se'n va desprendre que les satisfaccions sempre foren superiors a les desplaences, i els encoratjaments a les defallences. Els qui hem treballat prop d'ell, sabem com n'és d'enorme la seva capacitat de treball i de lliurament.

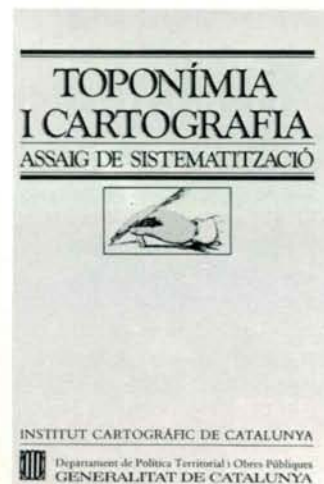
Lluís Puntís fou obsequiat també pels seus amics, presents a l'acte, amb una pedra de la muntanya de Montserrat, artísticament decorada, per l'orfebre senyor Capdevila, amb una diguem-ne selecció de símbols que, d'alguna manera, li recordaran la feina feta.

Fou una vetllada reeixida,

que ens plau recordar i de la qual creiem que en cal una constància escrita, per si un dia tenim la sort de tenir entre les mans la història de la nostra entitat: una obra que hom troba a faltar.

M.M.

BIBLIOGRAFIA

TOPONÍMIA I CARTOGRAFIA. ASSAIG DE SISTEMATITZACIÓ. Sèrie Manuals, n.º 1. 140 pàgs. Institut Cartogràfic de Catalunya. Barcelona 1985.

Aquest llibre exposa la normativa adoptada per l'Institut Cartogràfic de Catalunya, en la seva tasca de recollida i transcripció de topònims. Les normes podrien ser unes altres, tan vàlides com les adoptades, però calia disposar d'un criteri unificat per tal d'evitar divergències inútils. La Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans ha revisat aquesta normativa, i proposa que sigui adoptada per a la cartografia de tots els Països Catalans. Aquest treball, doncs, va més enllà de la simple codificació tècnica: és el complement, per a la cartografia, de les normes ortogràfiques que l'Institut va establir l'any 1913 i que són la base del nostre llenguatge escrit.

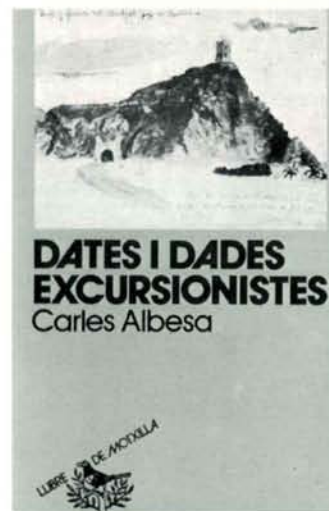
La primera part del llibre dóna instruccions per a la recollida de topònims, ja sigui en general o amb finalitat cartogràfica. La segona part, que és la més

extensa, es refereix als criteris per a llur escriptura. En una densa i detallada normativa, qualificada modestament d'assaig de sistematització, els autors van analitzant i definint —amb una gran aportació d'exemples pràctics— els múltiples problemes que es presenten amb una major freqüència a l'hora d'escriure un topònim, tot cercant el just equilibri entre la forma viva o dialectal, la forma documental, històrica o legal, i la màxima correcció ortogràfica.

Els apèndixs es refereixen a temes eminentment tècnics: la codificació geogràfica dels topònims, les normes per a l'ordenació alfabètica i la notació fonètica.

En resum, un magnífic treball que ha estat elaborat per Juli Moll i Joan Tort, amb la col·laboració d'Anna Borbonet i Lluís Ramoneda, de l'Oficina de Toponímia de l'Institut Cartogràfic de Catalunya promoguda per Benjamí Sabirón. Un instrument bàsic al servei de tot aquell que vulgui col·laborar a la tasca de redreçament de la nostra malmesa toponímia.

Francesc Olivé i Guilera

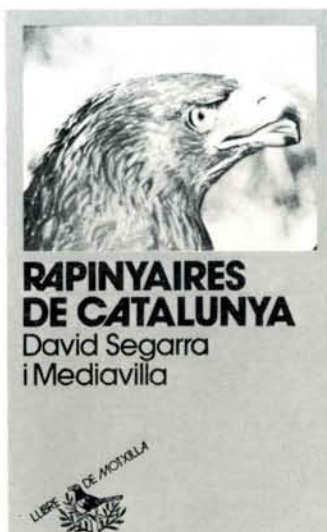
DATES I DADES EXCURSIONISTES. per Carles Albesa. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Col·lecció Llibre de motxilla. 1985.

Recull d'articles que, sota

el títol de *Dates*, i posteriorment de *Dades*, foren publicats temps enrera per l'autor a les enyorades pàgines d'excursionisme del diari AVUI.

D'una manera amena, explica diversos fets que entren dins el món excursionista, de preferència fets pretèrits. I a les *Dades*, escrits més breus, referits a personatges o a diferents aspectes que la proximitat d'un aniversari permet de comentar.

Un índex de noms, al final del llibre, dóna una utilitat pràctica als estudiosos del fet excursionista.

RAPINYAIRES DE CATALUNYA. per David Segarra i Mediavilla. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Col·lecció Llibre de motxilla. 1985.

No cal ser afeccionat als ocells per trobar molt interessant aquest nou volum, el 28e, de la col·lecció Llibre de Motxilla.

L'autor, després d'explicar-nos què es un rapinyaire, en el capítol de generalitats ens fa conèixer les característiques generals d'aquests ocells.

L'alimentació i les diferents maneres de caçar que tenen; els cicles reproductors; els territoris de la seva competència; les migracions i els diferents tipus de volada.

Ens descriu després 25 rapinyaires de casa nostra i, en un últim i breu capítol, ens parla de les mesures de

protecció d'aquestes espècies. Acaben el llibre uns quants mapes esquemàtics amb les zones on viuen els diferents rapinyaires.

D'ACÍ D'ALLÀ

Boades

Sota el patrocini del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, s'ha portat a terme, a Boades (Bages), la III Campanya d'Excavacions a Cal Roc, amb nous descobriments d'importància: trobada d'una estructura rectangular, un forn sencer de pedra vermella, algunes sitges en les quals ha aparegut ceràmica i un empedrat a l'àrea ibèrica. Ha estat una campanya molt reeixida.

Alp

Amb la participació de 24 països, es van celebrar els «6 Días Enduro», a la comarca de la Cerdanya, amb un recorregut —en part— per terrenys declarats protegits. Aquesta prova motociclista, que portaren a terme 435 màquines, va provocar les crítiques de nombrosos grups ecologistes i excursionistes d'arreu de Catalunya, que consideraren aquesta acció com a degradable del medi ambient, i van manifestar-se pacíficament, a l'estació d'Alp, per tal de fer palès llur refús a aquells sis dies. El CENTRE també va manifestar-se contrari a la prova.

Barcelona

Els Amics de les Tradicions, d'Hostafrancs, van demanar a la Junta Directiva del CENTRE, i se'ls la va concedir, la custòdia durant uns dies de la imatge de l'Àngel que es trobava al cim de la capella de la muralla —segons ells—, la qual pertany al patrimoni artístic del C.E.C. La imatge els hi fou deixada un temps prudencial, durant la Festa Major d'enguany, perquè pogués ser admirada a la

parròquia. Actualment torna a ser situada damunt la porta d'accés de la Sala d'Actes.

Tossa de Mar

Coincidint amb el seu 50e aniversari, fou inaugurada l'ampliació del Museu Municipal de Tossa de Mar, ubicat a l'edifici que antigament havia estat casa del Batlle de Sac, a la Vila Vella. La recuperació dels soterranis i de les golfes ha permès una notable ampliació, amb peces arqueològiques, trobades a la vila romana, i d'altres, recuperades al terme municipal, així com l'adequació d'escultures i ceràmica artística catalana. L'escultor Frederic Marés va assistir a l'acte inaugural.

L'Esparra

Els Amics de l'Argimont, amb el suport econòmic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, continuen les tasques de recuperació del conjunt monumental de l'Argimont. A l'aplec d'enguany s'ha pogut veure que les obres estan centrades a la capella romànica, esmentada ja el segle XI. La tasca serà llarga i lenta, però els entusiastes amics de l'Argimont recuperaran, any rera any, el santuari i els seus entorns, amb cura i encert com fins ara.

Gavet de la Conca

Un equip d'arqueòlegs ha descobert, a Gavet (Pallars Jussà), les restes d'un castell i d'una església d'un poblat medieval (segles XI-XII), el qual ha estat qualificat com a un conjunt de notable vàlua científica. Sembla que s'hi venia treballant des de ja feia set anys.

Pont de Molins

Aquest passat estiu es va portar a terme la neteja i l'acondicionament del monestir i les esglésies (segle XII) de la Mare de Déu del Roure, de Pont de Molins. (Aquest any s'hi ha recuperat també l'aplec anyal, que havia caigut en l'oblit.) Els treballs

són executats per un grup de joves de Barcelona, que ensenyen catequesi als Caputxins, de Sarrià, conjuntament amb membres de l'Art i Treball, de l'Alt Empordà, promotors de la idea.

Ulldemolins

El dia 29 de setembre es va commemorar, a Ulldemolins (Priorat), el III Centenari del Vot del poble a la Verge de Loreto, la patrona de la vila, amb enramades florals per tots els carrers, il·luminacions, missa concelebrada, i cantada per l'agrupació coral del poble (que hi va cantar una *Missa*, de Perosi), i la processó del vespre, en tornar la Verge al seu santuari. També hem pogut veure que s'hi havia arranjat de bell nou el cancell d'entrada, havent-se'n tret les reixes de ferro que el tancaven, i que s'ha recuperat l'esplanada de davant l'ermita, sense el monument als «caiguts» ni el monòlit a una missió eucarística. Fou un dia de joia que els ulldemolinencs recordaran amb satisfacció, ja que hi quedà demostrat que, quan un poble s'uneix, es poden portar a terme grans empreses. S'hi van cantar els goigs, i el CENTRE va enviar en aquesta commemoració, com a representants de l'entitat, els consocis Hilari Sanz i Montserrat Magrané.

Súria

Centenari del vot del poble a Sant Sebastià. Els actes a destacar en aquesta commemoració foren: el trajecte del tren a vapor Manresa-Súria, sardanes, cercavila, obra teatral autòctona, el dinar (dit «del centenari») a l'hostal Guilà, la celebració eucarística a l'església de la Mare de Déu del Roser, i el cant dels *Goigs de Sant Sebastià* (de mossèn Antoni Malats). Finalment, els actes es van cloure amb un recital de danses dels Països Catalans a càrrec de l'Esbart Manresà, de l'Agrupació Cultural del Bages.

M.M.

Xilografia de A. Gelabert, cedida per Torrell de Reus.

**MUNTANYA desitja als seus lectors
un feliç Nadal i un bon any 1986**

XALETS I REFUGIS DE MUNTANYA DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA I DEL CLUB ALPIN FRANÇAIS

L'acord de reciprocitat entre el Centre Excursionista de Catalunya i el Club Alpin Français, contempla l'aplicació de les tarifes de SOCI, per a tots aquells membres d'una i altra entitat.

Per a gaudir del preu de la tarifa de Soci del C.A.F., cal presentar el CARNET vigent del Centre, als guardes dels xalets i refugis. Demaneu sempre els tiquets de pernoctació, als guardes.

XALETS-REFUGIS, CAF

REFUGI DE BAYSSELANCE (CAF de BORDEAUX). Alt. 2.650 m. Regió: Vignemale, Gavarnie. 70 llits. Obert tot l'any. Guardat des del primer de juliol fins a l'octubre. Des de Gavarnie (Barratge d'Ossoue) 3 h. 30 min.

REFUGI DE HOLLE (CAF de LOURDES). Alt. 1.500 m. Regió: Gavarnie. Guardat i obert tot l'any a excepció del mes de novembre. 50 llits. Accés: per la carretera de Bujaruelo, 3 km després de Gavarnie.

REFUGI DEL SERRADETS (CAF de TARBES). Alt. 2.580 m. Regió: Gavarnie, Brèche de Roland. 80 llits. Obert tot l'any, guardat del primer de juliol a l'octubre. Accés des del final de la carretera de Bujaruelo 1 h. 30 min.

REFUGI DE TUQUEROUYE (CAF de BORDEAUX). Alt. 2.666 m. Regió: Mont Perdu, Gavarnie. Obert tot l'any. En mal estat. Cal portar-se el material per dormir i fer-se el menjar. Accés: des del Barratge de les Gloriettes (poble de Gèdre, carretera a Gavarnie) 3 h. 30 min.

REFUGI DE CAMPANA (CAF de BAGNERES de BIGORRE). Alt. 2.220 m. Regió: Reserva Natural de Néouvielle. 25 llits. Obert tot l'any. Guardat del juliol a l'octubre. Accés: des de la carretera de La Mongie 3 h. (el camí surt 3 km abans d'arribar a l'estació d'esquí).

REFUGI DE POMBIÉ (CAF de PAU). Alt. 2.031 m. Regió: Pic d'Ossau. 50 llits. Obert des del primer de juliol a finals d'octubre i els caps de setmana des de Pasqua. A l'hivern hi ha 18 llits disponibles.

REFUGI D'ARREMOULIT (CAF de PAU). Alt. 2.305 m. Regió: Arriel, Pallas. 30 llits. Obert tot l'any. Guardat des del primer de juliol al final d'octubre. Per a més informació cal dirigir-se al CAF de Pau, 5, rue René Fournets -64000 PAU.

REFUGI DE LARRIBET (CAF de LOURDES). Alt. 2.070 m. Regió: Balaitous, Frondellas. 15 llits. Obert tot l'any. Guardat els caps de setmana des de Pasqua i tot l'any a partir del primer de juliol fins a final d'octubre. Des d'ARRENS 2 h. 30 min.

REFUGI DE LES OULETTES (CAF de LOURDES). Alt. 2.150 m. Regió: Vignemale. 80 llits. Obert tot l'any. Guardat des de primer de juliol fins a l'octubre. Des del Pont d'Espagne 3 h.

REFUGI DE VENASQUE (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 2.232 m. Regió de Luchon. Tel. (61) 62 89 25. Obert sense Guarda. 12 places, lliteres i llar de foc. Accés amb automòbil en direcció a l'Hospice de France just a la bifurcació de la carretera, 4 hores de camí.

REFUGI DEL PORTILLON (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 2.570 m. Al llac d'Oô, regió d'Oô. Guarda: Mme. Dorche, tel. (59) 30 45 16 a Pau. Guardat del 1.º de juliol al 15 de setembre, i alguns caps de setmana de primavera i tardor. 45 places estiu i hivern, estufes i lliteres. Accés amb automòbil fins a les granges d'Astau. 3 hores de camí.

REFUGI DEL MAUPAS (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 2.450 m. Regió de Castillon de Larboust. Guarda: Mr. Tristan Bane. Tel. (61) (62 89 25), tel. al Refugi (61) (79 16 07). Guardat del 1.º de juliol al 15 de setembre. 25 places. Accés amb automòbil fins a la Central Elèctrica, 4 hores de camí.

REFUGI D'ESPINGO (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 1.967 m. Regió de Luchon. Tel. (61) (62 89 25). Guarda: Mr. Eugène Rives, tel. (61) (79 12 40) a Oô. Guardat els caps de setmana de maig a octubre i de juny a 30 de setembre una part oberta permanentment. Tel. del Refugi (61) (79 20 01). 70-80 places. Restaurant i lliteres. 20 places a l'hivern. Accés amb automòbil, fins a les granges d'Astau. 2 hores de camí.

XALETS-REFUGIS, CENTRE

XALET DE LA MOLINA

Situació: A la Molina a 1.570 m d'altitud i a 10 km d'Alp. El xalet es troba en un lloc immillorable de la Molina per la seva panoràmica sobre el bosc, la vall i la serralada que prové del cim del Puigmal.

Accés: Amb automòbil per la carretera N-152, fins a la collada de Toses i d'aquí per la carretera que porta a Alp. També s'hi pot arribar amb ferrocarril, línia de Barcelona a Puigcerdà.

Excursions: El xalet, a l'estar situat a la comarca de la Cerdanya, és una excel·lent base d'excursions de tota mena com poden ser: la Vall de Núria, les serres del Monteixo i Cadí, la Cerdanya francesa i a l'hivern és punt estratègic per la seva proximitat a totes les estacions d'esquí de la zona.

Als seus voltants, es troben abundants prats amb tota la flora alpina autòctona de la zona i frondosos boscos on a la tardor és fàcil trobar bolets. Per a més informació consultar les guies del CENTRE, «PIRINEU ORIENTAL» i «CERDANYA».

Serveis: Xalet obert tot l'any, 150 places amb habitacions de dos llits amb dutxa, habitacions amb lliteres, no cal sac de dormir. També disposa de dormitori general amb sac de dormir, amb dutxes i serveis. Servei de restaurant.

Guarda: Sr. Antoni Badamàs.

XALET JULI SOLER I SANTALÓ

Situació: Es troba al poble de Saldardà, a la Vall d'Aran, a 1.268 m d'altitud.

Accés: Amb automòbil per la carretera C-412 de Viella al port de la Bonaigua.

Excursions: El xalet és una excel·lent base per a excursions a la Vall d'Aran i les valls veïnes. Consultar la guia del CENTRE «PALLARS-ARAN».

Serveis: Xalet obert tot l'any, 105 places amb habitacions de dos llits amb dutxa, habitacions amb lliteres, no cal sac de dormir. També disposa de dormitori general, amb sac de dormir, amb dutxes i serveis generals. Servei de restaurant.

Guarda: Joaquim Perea.

XALET DE LA BASSETA

Situació: A Sant Joan de l'Erm nou a la divisòria de les comarques de l'Alt Urgell i el Pallars, a 1.700 m d'altitud i a 30 km del poble de Castellbó.

Accés: Amb automòbil per la carretera C-1313, agafant el trencall a l'aeroport de la Seu d'Urgell i continuant fins a Castellbó. D'aquí arrenca una pista en bon estat fins al xalet.

Serveis: Obert tot l'any amb habitacions de lliteres amb dutxa. Dormitori general amb sac de dormir. Servei de restaurant.

Excursions: Pels frondosos boscos que l'envolten ascensions al Tossa de l'Orri i a la Vall de Santa Magdalena. Per a més informació consultar la guia del CENTRE, «PALLARS-ALT URGELL».

Guarda: Josep Pratginestós.

XALET D'ULL DE TER

Situació: Es troba en el cercle d'Ull de Ter a la capçalera del riu Ter, a 2.220 m d'altitud i a 15 km del poble de Setcases.

Accés: A peu, 30 minuts des de la carretera que des de Setcases porta a l'estació d'esquí Vallter.

Excursions: A Núria, cims de Bastiments, Bassibers, Costabona i Canigó. Per a més informació consultar la guia del CENTRE «PIRINEU ORIENTAL».

Serveis: Disposat de 75 places distribuïdes en habitacions amb lliteres de vuit places, equipat amb flassades, cal portar sac de dormir, té instal·lació elèctrica, sanitaris i dutxes. Servei de restaurant. Obert del primer de juny al 30 de setembre. Resta de l'any, obert els caps de setmana.

XALET JOAN VENTOSA I CALVELL

Situació: Es troba sobre l'estany Negre de Boi, a la vall del riu Tor, a sota les Agulles de Travessany, a 2.220 m d'alçada i a 10 km del Balmari de Caldes de Boi.

Accés: A peu des de la presa de l'estany de Cavallers, fins a la presa amb automòbil per la carretera d'Erill la Vall al Balmari de Caldes de Boi. Des de la presa hi ha dues hores, passant per la pleta de riu Malo, llastres de la Morta fins al xalet.

Excursions: Als cims de Beciberri, Contraig, Punta Alta i molts d'altres. Per a més informació consulteu la guia del CENTRE, «PALLARS-ARAN».

Serveis: Dormitori general de 80 places, equipat amb flassades, cal portar sac de dormir. Servei de restaurant. Sanitaris i dutxes. Obert des del 23-6-84 al 30 de setembre. Resta de l'any possibilitat als caps de setmana.

Guarda: Miquel Sánchez.

XALET DE LA RENCLUSA

Situació: A la vall del riu Essera en el desguàs de la glera de la Maladeta, 2.140 m d'alçada i a 25 km del poble de Benasc.

Accés: A peu des del Pla d'Estan. Amb trenta minuts d'automòbil es pot anar des de Benasc fins a l'Hospital, i d'aquí a l'esmentat Pla per pista forestal.

Excursions: Ascensions a tots els cims de la Maladeta i al mateix Aneto. Per a més informació consulteu la guia del CENTRE, «POSETS-MALADETA».

Serveis: Disposat d'habitacions amb lliteres i dormitori general. Cal portar sac de dormir. Servei de restaurant. Obert des del 23-6-84 al 30 de setembre. Resta de l'any, possibilitat als caps de setmana.

Guarda: Antonio Lafont.

XALET D'AMITGES

Situació: Estany d'Amitges a la vall de Sant Maurici, a 2.380 m d'alçada, a 15 km d'Espot.

Accés: Amb automòbil d'Espot a l'estany de Sant Maurici, i a peu per pista forestal (1 h. 30 m.), o bé amb vehicles tot terreny.

Excursions: Ascensions i escalades a les Agulles i Pic d'Amitges, Pic de Basiero, Pic de Ratera, etc.

Serveis: Dormitori general de 80 places equipat amb flassades. Cal portar sac de dormir. Servei de restaurant. Sanitaris i dutxes.

INAUGURACIÓ: 23-9-84.

REFUGI JOSEP M. BLANC

Situació: A l'Estany Tort de Peguera, a la vall del riu Peguera, a 4 hores de camí del poble d'Espot i a 2.350 m d'alçada.

Accés: A peu des del poble d'Espot o amb vehicle tot terreny per la pista forestal que surt de la carretera de Sant Maurici.

Excursions: Ascensions als cims de Peguera i Monastero. Per a més informació consulteu la guia del CENTRE, «PALLARS-ARAN».

Serveis: Dormitori general. Cal portar sac de dormir. Servei de restaurant. Obert des de 23-6-84 al 30 de setembre.

REFUGI CIRIAC BONET

Situació: Poble de Siurana.

Accés: Amb automòbil per la pista que surt de Cornudella de Montsant.

Excursions: A les serralades de Prades i del Montsant.

Serveis: Disposat de dormitori general de 30 places, sanitaris, aigua corrent. La clau es demana al guarda que viu al mateix poble.

Guarda: Sr. Rufino Roig.

subscriviu-vos a

espeleòleg

la revista d'espeleologia
oberta a tothom

La revista
espeleològica
de més
tradició i de
més difusió de
Catalunya.

Reflex de les
activitats més
destacades i
de tots els
aspectes de
l'espeleologia.

Tot el que pot
interessar
l'espeleòleg
ens interessa.

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi. Català

c. Paradís, 10 Barcelona (2)

Si encara no sou
subscriber de
MUNTANYA,
retalleu i envieu
aquest butlletí
i rebreu
puntualment
la revista al
vostre domicili.

Si ja en sou,
doneu-lo a un
amic que
s'interessi per
l'excursionisme
i segur que
us ho agrairà.

*Molts
excursionistes
no llegeixen
MUNTANYA
perquè no
la coneixen.*

SUBSCRIPCIÓ

Tallar per on
indiquen els punts
i reomplir adequadament
la butlleta

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.

Se subscriu a **ESPELEÒLEG** a partir del n.º.....

Cobrament: per banc, segons autorització adjunta

Data	
Banc / Caixa	
Carrer	
n.º	Població
D.P.	

Sr. Director

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut de la revista, **ESPELEÒLEG** del Centre Excursionista de Catalunya corresponent a la subscripció

a nom de

que viu a

Població amb càrrec al compte corrent
d'estalvi núm.

a nom de

Signatura

MUNTANYA

LA PRIMERA REVISTA DE L'EXCURSIONISME CATALÀ

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.

Se subscriu a la revista **MUNTANYA** a partir de l'any..... amb la quota anual de pessetes

Cobrament: per banc, segons autorització adjunta ☐ Signatura

Data	
Banc / Caixa	
Carrer	
n.º	Població
D.P.	

Sr. Director

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual de la revista **MUNTANYA** del Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català corresponent a la subscripció

a nom de

que viu a

Població amb càrrec al compte corrent o d'estalvi núm.

a nom de Signatura

Tallar per on
indiquen els punts
i reomplir adequadament
la butlleta

A/s seus peus
**calçat
infantil**

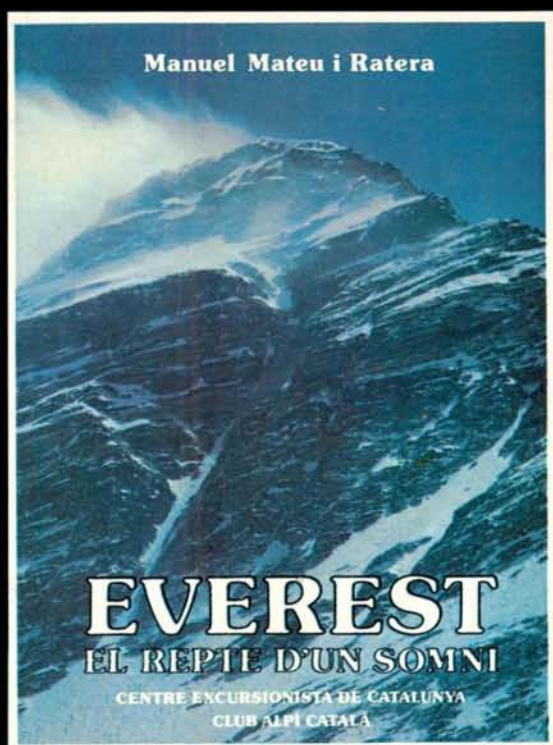

- BALMES
PLAÇA MOLINA
- AVDA.
PAU CASALS, 15
- PASSEIG
SANT JOAN, 139

KATAKROK

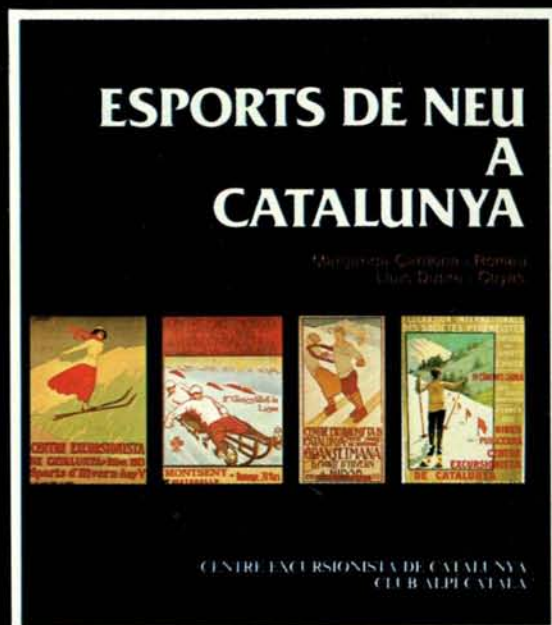
Adquiriu llibres del Centre Excursionista de Catalunya!
Del nostre fons editorial, destaquem uns títols per la seva acurada presentació i el gran format.
Podeu fer-vos –i fer als amics– un bon regal!
Ens referim a:

NOVETAT

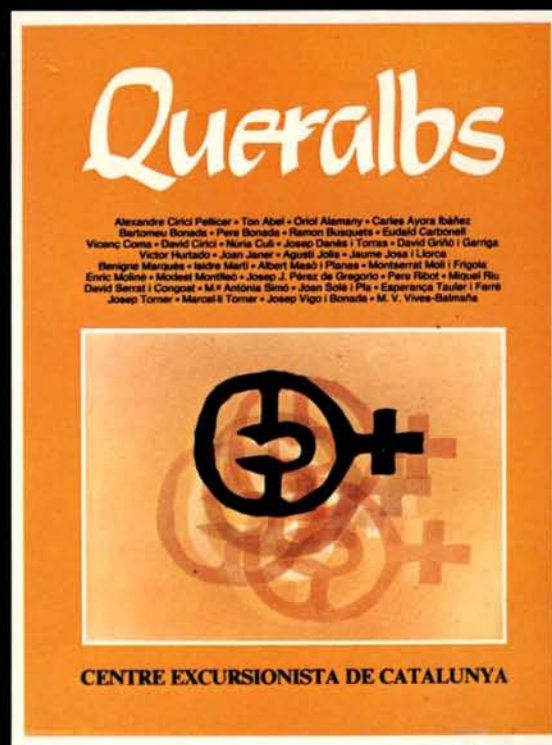
EVEREST-82 (El repte d'un somni)

Primer intent d'assolir el cim de l'Everest en la història de l'alpinisme català. Magníficament il·lustrat, ens dona una gran visió humana i paisatgística de les muntanyes del Nepal a la seva vessant de l'Everest.

ESPORTS DE NEU A CATALUNYA

La història del desenvolupament de l'esquí a Catalunya des del llunyà 1908, en què la novella Secció d'Esports de Muntanya del Centre iniciava, als Rasos de Peguera, les primeres pràctiques d'esquí, fins a la gran realitat d'avui dia. Profusament il·lustrat, és una història documental i gràfica.

QUERALBS

És un llibre on se'ns mostren tots els aspectes d'aquest històric poble del Pirineu. Hi trobem reflectida la vibració solidària dels veïns i dels amics per homenatjar els companys i el poble que els aplega.